

Onsdagen den 8 April 1868.

Kammaren sammanträdde kl. 10 f. m.

Justerades protokollet för den 28 sistlidne Mars.

Friherre Raab, Carl: Vördsamt får jag hos Kammaren anhålla om tre veckors ledighet från riksdagsgörömlen, räknadt från den 15 i denna månad.

Denna anhållan biföllu.

Efter ånyo skedd föredragning af Bevillnings-Utskottets den 4 och 6 dennes bordlagda Memorial N:o 12, i anledning af återremiss af Utskottets Betänkande N:o 5, angående väckt förslag till särskild beskattning af cigarrer, biföll Kammaren Utskottets i sistnämnda Betänkande gjorda hemställan.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till afgörande Bevillnings-Utskottets den 4 och 6 dennes bordlagda Memorial N:o 13, dels i anledning af återremiss i vissa delar af Utskottets Betänkande N:o 4, angående tullbevillningen, dels ock med förslag till ännu icke afgjorda tullbestämmelser för vissa artiklar.

1:sta punkten.

Med anledning af Utskottets i denna punkt gjorda hemställan, företog Kammaren till förnyad pröfning och biföll hvad Utskottet i 4:de punkten af Betänkandet N:o 4 föreslagit.

2:dra punkten.

Friherre Raab, Adam: I sakens närvarande skick anser jag, hvad beträffar artikeln cigarrer, annat icke vara att åtgöra än att bi-

falla Bevillnings-Utskottets hemställan i dess Betänkande N:o 4; och är det under förhoppning att frågan om särskild beskattning af cigarrer blir allvarligen bragt å bane och af Regeringen tagen om hand till nästa riksdag, som jag hemställer om bifall till Utskottets nyssnämnda Betänkande N:o 4.

Efter härmed slutad öfverläggning och uppå gjord proposition, biföll Kamraren Utskottets i 21:sta punkten af Betänkandet N:o 4 gjorda hemställan.

3:de, 4:de, 5:te och 6:te punkterna.

Utskottets hemställanden biföllos.

Föredrogs änyo och lades till handlingarne Bevillnings-Utskottets den 4 och 6 dennes bordlagda Memorial N:o 14, i anledning af återremiss i vissa delar af Utskottets Betänkande N:o 8, angående villkoren för försäljning af brännvin och andra brända eller destillerade spirituösa drycker.

Föredrogs änyo och bifölls Stats-Utskottets den 1 och 6 dennes bordlagda Memorial N:o 49, med förslag till allmänna villkor och stadganden i afseende på de statsbidrag, som under denna riksdag beviljas för väganläggningar och vägförbättringar, hamnanläggningar, kanaler och andra vattenkommunikationer, äfvensom för sjösänkningar och andra vattenaftappningsföretag.

Föredrogs änyo Stats-Utskottets den 1 och 6 dennes bordlagda Ut-lärfande N:o 50, i anledning af väckt motion om beviljande af ett läneunderstöd å 500.000 R:dr årligen under tio års tid för befrämjande af vattenskadade markers afdikning samt den odlade jordens fullständiga grunddikning.

Friherre Raab, Adam: Jag erkänner villigt, att Stats-Utskottet under nuvarande brydsamma ställning med afseende å Statens tillgångar haft svårt för att vid denna riksdag bifalla motionärens förslag i sin helhet; och jag skall således vara tacksam för det resultat, hvarfäll Utskottet kommit, men i sjelfva det förslag till underdänig skrifvelse, som här förekommer, skulle jag önska en ordställning något litet förändrad och hemställer, om Kamraren ej skulle finna skäl att göra denna ändring. Der står nemligen att »Riksdagen, utan att nu ingå i pröfning, huruvida Staten för det ofvan uppgifna ändamålet bör anvisa några medel, måtte i underdänig skrifvelse anhålla, att Kongl. Maj:t, efter inhemtande af landstingens och hushållningssällskapens yttranden, behagade taga frågan under nädigt öfvervägande och derefter *till Riks-*

dagen afgifva det förslag, hvartill omständigheterna kunna föranleda». Håri ligger icke uttryckt något positivt i afseende på tidpunkten, när ett sådant förslag skulle till Riksdagen aflemnas. Frågan kunde således komma att uppskjutas under längre tid och ej blifva föremål för Representationens behandling förrän efter flera riksdagars förlopp. Likvisst erkänna vi alla, att ett så viktigt mål som detta bör så fort som möjligt befrämjas. Jag tror således, att Riksdagen bör i den underdåniga skrifvelsen uttrycka den önskan, att Kongl. Maj:t måtte för nästkommande Riksdag låta framlägga förslag i frågan, eller att i den underdåniga skrifvelsen orden »till Riksdagen» utbytas emot »till nästkommande Riksdag», hvarpå jag alltså anhåller om proposition.

Friherre Funck: Den fråga, hvarom den siste talaren ordade, eller att det förslag, som denna Riksdag anser sig böra begära hos Kongl. Maj:t, redan måtte vid nästkommande riksdag framläggas, har verkligen utgjort föremål för Stats-Utskottets pröfning men vid betraktande deraf att landstingen ej komma tillsammans förrän i September månad, och nog kort tid derefter återstode för Regeringen att bereda ärendet till nästa riksdag, men i allt fall, en skrifvelse, sådan den i Betänkandet föreslagits, ej lägger hinder i vägen för, utan tvärtom lemnar Regeringen fria händer att, om möjligt, till nästa riksdag afgifna proposition i ämnet, ansåg sig Utskottet icke höra föreslå något bestämt yrkande i afseende på den tid inom hvilken man äskade denna proposition; och som jag fortfarande tror att tid bör lemnas Kongl. Maj:ts Regering att bereda ärendet och infordra nödiga upplysningar, hemställer jag om bifall till Utskottets förslag, sådant detta Betänkande innehåller.

Herr Montgomery-Cederhjelms: Jemte den svårighet som en af Stats-Utskottets ledamöter redan påpekat i afseende derpå, att landstingen ej sammanträda förrän så sent under årets lopp, att endast kort tid lemnades Regeringen att bereda ifrågakvarande ärende, förekommo ofantligt viktiga omständigheter i öfrigt att taga i betraktande, deribland den att rådrum måst medgifvas landsting och hushållningssällskapen att afgifva så fullständiga, på sakkunskap och närmare undersökningar grundade yttranden, att de kunna tjena till ledning och blifva föremål för en Kongl. Maj:ts Proposition innan ett så omfattande förslag, som det ifrågasatta, kan för Riksdagen framläggas. Det är nemligen af största vikt att dessa yttranden blifva sådana, att ej viktiga omständigheter deri blifva förbigångna, och för det ändamålet fordras tid, mer än hvad landstingen och hushållningssällskapen kunna hafva att egna åt dessa viktiga ämnen förrän nästa riksdag infaller. Jag tror således, att man icke kan komma längre, än att hos Kongl. Maj:t anhålla om ett förslag uti förevarande hänseende, men öfverlemnna åt Kongl. Maj:t att bestämma tiden för dess framläggande, under uttalande af den förhoppning att åt den viktiga frågan måtte egnas all möjlig uppmärksamhet och utredning. Jag anhåller om bifall till Utskottets hemställan oförändrad.

Herr Hasselrot: Alla synas vara ense om vigten af denna fråga, men endast om tiden huru snart den skall lösas hafva olika meningar

yppat sig. Jag tror för min del, att det icke är omöjligt att redan till nästa riksdag afgifva förslag i saken, utan instämmer i det afseendet med Friherre Raab. Landstingen sammanträda i September och hushållningssällskapen kunna i och för denna sak gerna hålla extra sammanträden, så att fullständiga förslag uti ämnet kunna under hösten till Regeringen inkomma. Då det är af största vikt att få denna fråga *snart* löst, anhåller jag om bifall till Friherre Raabs förslag.

Herr Faxé: Om ej meningen är att landstingen och hushållningssällskapen skola afgifva yttranden utan all nytta, så är det klart, att de behöfva tid för att med någon sakkännedom utlåta sig och afgifva förslag. Hushållningssällskapet i Jönköping sammanträder icke förrän i Oktober. Det händer nog ofta ändå att man ej kan få sakrika yttranden af dessa sällskap. Huru mycket angelägnare är det icke då att i en fråga sådan som denna rådrum lemnas dem att förskaffa sig nödiga upplysningar! Jag förenar mig därför med dem, som förorda bifall till Utskottets hemställan i förevarande Betänkande.

Friherre Sprengtporten: Jag anser det vara af större vikt, att denna fråga blir *väl utredd än skyndsamt afgjord*. Landstingen sammanträda först på hösten: och det skulle medföra särskilda kostnader att sammankalla deras ledamöter till extra sammanträde. Jag får därför för min del yrka bifall till Utskottets förslag, desto heldre som det, i fall denna fråga ej erhållit en föregående utredning innan den behandlas af landstingen, icke från dem är att förvänta annat än ganska svävande och obestämda utlåtanden.

Friherre Raab, Adam: Jag vill ej vara envis i denna sak utan öfverlemnar den åt Kamnarens bedömande, under uttryckande af den förhoppning att Kongl. Maj:t vill taga denna sak om hand och derät egna all den omsorg, dess stora vikt och framtida betydelse kräfver. Saken rörer nemligen vår förnämsta näring, jordbruket, och jag kan ej dölja för mig och ber att få fästa uppmärksamhet derpå, att hvarje år, som förloras, utan att något göres för ökandet af vår produktion, är, under de förhållanden vi nu hafva, att anse såsom en alltför lång tid och jag beklagar högeligen om åratalsälunda komma att gå förlorade, innan de förbättringsåtgärder vidtagas för vår modernäring, hvilka omtalas i detta Betänkande. För att lyfta oss ur vårt närvarande finansiella betryck hafva vi två vägar att gå, den ena är besparingens, och den andra att öka vår produktion. Hvad besparingen beträffar, så veta vi, att mängden har föga eller ingenting att spara. Den måste svälta i större eller mindre grad.

Med återopande af den sparsamhetens grundsats, som nu gör sig gällande, hemställer jag till Herrarne om, då det återstår oss endast den andra utvägen, den att höja vår produktion, vi icke böra skyndsamt dertill bidra.

Det är af denna anledning som jag yrkat ett amendement i skrivelseförslaget, i syfte att förslag från Regeringen måtte om möjligt redan nästa riksdag framläggas, men blir jag icke understödd i denna min mening, är jag glad öfver att en önskan i detta fall blifvit antydd.

Herr Ekenman: För min del ville jag gerna understödja Friherre Raabs förslag till underdånig skrifvelse. synnerligast därför, att jag anser af största vigt att denna angelägna fråga blir skyndsamt behandlad; men jag inser, lika med de ledamöter af Stats-Utskottet, som här haft ordet, att det ej torde vara möjligt att de undersökningar, som böra föregå Kongl. Maj:ts Proposition i ämnet, skola till nästkommande riksdag hinna verkställas; som jag likväl tror det vara lämpligt att accentuera den vigt Riksdagen fäster vid frågans skyndsamma behandling, synes mig detta kunna ske genom att i den underdåniga skrifvelsen uttrycka den önskan, att Kongl. Maj:t täcktes. *så vidt görligt är*, till nästa Riksdag framställa Proposition. Derigenom påpekades det önskvärda deri att frågan måtte vinna skyndsam behandling, utan att Riksdagen framkomme med en positiv begäran, beträffande tiden för aflåtandet af den nådiga Propositionen.

Sedan öfverläggningen härefter förklarats slutad samt Herr Grefven och Talmannen yttrat, att under densamma hade yrkats dels bifall till Utskottets förevarande hemställan oförändrad, dels af Friherre Raab bifall till samma hemställan med den förändring, att ordet *Riksdagen* utbyttes emot orden *nästa Riksdag*, och dels af Herr Ekenman, att Utskottets hemställan måtte bifallas med den förändring, att slutet deraf komme att lyda sålunda: "och derefter, så vidt ske kan, till nästa Riksdag afgifva det förslag, hvartill omständigheterna kunna föranleda, framställde Herr Grefven och Talmannen proposition på bifall till Utskottets merberörda hemställan oförändrad; och, då dervid svarades många ja jemte några nej, förklarade sig hafva funnit ja öfvervägande.

Föredrogs änyo och företogs punktvis till afgörande Stats-Utskottets den 1 och 6 dennes bordlagda Utlåtande N:o 51, i anledning af Kongl. Maj:ts nådiga Proposition angående åtgärder till behöfvandes undsättning vid inträffande missväxt.

Utskottets första hemställan.

Bifölls.

Utskottets sednare hemställan.

1:sta punkten.

Grefve Mörner. Carl Göran: Vid genomläsning af Utskottets förslag i 1:sta momentet af denna punkt har det varit mig omöjligt att fatta den egentliga meningen med Utskottets framställning. Det upplyses af Utskottet, pag. 7 af dess föreliggande Betänkande, att den gamla undsättningsfonden vid 1866 års slut utgjorde något mera än en och en half million, men att sedermera under sista året utgifvits i undsättningslån något utöfver 834,000 R:dr, och om denna sista post synes det i denna punkt vara fråga. I punktens slutmening säges det likväl, att hela

sammanräknade summan af till Riksgälds-kontoret inflytande medel, som öfverlemnas till Kongl. Maj:ts disposition för behöfvandes undsättning i missväxtår, icke skulle få stiga till högre belopp än 818,368 R:dr 69 öre.

Det synes således, som Utskottets mening varit att nedsätta undsättningsfonden från dess nuvarande siffra 1,500,000 R:dr till blott ungefär 800,000 R:dr. Något skäl för en sådan åtgärd kan jag dock icke finna vara af Utskottet anfördt, och har, såsom jag förmodar, Utskottets mening icke varit att förminska fonden, så vore det önskvärdt att Utskottet begagnade ett sådant skriftsätt, att man tydligen kunde fatta meningen med dess framställningar. Jag anhåller därför, att någon af Utskottets ledamöter behagade upplysa om rätta meningen med Utskottets hemställan i förevarande punkt.

Friherre Funck: För min del skulle jag tro, att den upplysning, den siste talaren begärt, står att vinna fullständigt i det föreliggande Betänkandet. Just på den af den värde talaren åberopade sidan 7 står, att vid 1866 års slut undsättningsfondens utestående fordringar i länen och hos redogörarne uppgått till ett belopp af 514,891 R:dr 37 öre. I det förslag till Riksdagens beslut, som nu är föredraget, står att »till Kongl. Maj:ts disposition för behöfvandes undsättning vid missväxt eller felslagen skörd må öfverlemnas, icke allenast undsättningsfondens nuvarande kontanta behållning jemte hvad som varder återbetaladt å fondens vid 1866 års slut egande fordringar, än ock hvad som genom inbetalning å de från 1867 års början till närvarande tid utgifna lån, meddelade vare sig af undsättningsfonden eller utaf de å mindre kreditivet lyftade medel, kan komma att inflyta, dock icke till högre sammanräknadt belopp än 818,368 R:dr 69 öre». Häraf synes mig tydligen följa, att till undsättningsfonden skola höra i första rummet dess nuvarande kontanta behållning jemte hvad som återbetalas af fondens vid 1866 års slut egande fordringar samt i andra rummet 818,368 R:dr 69 öre, som komma att till Riksgälds-kontoret inflyta utaf de från 1867 års början utgifna länen och utaf de å mindre kreditivet lyftade medlen. Det är således dessa 818,368 R:dr 69 öre och den nuvarande kontanta behållningen, hvilken omförmäles å pag. 9 i Betänkandet, jemte 514,891 R:dr 37 öre, utgörande de vid 1866 års slut befintliga fordringarne i länen och hos redogörarne, som skulle ställas till Kongl. Maj:ts disposition och bilda undsättningsfonden.

Sammanräknar man dessa summor, så tror jag att man återfinner fondens rätta och verkliga storlek och att den icke är minskad med mera än hvad till lån utan återbetalningsskyldighet är anslaget. Jag tror för min del att Betänkandet är tillräckligt tydligt och anhåller om bifall till detsamma.

Grefve Mörner: Det är ledsamt, att den siste ärade talaren ej kommit att fästa tillräcklig uppmärksamhet vid ett ord, som förekommer i slutet af den upplästa punkten, nemligen ordet »sammanräknadt». Då i punkten uppgifves hvad till undsättningsfonden skall höra nemligen, icke allenast den kontanta behållningen och återbetalningar å fondens vid 1866 års slut egande fordringar, än äfven hvad som inbetalas å de från 1867 års början utgifna lån och å de från mindre kreditivet utlem-

nade medlen, samt punkten derefter omedelbart avslutas med orden »dock ej till högre sammanräknadt belopp än 818,368 R:dr 69 öre», vågar jag påstå, att med en dylik ordställning, som den anmärkta, icke ens någon skolmästare i en folkskola skall kunna draga annan slutsats eller förstå punkten annorlunda, än att af alla dessa uppräknade tillgångar blott 818,368 R:dr 69 öre skola utgöra fondens hela sammanräknade belopp. För mig vill det åtminstone förefalla obegripligt, huru man kan säga, att ordet »sammanräknadt» afser endast hvad som förekommer efter orden »än ock». Ett förtydligande häraf är, efter min tanke, behöfligt till undvikande af missförstånd, och jag anhåller, att punkten måtte så omredigeras, att deraf tydligt framgår, att Utskottets mening är den, som uppgifvits vara med densamma åsyftad.

Herr Montgomery-Cederhjelm: Förhållandet är att Stats-Utskottet indelat de ifrågavarande medlen i tre olika rubriker. Den ena är sådana understödsmedel, som utgått till 1866 års slut; den andra sådana medel, som utgått under år 1867, och den tredje slutligen de medel, som anvisats och lyftats å det mindre kreditivet. I afseende på dessa tre slags olika medel har, såsom jag tror, Stats-Utskottet tydligen uttalat sig och derved hemställt, att undsättningsfonden skall bestå först af, utom den nu befintliga kontanta behållningen, alla de vid 1866 års slut utestående fordringarne i löner och hos redögörarne, i den mån dessa medel inflyta, och vidare af alla de medel som af fonden utlånats från 1867 års början, hvilka län utgjorde tillsammans 818,368 R:dr 69 öre.

Hvad kreditivmedlen beträffar, hade Kongl. Maj:t i sin nädiga Proposition äskat, att allt hvad af det mindre kreditivet blifvit lyftadt och komme att återbetalas skulle för framtiden läggas till denna undsättningsfond, men detta förslag har Utskottet icke ansett sig kunna i vidare mån biträda, än att så mycket af kreditivmedlen skulle ingå till fonden, som behöfdes för att fylla den ofvannämnda summan 818,368 R:dr 69 öre, som motsvarade de från fonden sedan 1867 års början utgifna lånen; hvaremot Utskottet ansett att hvad af kreditivmedlen och fondens län återbetalts utöfver nyssberörda belopp skulle ingå till Riksgälds-kontoret såsom afbetalning å de utaf mindre kreditivet lyftade medel.

För min del får jag tillkännagifva, att jag vid frågans behandling i Utskottet ej delade majoritetens mening, utan ansåg bäst att, på sätt Kongl. Maj:t i sin Proposition äskat, nu genast anvisa de utlånta kreditivmedlen till undsättningsfonden förstärkande. Skälet till denna min åsigt var och är ännu det, att det ej vore att antaga, det något särdeles öfverskott af kreditivmedlen, som utlånats, skulle uppkomma, sedan undsättningsfonden fått hvad den tillkomme. Utskottet synes hafva förutsatt sådant, emedan det i Betänkandet heter, att genom de ärligen återkommande riksdagarne Representationen vore i tillfälle att, i händelse af behof, anvisa medel till fondens förstärkande. Såsom jag förut antyd, hade jag ansett enklast och bäst, att, då något nämnvärdt belopp af kreditivmedlen sannolikt ej komme att återbetalas utöfver hvad till undsättningsfonden skulle ingå och denna efter allt förutseende snart måste ökas, Riksdagen, så gerna först som sist, till undsättningsfonden anslagit allt hvad genom inbetalning å de från 1867 års början utgifna

lån, vare sig från undsättningsfonden eller det mindre kreditivet, kunde komma att inflyta. Men med afseende å det af Utskottets majoritet anförda skälet om årliga riksdagar och då förslag om alla både gamla och nya undsättningslåns återbetalande till fonden kan framläggas en annan riksdag, har jag icke ansett mig böra reservera mig mot Utskottets beslut, och hvad angår detsamma redaktion tror jag för min del att den är tillräckligt tydlig.

Friherre Funck: Jag vill ej motsätta mig ett förtydligande af denna punkts rätta mening, om sådant anses nödigt, men för min del mäktar jag icke inse behovet deraf. Punkten innehåller två afdelningar, den första, som omförmåler den kontanta behållningen och undsättningsfondens vid 1866 års slut egande fordringar och den andra, hvilken är aldeles fristående och börjar med orden »än ock». Den andra afdelningen omtalar lånen. som från 1867 års början utgått både från fonden och utaf de på mindre kreditivet lyftade medlen, och slutar med att hvad å dessa lån inbetalas, dock ej till högre sammanräknadt belopp än 818,368 R:dr 69 öre, skall ingå till fonden. Sammanräkningen kan, efter hvad punktens ordställning gifver vid handen, svårligen afse annat än dessa från 1867 års början utgifna lån och. ehuru jag visst icke gör anspråk på att vara stilist, tror jag dock att denna punkt är tillräckligt tydlig, för att icke gifva anledning till tvekan och missförstånd; hvarföre, och då jag icke kan finna det möjligt att punkten kan tolkas på annat sätt än det enda riktiga, jag vidhåller mitt yrkande om bifall till punkten.

Friherre af Ugglas: Lika med den näst siste talaren tror jag, att ett enkelt bifall till Kongl. Maj:ts proposition i detta ämne hade varit det enklaste. Men då det förslag Stats-Utskottet framlagt leder till samma resultat, som Kongl. Maj:t i sjelfva verket afsett, samt Riksdagen till följd af de årligen återkommande sammanträdena är i tillfälle att anvisa ytterligare medel, om behof af förstärkning i undsättningsfonden inträffar, vill jag för min del ej motsätta mig bifall till hvad Utskottet föreslagit i sjelfva saken, så mycket mindre som derigenom någon ned-sättning i fondens nuvarande belopp icke är att befara.

Emot redaktionen deraf har här blifvit framställd en anmärkning, den jag ber att få till en del bemöta. Den talare, som gjort denna anmärkning, har sagt, att genom den uppställning, detta första moment i Utskottets förslag erhållit, skulle ordet »sammanräknadt» afse, icke allenast fondens nuvarande kontanta belopp, utan äfven allt, som kunde till undsättningsfonden inflyta, både af äldre undsättningslån och af de från 1867 års början utgifna. Då denna punkt innehåller, att till Kongl. Maj:ts disposition öfverlemnas icke allenast samma behållning, jemte hvad som återbetalas å fondens vid 1866 års slut egande fordringar, *än ock* hvad som genom inbetalning å de från 1867 års början till närvarande tid utgifna lån kan komma att inflyta, dock icke till högre »sammanräknadt belopp» etc. etc., förefaller det mig klart, att ordet »sammanräknadt» afser endast sistnämnda lån, men då en ledamot uttalat sin farhåga för ett missförstånd i detta afseende och det med några ords insättande i punkten är lätt att åt densamma gifva en fullkomlig tydlighet, ber jag att

till honom i främsta rummet och till Kammaren få hemställa om en sålunda förändrad lydelse af slutorden i punkten, att det skulle beta: »dock, *hvad sistnämnda län angår*, icke till högre sammanräknadt belopp, än 818,368 R:dr 69 öre». Erhåller punkten denna lydelse, tror jag, att något missförstånd omöjligt kan inträffa.

Jag anhåller om proposition å nämnda redaktionsförändring.

Sedan öfverläggningen här efter förklarats slutad samt Herr Grefven och Talmannen yttrat, att under densamma hade yrkats dels bifall till punkten oförändrad och dels utaf Friherre af Ugglas bifall till densamma med införande af orden *hvad sistnämnda län angår* emellan de i slutet af punkten förekommande orden *dock* och *icke*, framställde Herr Grefven och Talmannen först proposition på bifall till punkten oförändrad, hvartill svarades nej, och sedermera proposition på bifall dertill med den utaf Friherre af Ugglas föreslagna förändring, hvilken proposition med ja besvarades.

2:dre—5:te punkterna.

Biföllos.

Föredrogs ånyo Stats-Utskottets den 1 och 6 dennes bordlagda Memorial N:o 52, i anledning af återremiss å Utskottets Utlatande, i fråga om inköp för Statens räkning af till skogskultur tjenlig jord, m. m.

Herr Odelberg: Det lifliga intresse, hvarmed min motion i denna fråga af Kammaren omfattades, då den förevar till behandling den 29 sistlidne Februari, ingifver mig förhoppning, att Kammaren äfven nu hyser den åsigten, att något från Statens sida bör åtgöras för befrämjande af skogskulturen i landets mellersta och sydliga delar. Jag tager mig därför friheten föreslå, att Kammaren, med afslag å detta Utlatande, skulle för sin del besluta, att till Kongl. Maj:ts disposition på extra stat ställa ett förslagsanslag af 5,000 R:dr, för verkställande af undersökningar i rikets mellersta och sydliga landskap, om och hvarest till skogskultur tjenliga ödemarker böra för Statens räkning inköpas i ändamål att till skogsbärande besås.

Herr Arrhenius: Den af Herr Odelberg väckta motionen innehåller i den riktning, som af honom nu särskildt framhållits, en sak, af sådan vikt, att jag icke kan föreställa mig annat än att Kammaren skall skänka den sitt bifall. Det har i en annan statsekonomisk fråga af högsta vikt blifvit af en föregående talare i dag yttradt, att vi, för landets lyftande ur sin närvarande tryckta ekonomiska ställning, hafva endast två vägar att beträda, den ena sparsamhetens, och den andra produktionens höjande. Ingenting i detta sednare afseende kan svärfligen anses angelägnare, än att de ödemarker, som finnas i vårt land och bestå af jord, fullt tjenlig till skogskultur, blifva dertill använda. Önskvärdt

Den 8 April, f. m.

värddt hade varit att en större summa, än den motionären föreslagit, kunnat afses till detta ändamål. Emellertid då man under nuvarande förhållanden måste nöja sig med det lilla, och hufvudsaken härvid är, att det blir i princip erkändt, att Staten bör taga värd om landets vidsträckta, till skogskultur tjenliga ödemarker, och att en början dermed sker i den riktning Herr Odelberg angifvit, genom att söka till fruktbarhet återvinna sådana värdelösa marker, som finnas på flera ställen i landet, så instämmer jag för min del uti det förslag, Herr Odelberg framställt, och anhåller om Kammarens bifall dertill. Det är visserligen santt att Andra Kammaren stannat i motsatt beslut, och ansett motionärens framställning icke för närvarande böra till någon åtgärd föranleda, men i en annan likartad fråga, nemligen om anslag till en komité för ordnandet af skogshushållningen i norra länen, hafva vi sett, att vid den gemensamma voteringen frågan blifvit afgjord i öfverensstämmelse med Första Kammarens åsigt, och, såsom jag vill hoppas, till sakens fromma, ehuru Andra Kammarens majoritet förut uttalat en motsatt mening. Enahanda utgång vågar jag förvänta äfven i denna sak, och är det under en sådan förhoppning som jag hemställer till Kammaren, att den måtte bifalla Herr Odelbergs nu gjorda framställning.

Herr Hasselrot: Det är i sanning angeläget att behjerta skogsfrågans vikt för vårt land, och att få densamma ändamålsenligen ordnad. Uppslaget dertill genom Herr Odelbergs motion tror jag vara riktigt. Lika viktigt som det var år 1823 att besluta allmänningsskogarnes öfverlemnande och delning åt de enskilda, som bättre än Staten kunde draga nytta af, och vårda dessa allmänningar; lika viktigt är det nu att beträda en ny bana och söka bringa under Statens värd dessa i de skogfattiga, mellersta och sydliga delarne af landet befintliga ödemarker, som äro tjenliga till skogskultur. Detta är så mycket angelägnare som öofvervinnerliga hinder möta, för att tvinga egarne af de enskilda skogarne och de utödda skogsmarkerna, att spara på den kvarvarande skogen och återplantera ny sådan. Så snart för-ök dertill gjorts, har det mött invändningar om eganderättens helgd och okränkbarhet, hvarföre ej annan utväg för skogens återplantering återstår, än att Staten tager om hand dessa dertill tjenliga, men i öfrigt ofrukthara, förödda skogstrakter, och för sådant ändamål inköper dessa. Redan förut har Staten med fördel beträdt denna väg, och t. ex. på Svältorna i Vestergötland inköpt 4,000 tunnland, och eger förut 2,000 tunnland. Resultatet häraf lofvar att blifva ganska vackert, och hvilken fosterlandsvän skall ej med glädje tänka på att få våra ödemarker förvandlade till sköna skogsparker. Att Kronans skogar i allmänhet blifva väl skötta, är jag i tillfälle att vitsorda. Det nu begärda anslaget är ringa, och den väg, som Staten härigenom kommer att beträda, är riktig. Jag anhåller på det varmaste att Kammaren måtte bifalla Herr Odelbergs förslag.

Herr Wærn: Med afseende å denna frågas stora betydelse och vikt för landets framtida kultur vill jag hemställa, om det, sedan Andra Kammaren afslagit motioner i ämnet, kan vara skäl att söka bereda

Riksd. Prot. 1868. 1 Afd. 3 Band. 6

framgång åt den, medelst en gemensam votering. Ett dylikt försök, fruktar jag, skulle göra sjelfva saken impopulär. Dess beskaffenhet och vikt är sådan att, efter min uppfattning åtminstone, frågans befrämjande bör ske endast på öfvertygelsens väg. Då vi numera hafva ärliga riksdagar, synes det mig bättre att denna gång, lika med Andra Kammaren, lemna motionen utan vidare afseende, och vänta med framställandet af nytt förslag till nästa riksdag, som derät då möjligen egnar större sympatier och beviljar anslag. Af denna anledning yrkar jag bifall till hvad Stats-Utskottet i sitt Utåtande N:o 21 i saken hemställt.

Herr Hasselrot: Jag förstår ej rätt, hvarföre vi skola uppskjuta frågan till en följande riksdag, då vi redan *nu* kunna på grundlagsenlig väg söka vinna dess nöjaktiga lösning. Afslås motionärens framställning nu, så kommer det vid nästa riksdag att heta, att det icke är rådligt att då framkomma med nytt förslag, sedan frågan fallit vid denna riksdag. Sakens vikt är för stor för att vi icke skola söka närma den till sin lösning medelst en gemensam votering, dervid jag hoppas att inom Andra Kammaren finnas så stora sympatier för saken, att den äfven vinner framgång.

Friherre Raab, Adam: Den ledamot af Stats-Utskottet, som yrkat att Kammaren skulle bifalla Utskottets förslag i ett föregående Betänkande N:o 21, har egentligen hållit sig till ett motiv, som låter mycket bra och som, i fall man vill använda det vid förekommande tillfällen, skulle vara af särdeles betydelse. Han säger nemligen att man icke borde bringa denna fråga till sin lösning på annan väg än öfvertygelsens, d. v. s. att söka få alla öfvertygade om frågans vikt och betydelse. Vi påminna oss, att Herr Almquists motion om skogskommittén vann Riksdagens bifall vid en gemensam votering. Icke har jag förspört, att något missnöje deröfver uppkommit. Skulle man vänta tills alla blefve öfvertygade om en sak, skulle ej några reformer kunna genomdrivas. Så till exempel om vi velat afvakta till dess enstämmighet i äsigterna om vårt representationssätt inträffat, så hade vi *nu* icke sutit i denna Kammare. Man måste i förekommande frågor nöja sig med att få en majoritet för sin mening. Jag anser det vara lika mycket en Representations pligt att sörja för efterkommande generationer, som det är en familjefars pligt att sörja för sina barn. Och som här icke är fråga om mer än 5.000 R:dr. tror jag, att man icke för ett sådant ändamål som det ifrågavarande bör vara njugg. Jag tillstyrker på det varmaste bifall till Herr Odelbergs förslag.

Herr Säve: Jag instämmer med den siste talaren och anser Herr Odelbergs motion vara förtjent af mera afseende än Utskottet funnit godt medgifva. Det går ej an att i sådana frågor som denna lemna en sak derhän och tänka att det till ingenting tjänar att Kammaren yttrar sig i en sak, som redan är af Andra Kammaren afgjord. Det kan ju inträffa, såsom redan är nämndt, att genom det stöd Kammaren kan gifva åt minoriteten i den andra, en sak slutligen kan vinnas. Om dervore man anser denna fråga vara af vikt, så vågar jag tillstyrka att Kammaren häri måtte fatta beslut och dermed gifva kraft och stöd åt

den mening minoriteten i Andra Kammaren tilläfväntas hysa i frågan.

Då den förra gången var under öfverläggning här i Kammaren, syntes det mig som om Kammaren ville både gifva anslag och erhålla bättre utredning af ämnet än hvad Utskottet låtit komma motionen till del; och om Utskottet förut ej fattat Kammarens mening med återremissen, så hade saken bort än en gång till Utskottet återremitteras, på det att Kammaren måtte få den begärda utredningen, men tilltror sig Kammararen icke destomindre att i frågans närvarande skick fatta beslut, får jag för min del biträda Herr Odelbergs förslag.

Herr Bergstedt: Jag är nästan rädd för att inlåta mig i diskussion om denna fråga. I Frankrike och andra Romaniska länder, der statsmagten eller styrelsen är mera koncentrerad och liksom står på spetsen af landets hela ekonomiska förvaltning, har Staten i sin hand samlat betydliga jordvidder, dels redan skogbärande och dels underkastade åtgärder för återväxt af skogen. Men om det hos oss i vårt land, der Staten har så mycken fast egendom, äfven skogar, att den icke kan sköta dem, kan vara riktigt att införa eller fullfölja ett dylikt system, derom kan sägas mycket för och ännu mera emot. Mig vill det synas som skulle kommunerna mångenstädes kunna taga sådana svältor om hand, hvarom här blifvit ordadt. Det kunde då ske utan uppoffring från Statens sida, åtminstone så länge kommunerna hafva till sitt förfogande den ingalunda obetydliga bränvinsutskänkningsafgiften. Dessutom är det väl att antaga, det kommunerna bättre än Staten äro i tillfälle att öfvervaka skötseln af sådana skogstrakter, hvar inom sitt område. Det är sannt att rätt mycken, Kronan tillhörig, skog är väl värdad, men sannt är ock att ännu större vidder sådan skog icke blifvit bragta under en rationel kultur. Jag tror således icke, att det är skäl att belasta Staten med än mera sådan egendom, som troligen finge vänta lång tid ännu på sin tur, att komma under rationel behandling; och jag tillåter mig påminna, att Riksdagen ej längesedan beslutat hos Kongl. Maj:t begära nedsättande af en komité för skogskulturens ordnande inom en betydlig landsdel. Låt denna komités arbete föregå, innan Staten bestämmer sig och ledande allmänna grundsatser af densamma uttalas för inköp af ytterligare skogsmarker. På en sådan väntan kan Staten ej förlora. Jag finner mig på dessa skäl icke kunna annat än afstyrka bifall till Herr Odelbergs förslag.

Herr Montgomery-Cederhjelms: Då Stats-Utskottets Utåtande N:o 21 förevar hos Kammararen till behandling, yttrade jag mig för afslag å Herr Odelbergs motion. Af den diskussion, som då uppstod, trodde jag mig finna, att Kammarens ledamöter mera ville uttrycka sitt intresse för och öfvertygelse om att åt skogskulturen i vårt land mera omsorg borde egnas, än uttala något egentligt godkännande af sjelfva motionen. Genom den ställning frågan då fick, blef den till Utskottet återremitterad; och då en föregående talare yttrat, att han ej förstår huru Utskottet i detta Betänkande kan säga, att med den af Första Kammararen beslutade återremissen ej åsyftades vidare utredning af frågan, så får jag fästa uppmärksamhet derpå, att af flera talares yttranden framgick, att de ansågo motionen icke böra vid denna riksdag föranleda någon

åtgärd och önskade återremiss, endast för att uttrycka sin åsigt om nödvändigheten af en förbättrad skogskultur. Genom det förslag till beslut Herr Odelberg nu afgifvit, har frågan kommit på en ny ståndpunkt, och Kammarén har kommit i tillfälle att gifva mera form eller uttryck af sin åsigt att åt skogskulturens befrämjande större uppmärksamhet måtte egnas.

Ur denna synpunkt sedt, vill jag ingalunda motsätta mig Herr Odelbergs förslag, så mycket mindre som det tycks ega Kammaréns sympatier för sig, men, såsom förut är antydt, motionen innehåller mycket annat än hvad nu blifvit af Herr Odelberg föreslaget.

Herr Arrhenius: Det kan visserligen, såsom här yttrats, sägas vara af mindre betydhet, om Kammarén nu fattar beslut i öfverensstämmelse med det förslag, Herr Odelberg här framställt, eller om Kammarén, efter att hafva gifvit uttryck åt sina varma sympatier för denna viktiga fråga om skogskulturen, för denna gång undandraget sig frågans lösning; då man vet, att den redan nästa år åter kan blifva föremål för behandling. Dock kan jag icke neka till, att, då saken nu är under Kammaréns pröfning, och tillfälle således förefinnes att besluta derom, skäl synes mig vara för handen att nu fatta ett beslut, hvilket Kammarén naturligtvis bör grunda på sin öfvertygelse om det rätta och lämpliga i saken, oafsedt alla andra omständigheter.

Hvad beträffar en föregående talareshyttrande, att, då anslag redan blifvit anvisadt till en komité för undersökning af förhållandet med skogarne, borde man dermed för närvarande låta sig nöja, vill jag endast erinra, att nämnda komiténs undersökningar afse de Norrländska provinserna, då deremot Herr Odelbergs förslag syftar på södra och mellersta Sverge. Man har således härvid sammanblandat alldeles skiljda saker, som icke böra med hvarandra förvexas.

Det har äfven blifvit nämndt, att denna fråga borde tagas om hand af kommunerna, hvilka saken närmast rörde. Jag ber dock att i detta afseende få erinra, att det knappast lärer vare möjligt att hos kommunerna emotse så mycken enhet och så stort intresse för saken att af dem något nyttigt kan i förevarande afseende åstadkommas. Vi veta att hos oss funnits flera slags allmänningar, till och med sockenallmänningar, hvilka numera så spärlost försvunnit, att man ej ens vet hvar de varit belägna; hvilket visar huru föga kommunerna varit angelägna att vårda sig om skogens ändamålsenliga skötsel och framtida bestånd. Man har också inom kommunerna så mycket annat att uträtta, så många angelägna frågor för dagen att lösa, att man i dylika ämnen som skogsfrågan svårligen beqvämmer sig till att fatta några beslut eller vidtaga några åtgärder. Det lärer väl derföre nödvändigt blifva Staten, som får taga denna fråga om hand, om den någonsin skall få en lämplig lösning.

Det har här blifvit omnämndt, att Staten redan besitter så mycken fast egendom, att den ej har tillfälle att rätt vårda sig om densamma; och att den derföre till och med lämpligen kunde vara af med en del. En talare, som nu är frånvarande, yttrade dock ganska riktigt, vid remissen af Herr Odelbergs motion, att, om Staten bör ega någon fast egendom, så bör det vara skogsegendom, men att annan jordegendom

deremot af enskilda personer skötes bättre än af Staten. Skogskulturen skiljer sig och ganska väsendtligt från hvarje annan jordens kultur, derigenom att den förstnämnda först efter mansåldrar lemna någon afkastning. Den gifver derföre mindre eggelser åt de enskilda, att deråt egna sig, och den skötes derföre i allmänhet mindre väl af dem, ehuru väl undantag gifvas, som i motsats till det vanliga förfarandet lemna ganska vackra exempel på en ordnad skogsskötsel. Det måste alltså företrädesvis tillhöra Staten att ombesörja, att, i våra efterkommandes intresse, landet åter blir beväxt med skog på sådana ställen naturen anvisat för skogskulturen. Jag anser derföre, att Kammaren i det beslut, den går att fatta, bör uttrycka en sådan åsigt, och hemställer derföre ånyo om bifall till Herr Odelbergs förslag.

Herr Ekenman: Jag är hufvudsakligen förekommen af den värde talaren, som sist hade ordet, och vill endast tillägga, att jag för min del icke kan instämma i en annan föregående talares yttrande om lämpligheten att åt kommunerna öfverlemna ombesörjandet af skogens återväxt inom landet. Med den erfarenhet jag besitter, tror jag mig kunna påstå, att ett sådant förslag icke skulle lända till ett önskvärdt resultat. Det är nemligen påtagligt, att, enär de fleste jordegare ännu äro mera eller mindre okunnige om rationel skogsskötsel och derföre försumma värden af egna skogar samt uraktlåta att tillgodogöra sig den mark, som endast för skogsplantering är tjenlig, det ännu mindre är tänkbart, att dessa jordegare skola underkasta sig uppoffringar för att i förening med andra åstadkomma skogskultur för det allmännas räkning. Vi måste derföre till en aflägsen framtid uppskjuta öfverlemnandet af detta uppdrag åt kommunerna, som under nuvarande förhållanden ingalunda få anses vara benägna att taga denna vigtiga fråga om hand.

En föregående talare synes mig ganska riktigt hafva uppfattat och uttalat den opinion, som Kammarens majoritet vid återremissen af Betänkandet uttryckte. Det är påtagligt, att man icke alltid kan vara förvissad om syftmålet med återremiss, men den ifrågavarande afsåg otvifvelaktigt, att Utskottet skulle framlägga ett förslag, som kunde leda till det af motionären åsyftade målet. Ty vid återremissen uttalade sig ett så varmt och lifligt intresse för saken, att man kunnat hafva grundade anledningar till förmodan, det Utskottet skulle egna större uppmärksamhet åt frågan och måhända begära sammanträde med Lag-Utskottet, för att formulera det lagstiftningsförslag, som af bifall till motionen kunde blifva en följd. Det har emellertid ej skett; och då motionären nu sjelf inskränkt sitt förslag till beviljandet af anslag för de ifrågasatta undersökningarne, synes mig ett bifall dertill vara konsekvensen af Kammarens beslut om återremiss. Skulle jag hysa den föreställning som en annan värd talare antydt, att vi aflägsnade Andra Kammarens sympatier för frågan, om vi söka framtvinga bifall genom gemensam votering, så skulle jag, då anslagsfrågan är endast ett obetydligt steg, genom hvilket intet vinnes, om det ej efterföljes af andra i samma riktning, ej vilja påyrka att detta första steg tages. Men min erfarenhet att de sanningar, hvarpå stora, för samhället nyttiga frågor stödja sig, endast småningom vinna erkännande, förvissar mig derom att den minoritet inom den Andra Kammaren, vi för förslaget hafva att påräkna, innan

kort skall växa till en aktning svärd majoritet. Jag anhåller derföre om proposition på bifall till Herr Odelbergs förslag.

Herr Reuterswärd: När denna fråga sista gången förevar i den-
na Kammare, uttalade sig dess ledamöter så varmt för förslaget, att jag
tror den beslutade återremissen ej blott var ett uttryck af det lifliga
intresset för frågan, utan äfven åsyftade, att så skyndsamt som möjligt
de åtgärder måtte vidtagas, som motionären påpekat. Jag hade derföre
hoppats, att återremissen skulle hafva föranledt Utskottet att fram-
lägga ett sådant förslag, som Kammaren önskar, och som jag för min
del anser hafva varit ganska välbetänkt, nemligen ett förslag öfverens-
stämmande med motionärens framställning.

Jag fruktar att på något annat sätt, än det här omförmälda, det
önskvärda resultatet icke skulle vinnas; ty om man, såsom en talare
föreslog, åt kommunerna öfverlemnade att taga saken om hand, så fruk-
tar jag att alls intet blefve vidjordt. Om det ock låte tänka sig, att
intresset för saken inom kommunerna vore så varmt, att de föranstal-
tade om skogssådds verkställande och den uppväxande skogens värd, så
är jag dock fullt öfvertygad om att kommunerna skulle lätt förledas
att, då skogen stode i sin tillväxt, för att bereda en snar inkomst, börja
afverka och slutligen helt och hållet rasera densamma. Tager deremot
Staten saken om hand, så kan man hoppas, att en sådan sköfling icke
kommer i fråga; och det är äfven af detta skäl jag yrkar bifall till
Herr Odelbergs förslag.

Friherre Sprengtporten: Då denna fråga förra gången behand-
lades i Kammaren, yttrade jag några anmärkningar mot Herr Odelbergs
förslag, hufvudsakligen från den synpunkt att Herr Odelberg ej tillkän-
nagifvit, att expropriationen hufvudsakligast borde afse den redan afröj-
da skogsmarken. Jag fann ej heller praktiskt att öfverlemla frågan
till kommunerna, emedan jag var öfvertygad om, att de vid densamma
ej skulle lägga någon verksam hand. Genom det förslag, motionären
nu framställt, finner jag dessa mina farhågor fullkomligt undanröjda;
och jag kan derföre ej annat än tillstyrka bifall till förslaget. Jag hop-
pas ock, att Kammaren skall godkänna detsamma, och derigenom gif-
va bekräftelse åt den åsigt, Kammaren vid återremissen uttalade, angä-
ende behöfligheten af åtgärder från Statens sida för skogskulturens be-
främjande.

Herr Faxe: Det är verkligen med en viss farhåga jag dristar i denna
fråga uttala en åsigt alldeles skiljaktig från den, som pluraliteten inom
Kammaren tyckes hylla. Mig förefaller det, som om den irågavarande
motionen skulle åsyfta någonting dylikt, som att förmå en person att
oupphörligt lägga sig till nya egendomar, ehuru han är urständssatt att
sköta dem han redan eger. Det förhåller sig nemligen så, att Staten
redan besitter betydliga skogsdomäner, hvilka ej ändamålsenligt skötas
af den orsaken, att ingen finnes som om dem kan taga värd. Inom det
län der jag är bosatt, och som innehåller 95 kvadratmil, eger Staten
flera tusen tunnland boställsskogar, men blott en skogstjensteman finnes
att sköta allt detta. Jag hemställer, om det under sådana förhållanden

kan vara lämpligt att begära anslag för att inköpa nya skogssträckor, då man saknar tillgångar till deras vård, som Staten redan eger. Visserligen kan det vara vackert att gifva en opinionsyttring, genom att bifalla Herr Odelbergs förslag; men för min del kan jag icke förbise den praktiska sidan af saken och yrkar derföre, att Kammaren måtte godkänna Utskottets hemställan.

Herr Bergstedt: Då åtskilliga talare upptagit de invändningar, jag gjort mot förslaget, anser jag det vara min skyldighet att yttra några ord till förtydligande af den mening, jag nyss hade äran uttala. Min mening var egentligen icke, att kommunerna, landstingen eller hushållningssällskaperna skulle ovilkorligt inköpa jord, för att derä drifva skogskultur, ehuru med de fonder, som för närvarande stå till deras förfogande. åtskilligt äfven i den vägen skulle kunna af dem ästadkommas, utan förnämligast att de till denna kulturs befordrande skulle till en början låta verkställa sådana undersökningar, som motionären afsett. Att på detta sätt verka för saken ligger visst icke utom omkretsen för landstingens befogenhet; och det lämpligaste sättet att komma till rätta med denna sak vore verkligen, efter mitt förmenande, om landstingen med sina resurser bisprungo Konungens Befallningshafvande i vidtagande af de mått och steg, som för ändamålet äro nödiga.

Visserligen vill jag ej helt och hållet sätta mig emot allt inköp af skogsmarker för Statens räkning, men jag anser det dock vara af större vikt, att, hvad Staten redan eger, bringas under kultur, än att dess possessioner oupphörligen accumuleras. Vore fråga om att till Kongl. Maj:ts disposition ställa ett reservationsanslag, till inköp af jord i särskilda fall, för att arrondera smärre spridda kronoparker, då sådant kunde anses synnerligen nödigt, så skulle jag ej hafva något deremot. Men då afsigten är att anslå en fix summa, för att enligt bestämda föreskrifter användas, så och då jag ej blott anser anslaget vara för ändamålet otillräckligt, utan äfven tror att Konungens Befallningshafvande, hvar i sin ort, till följd af fullständigare kännedom om förhållandena, bör kunna med biträde af landstingen mycket bättre verka till fromma för saken, och då vidare landstingen och hushållningssällskaperna verkligen hafva medel att befordra skogskulturen inom de respektiva orterna, inser jag ej, hvarföre Staten, under nuvarande förhållanden och i den betryckta ställning, hvori den sig befinner, skulle kasta ut dessa ifrågasatta 5.000 R:dr. Jag lägger tvifvel uppå den satsen, att landstingen lämpligast kunna taga denna fråga om hand; och jag tror att, om de här närvarande personer, som jemväl äro medlemmar af landstingen, skulle vilja hvar i sin stad verka för, att landstingen och hushållningssällskaperna intresserade sig för saken, t. ex. genom anställande af planterare, som för lågt pris kunde biträda enskilde att återplantera afverkade eller eljest kala marker, så skulle derigenom vida mera vinnas, än om man till Regeringens disposition ställde den otillräckliga summa, som motionären föreslagit. Jag yrkar derföre fortfarande bifall till Betänkandet.

Herr von Geijer: Med återremissen ville Kammaren gifva uttryck åt den tanken att från Statens sida något borde göras till skogskulturens befrämjande i sydligare delen af landet, på det icke skogsbrist der

mätte uppkomma. Synnerligast torde det vara af vigt, att Staten egnar sin uppmärksamhet på skogskulturen i de provinser, der Staten eger stora sträckor mark, i sig sjelf tjenlig till skogskultur men för närvarande skoglös.

En föregående talare har yttrat, att han ansåge det vore högst oegentligt, om Staten lade sig till flera skogsdomäner, så länge den icke är i stånd att tillbörligt sköta dem, hvartill Staten redan har eganderätt. Jag erkänner villigt rigtigheten häraf, men jag tror ock, att det ej är motionärens mening, att Staten skall söka att i någon betydligare mån utvidga sina skogsområden; utan lærer väl motionen hafva för afsigt att söka bringa de områden. Staten redan besitter, under ordentlig kultur, som icke är tänkbar, der skogsarealerna äro många och små, långt från hvarandra åtskiljda.

Inom de landsorter, der Staten redan eger komplexer om flera tusen tunnland, kan det icke ifrågasättas att Staten skulle köpa in ytterligare skoglösa marker för att användas till skogskultur. Jag tager mig friheten fästa uppmärksamheten derpå, att i vissa delar af landet, t. ex. de sydligaste provinserna, inga skogar, som äro förtjenta af att omtalas, finnas på domänejorden, och att det är snart sagdt omöjligt att å denna jord införa en ordnad skogshushållning, emedan skogsmarken icke ligger i sammanhängande vidder. Boställen i Skåne hafva i in- och utegor en areal af några få hundra, högst ett tusen tunnland, och knappast ett enda boställe inom hela provinsen är så stort att kronopark lämpligen der kan anläggas. Beslöte man sig för att inom denna provins genom utbyten tillvägabrinda en sammanföring af Statens skogsdomäner till större områden, så skulle skogskultur der kunna åstadkommas, ty det blefve då möjligt att åt densamma egna den noggranna värd och tillsyn, som de spridda skogslotterna aldrig kunna erhålla, och förutan hvilken ett önskvärdt resultat icke kan vinnas. I de norrländska provinserna eger ett helt olika förhållande rum; skogstrakterna hafva der det sammanhang och den utsträckning, att de lämpligen kunna underkastas en rationel skogshushållning och erhålla den tillsyn, som är behöflig.

En talare framför mig yttrade, att landstingen lämpligen kunde verkställa de undersökningar, som af motionären blifvit ifrågasatta. Men saken i fråga är ju icke och kan icke vara en kommunal- utan en Statens angelägenhet.

Betrakta vi förhållandena inom Skåne, hvilken provins, hvad jordman och klimat angår, är temligen lik Danska öarna, så skulle i den provinsen, med iakttagande af i Danmark existerande proportion emellan landets areal i sin helhet och Statens skogsmark, icke behöfvas mera än några få komplexer statsskogar af tillsammans circa 15.000 tunnland. Då vi besinna detta och derjemte taga i betraktande, att nämnda areal kan genom utbyte af kronojord och möjligen inköp af några bondhemman åstadkommas till ytterst billigt pris, så lærer frågan härom verkligen vara i högsta mätto förtjent af att tagas i öfvervägande. Inköpet i sammanhang med egobyte bör dock icke försiggå genom expropriation, hvilket alltid skulle fördyra saken, utan om medel anslås, böra de ställas till disposition af de förvaltande verken, hvilka genom i orterna an-

tagna ombud kunde inköpa de erforderliga jordvidderna, då tillfälle sig yppade.

Visserligen skulle jag helst hafva sett, om motionen i fråga haft en annan form, och åsyftat endast en skrifvelse till Kongl. Maj:t, att Kongl. Maj:t täcktes taga i öfvervägande, om ej lämpligt vore, att inom de skoglösare provinserna Staten förskaffade sig komplexer af skoglupen eller till skogskultur tjenlig mark, för att der uppdraga skog. Men som motionen ej är på detta sätt affattad, och det är att förutse, att derest icke hvad nu är föreslaget antages, alls icke något i saken blir vidgjordt, instämmer jag med dem, som yrka bifall till det af Herr Odelberg framlagda nu något förändrade förslag. Jag har funnit det vara origtigt att denna fråga behandlats af Stats-Ütskottet. Att så kunnat ske, har berott på den omständigheten, att motionen innehöll en siffra — ett anslagsbelopp. Mätte nu siffran ock möjliggöra en votering enligt Riksdags-ordningen 65 §, hvarförutan ingen förhoppning finnes att förslaget kan vinna framgång.

Friherre Cederström: Om här endast varit fråga om att bifalla Herr Odelbergs ursprungliga motion, så skulle jag visserligen ej hafva begärt ordet. Men frågan har nu fått en helt annan vändning, och Herr Odelberg har framkommit med ett alldeles nytt förslag, af hvilket hvarken Stats-Ütskottet eller Andra Kammaren haft del. Skulle nu det af Herr Odelberg nyss framställda förslaget af Första Kammaren godkännas, så blefve följden, att Andra Kammarens ledamöter skulle komma att med oss votera om något, hvarom de förut ej ens hört talas. Vi skulle få en votering på halsen af den mest egendomliga beskaffenhet, och det beslut, som genoin densamma komme att fattas, kunde väl knappast anses hafva i grundlagsenlig ordning tillkommit. Jag måste därför yrka afslag å Herr Odelbergs nya framställning; hvaremot jag, i händelse Kammaren skulle vilja godkänna hvad han i motionen begärt, icke har något att emot ett sådant godkännande erinra.

Friherre Raab, Adam: Jag finner mig vara hufvudsakligen förekommen af Herr von Geijer, med hvilken jag till alla delar instämmer; och jag skulle hafva afstått från ordet, derest icke den siste talararen ordat om det oegentliga uti att bifalla Herr Odelbergs nu väckta förslag, såsom icke afscende detsamma som hans motion. Jag ber få fästa den ärade talarens uppmärksamhet derpå, att det ifrågavarande förslaget innefattar endast en mindre del af hvad Herr Odelberg framställt i motionen; och som motionen i sin helhet varit behandlad af Ütskottet, hvars Betänkande i ämnet ingått till begge Kamrarne, lärer väl icke kunna bestridas, att Andra Kammaren haft del jemväl af det nu väckta förslaget. Jag vet därför icke något motiv, hvarföre vi icke skulle antaga detta förslag, i fall vi för öfrigt för detsamma hysa sympatier.

Jag ber att få fästa uppmärksamheten på den vigtiga omständighet beträffande skogskulturen, hvilken enligt min uppfattning mest påkallar Statens omvårdnad, nemligen att skogarne icke återväxa på ett och annat år utan för sin fortkomst och mognad fordra sekler. Då vi å ena sidan hafva medgifvit fri export af skogsprodukter, så bör det å andra

sidan tillhöra oss, såsom nationens representanter, mäne om landets framtida väl, att tillse det skogsättervexten befordras och att denna vigtiga näringskälla för landet icke utsinar, hvilket är fara värdt att den gör, synnerligast i södra delen af Sverige, der skogarne börja blifva allt mer och mer ödelagda. Jag vidblifver på denna grund mitt i saken förut framställda yrkande.

Herr Hasselrot: Jag ber om ursäkt, att jag änyo tager till ordet i denna fråga, men den synes vara af så stor vikt, att jag icke kan underlåta att yttra mig rörande lämpligheten af det förslag, en föregående talare framställt om de ifrågasatta undersökningarnes verkställande på landstingens bekostnad och genom deras försorg. Visserligen kunna sjelfva undersökningarne af landstingen föranstaltas, men vi böra besinna, att bakom dessa undersökningar ligger löftet att af Riksdagen erhålla medel till inköp af sådana för skogskulturen lämpliga trakter, som genom undersökningarne utrönts vara de mest tjenliga. att för detta ändamål användas. Landstingen disponera icke medel att använda till inköp af skogsmarker; och då detta icke är händelsen, böra de ej heller befatta sig med undersökningarnes verkställande. helst frågan, som Herr von Geijer antydde, ligger inom området för Statens men ej för kommunens verksamhet. Jag yrkar därför fortfarande bifall till Herr Odelbergs förslag.

Friherre Sprengtporten: Hufvudsakligast förekommen af den siste värde talaren, vill jag endast framställa den anmärkning, att, då Staten redan besitter skogar, som den ej har tillfälle eller medel att väl värda, det visserligen kan anses lämpligare att anslå medel för deras uppbringande i kultur, än för inköp af nya skogsvidder. Jag vill dock fästa uppmärksamheten derpå, att det måste ingå i planen för vår skogshushållning, att våra boställsskogar väl värdas, och det vore högst beklagligt, om man icke, oaktadt alla förnyade reglementeringar, skulle kunna komma till detta resultat. Hvad beträffar den omständigheten, att särskilda anslag skulle behövas för värden af boställesnas skogar, så förmodar jag, att dessa anslag icke behövas så särdeles stora, när boställesnas skogar, som ofta uppgå till flera tusen tunnland, böra lemna den afkastning, att medel deraf kunna erhållas till bidrag för skogarnes underhåll och vård. Visserligen är det sannt, att beslut blifvit fattadt att tilldela boställsinnehafvarne, såsom löneförmåner, den afkastning boställsskogarne kunna lemna, hvilket skulle föranleda till deras bättre skötsel, men jag kan icke föreställa mig, att denna författning kan tolkas på annat sätt, än att skogarnes afkastning i första rummet bör användas till betäckande af de kostnader, Staten för deras vård måste vidkännas. Jag kan därför icke föreställa mig annat, än att genom ett förståndigt ordnande af saken, Statens nuvarande skogar i det närmaste skola kunna lemna tillräckliga medel till deras skötsel. Skall denna skötsel ske planmessigt, så kan den ej uppdragas åt någon annan än Staten, hvilken ensam kan erhålla den öfversigt öfver det hela, som för en konsekvent behandling af frågan i dess helhet är nödvändig, och genom sina organer är satt i tillfälle att ingå äfven i de mindre detaljerna. Af nu anförda skäl och då jag ej kan finna, att Herr Odelbergs nu

framställda förslag innefattar någon sådan förändring i den motion, han förut afgifvit, som skulle kunna motverka dess antagande, helst densamma endast afser en jemkning i det begärda anslagsbeloppet, till följd hvaraf jag icke kan biträda de talares mening, som anse att ett bifall till förslaget skulle stå i strid mot grundlagen, får jag tillkännagifva, att jag vidblifver mitt förut framställda yrkande.

Herr Ekman, Carl: Utan tvifvel är den fråga, som nu är föremål för öfverläggning, af aldra största vikt. För min del anser jag ock Statens skyldighet vara, att i de delar af landet, der skogstillgång saknas, taga hand om skogskulturen och föregå de enskilda med godt exempel. Men, ehuru jag är af denna åsigt, tillstår jag dock, att jag ej kan lemna min röst till bifall af Herr Odelbergs ifrågavarande förslag. Ty i och med detsamma man bifallit hans motion, hade man ock gifvit sin röst för den meningen, att Staten borde inköpa stora vidder för att derä bedrifva skogshushållning. Jag tror att Staten redan har sig uppdraget tillsynen öfver så ofantliga skogssträckor, ej blott inom de Norrländska provinserna, utan äfven inom den öfriga delen af landet, der öfverallt boställen finnas kringspridda, att Staten icke kan utöfva en tillbörlig tillsyn öfver nya skogsfält, utan att nya anslag ställas till Statens disposition. Min åsigt är derföre att, för närvarande och intill dess Statens inkomster kunna sätta oss i tillfälle att afsätta några ytterligare belopp för skogskulturens befrämjande, vi böra inskränka oss till att tillse, att de skogar, som Staten redan besitter, blifva väl skötta och värdade, på ett sätt att derigenom ett lämpligt föredöme gifves åt de inom de särskilda orterna bosatta enskilde skogsegarne. Jag finner mig af nu anförda skäl föranlåten att yrka afslag å Herr Odelbergs hemställan.

Sedan öfverläggningen härefter förklarats slutad, ytttrade Herr Grefven och Talmannen, att under densamma hade yrkats dels bifall till Stats-Utskottets Utlåtande N:o 21 och dels af Herr Odelberg, att Kammarern, med afslag å detta Utlåtande, skulle för sin del besluta, att till Kongl. Maj:ts disposition på extra stat ställa ett förslagsanslag af 5.000 R:dr, för verkställande af undersökningar i Rikets medlersta och sydliga landskap, om och hvarrest till skogskultur tjenliga ödemarker böra för Statens räkning inköpas, i ändamål att till skogbärande besås.

Härefter framställde Herr Grefven och Talmannen först proposition på bifall till Stats-Utskottets Utlåtande N:o 21, hvarvid svarades många ja och nej i blandning, samt sedermera proposition på afslag derä och antagande af Herr Odelbergs ofvan omförmälda förslag, då svaren likaledes utföllo med många så väl ja som nej; och förklarades ja nu hafva varit öfvervägande.

Flere ledamöter begärde votering.

Uppsattes och justerades följande voteringsproposition:

Den, som vill, att Kammarern, med anledning af Stats-Utskottets

hemställan i Memorialet N:o 52, skall bifalla samma Utskotts Utlåtande N:o 21, röstar

Ja;

Den det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, afslår Kammaren Stats-Utskottets sistberörda Utlåtande och antager det förslag, som Herr Odelberg i ämnet framställt.

Sedan voteringspropositionen blifvit anslagen, verkställdes omröstningen; och befunnos vid dess slut rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja—43;

Nej—46.

Föredrogs ånyo Lag-Utskottets den 1 och 6 dennes bordlagda Utlåtande N:o 21, i anledning af väckt motion om förmänsrätt för kommunalutskylder.

Grefve Mörner, Julius Oscar: Den fråga, som nu är föremål för Kammarens öfverläggning, är visserligen icke af någon mycket stor vikt, men saknar dock icke sin betydelse, och, efter hvad mig synes, har Lag-Utskottet icke uppfattat saken ur dess rätta synpunkt. Såsom skäl för sitt afstyrkande af motionen har Utskottet åberopat ett yttrande i enahanda fråga vid 1865—1866 årens riksdag af innehåll, att den för kommunen åsyftade fördel skulle leda dertill, att i ett gäldbundet bo med otillräckliga tillgångar fingo de oprioriterade borgenärerne de facto betala gäldenärens oguldna kommunalutskylder, hvilket vore en orättvisa af vida betänkligare art, än den förlust, som nu understundom kunde drabba en kommun och, fördelad på dess samtliga medlemmar, blefve föga kännbar. Detta skäl kan jag icke hålla för godt.

Uti 17 kap. Handels-balken stadgas om den ordning, hvari fordringar ur gäldbundet bo böra utgå, och sedan tjenare m. fl. erhållit visserligen icke obilliga förmänsrätter, bestämmes i 12 § om förmänsrätt för sådana Kronans utskylder, som icke för fast egendom utgå. Hvarföre skulle nu icke kommunen få enahanda rätt, som här är Kronan tillerkänd? All billighet synes tala därför, om man besinnar, att, då i affärer enskilde emellan, och som icke för fordringsegaren medföra någon förmänsrätt, det stätt fordringsegaren fritt, i de aldra flesta fall, att efter behag och eget ombefröfvande inlåta sig i affären eller icke, så beror det deremot alldeles icke på kommunens godtfinnande att ifrån sig utskjuta personer, derföre att de anses blifva insolvente, äro vinglare, vanfrejdade, eller så vidare. Utskylderna mäste äfven på dem, för så vidt de synas hafva någon förmögenhet, debiteras, och utgå de icke, kan det för socknen blifva ganska kännbart, såsom om i den socken der jag bor och kommunalutskylderna för i år uppgå till 1.900 R:dr, den anpart deraf utaf öfver 400 R:dr, som belöper på en enda person, icke skulle hos denne kunna utfås. Denna utgift finge då kommunens öfrige betalande ledamöter vidkännas, icke till följd af något sitt eget åtgörande, utan såsom följd af en lag den de icke egt magt förändra.

Att, på sätt Utskottet säger, den sökta förmånsrätten skulle kunna skadligt inverka på realkrediten, kan jag icke begripa, då denna förmånsrätt skulle komma aldra sist i ordningen, näst före de oprioriterade borgenärerne, och således i ingen mån gjorde intrång i realsäkerheterna.

Som vid den punkt Riksdagen nu befinner sig, en återremiss icke skulle till något gagna, enär ärendet troligen icke vunne någon vidare handläggning, får jag vördsamt hemställa, det Kammaren måtte behaga förklara att Kammaren ogillar Utskottets hemställan, men finner dock motionen icke för närvarande kunna till någon vidare åtgärd föranleda.

Grefve Sparre. Eric: Då den siste värde talaren icke framställt annat yrkande. än att Kammaren måtte besluta, det motionen ej må till någon åtgärd föranleda, så hade jag visserligen icke behöft yttra mig i saken; men jag kan likväl icke lemna utan allt bemötande de anmärkningar, talaren i ämnet gjorde.

Han uttalade sig för samma syfte, som ligger till grund för motionen, eller tillskapandet af en ny förmånsrätt, som den nuvarande lagstiftningen icke vet utaf, nemligen förmånsrätt för kommunalutskylder. Utskottet, menade han, hade behandlat saken något kavaljeremang; och han önskade, att Utskottet hade tagit den i närmare öfvervägande. Det kan väl synas så; men det finnes dock vissa saker, som Utskottet är i tillfälle att expediera temligen kategoriskt, och till dessa höra förslagen om tillskapande af nya förmånsrätter.

Det fanns en tid, då man i vår lagstiftning, med den Romerska rätten till förebild, creerade den ena tysta förmånsrätten efter den andra. Så fort der kom någon, hvars rätt man ansåg vara synnerligen behjertansvärd eller, såsom man tyckte helig, gaf man honom genast förmånsrätt. Först förskaffade sig Staten sådan rätt för utskylderna, hvilket ej är att undra på, då den sjelf är lagstiftare och måste vara sig sjelf närmast. Vidare gaf man förmånsrätt åt pupiller, som sjelfva icke vore i tillfälle att bevaka sina intressen, åt tjenstehjon, hvars ställning man äfven ansåg vara ömtälig och vidare åt fromma stiftelser och Kronan hos deras ombud och förvaltare. En gång hittade man till och med på, att vaxelkrediten borde vara förtjent af särdeles omvärdnad, och genast gaf man förmånsrätt åt sådan fordran, som grundade sig på vaxel. Med ett ord, lagstiftarne trodde sig hafva rätt att utfärda sådana undantagsstadganden: och så fort de ville beskydda någon, gafvo de honom genast en liten förmånsrätt; och dermed var han tillfredsställd.

I den nya tidens lagstiftning hafva emellertid andra åsikter gjort sig gällande; och man anser nu alla rättigheter lika heliga. Man vill ej veta af någon klassifikation af rättigheter, ty hvad som är rätt, det är rätt, och rättvisan fordrar, att de tillgångar, som finnas, skola lika fördelas mellan alla borgenärerne, så att alla komma i åtnjutande af samma rätt. Det enda sätt att gå till väga, för vinnande af förmånsrätt, som lagstiftningen för närvarande godkänner, är genom *inteckningar*, af hvilka hvar och en blifver i tillfälle att, om han så önskar, på förhand erhålla kännedom. Det är därför vi nu arbeta på inrättandet af *fastighetsböcker*, hvarigenom hvar och en sättes i tillfälle att se, hurudan

en persons ställning är, beträffande hans fasta egendom, med hvilken person han ämnar inlåta sig i en affär. Den förmånsrätt, som blifvit behörigen in-tecknad, är den enda, som lagstiftningen för närvarande godkänner; men alla tysta förmånsrätter har man sökt så småningom afskaffa; och af dessa sistnämnda bibehållas för närvarande endast få, vanligen afseende ringa belopp, såsom för tjenstehjorns lön och boupp-teckningsarfvo de m. m. Kronan har dessutom fått bibehålla sin gamla förmånsrätt; och som den är grundad på gammal häfd, har man ej ens fordrat att Staten skulle afsäga sig densamma. Men att skapa en ny förmånsrätt för kommunalutskylder, som förut icke funnits, det vore att gå i en aldeles diametralt motsatt riktning mot den, i hvilken lagstiftningen i hela den civiliserade världen för närvarande utvecklar sig. Jag kan därför icke finna, att Lag-Utskottet behöft någon vidlyftigare motivering för att afstyrka bifall till ett så beskaffadt förslag som det ifrågavarande.

Den siste talaren nämnde, hvilken olägenhet det skulle medföra för kommunen, om den förlorade de kommunalutskylder, den hos en cessionant hade att fordra. Detta är visserligen sannt, men vore talarens fordringsegare hos en person och denne hade i kommunalutskylder blifvit påförd 400 R:dr, så skulle han troligen finna det mera olägligt, om kommunen helt enkelt sopade bort detta belopp, kanske den enda egentliga tillgången i boet, och han, likasom de öfriga oprioriterade borgenärerne, finge aHs intet.

Samma talare yttrade sig äfven om rättsgrunden för Utskottets afstyrkan, och sade sig icke kunna finna densamma. För min del må jag säga, att jag icke lyckats få reda på den rättsgrund, hvarpå de tysta förmånsrätterna stödja sig; ty om man icke kan bestrida, att alla rättigheter äro lika heliga, så lärer följdén väl blifva, att förmånsrätterna stödja sig på en aldeles orättlig grund.

Kommunerna må sjelfva se sig före och vidtaga de försigtighetsmått, som erfordras för att ej göra några förluster, ty några föreskrifter i lag som trygga dem därför, kunna icke, i strid med den nyare lagstiftningens anda, meddelas. Lag-Utskottet synes mig därför icke hafva kunnat afgifva ett annat Utlåtande, än det förevarande: och anhåller jag, att detsamma måtte af Kammaren bifallas.

Friherre Sprengtporten: Jag fruktar, att Lag-Utskottet betraktat denna fråga alltför mycket juridiskt, och ej ur den praktiska synpunkt, som framstår såsom en följd af vår kommunallagstiftning. Utskottet synes sålunda ej erinrat sig, att de utgifter, kommunerna måste bestrida, ganska ofta ej bero af dem sjelfva, utan äro en följd af åtgärder från Statsmagternas sida; vi veta ju, att det till och med gått så långt, att Staten tillerkänt sig rättigheten att i vissa fall bestämma kommunernas utgift-stat; såsom till exempel i fråga om skollärarnes aflöning. Vid sådant förhållande bör, enligt mitt förmenande, kommunerna rätt ställas på samma grund, som Statens, och så länge man bibehåller åt Staten förmånsrätt för utskylder till densamma, bör en sådan jemväl bibehållas åt kommunerna. Detta sednare har till och med större skäl för sig än det förra, ty om Staten någon gång förlorar något mindre af sina inkomster, kännes detta ej så mycket, som om några

få af en kommuns medlemmar få betala kommunalutskylder för sådana personer, som upplåta sin egendom till borgenärernes förnöjande. Huru skulle det gå, om, då, vid inträffande af missväxt, undsättningslån lemnas, för hvars återbetalning man fordrar, att kommunens individer en för alla och alla för en skola ansvara, återbetalningen skulle, sedan åtskilliga inom kommunen gjort konkurs, drabba några få, hvilka måhända redan förut äro utarmade?

Jag tror emellertid ej, att man här på stäende fot kan stifta någon lag i detta fall, lika litet som jag anser, att man i frågans outredda skick kan hvarken godkänna eller förkasta motionen, och jag tillstyrker derföre, att Kammarern afslår Betänkandet.

Grefve Mörner, Carl Göran: Jag vill endast erinra den talarern, som före den siste så kategoriskt yttrade, att det vore stridande mot nutidens riktning att skapa nya förmånsrätter, huruledes vid sista riksdagen jordegare beviljades förmånsrätt för de inventarier m. m., som de lemnade sina arrendatorer. Det påstods då, att det var högst angeläget för jordegarne att få en sådan säkerhet för sina utlemnade inventarier, men det kan äfven obestriddligen vara af vigt för kommunerna, om äfven icke för andra fordringsegare, att kommunalutskylder utgå med förmånsrätt. Jag deltog för min del ej i tillstyrkande af den nya förmånsrätt, som vid förra riksdagen uppkom, och behöfver således ej försvara densamma eller förklara anledningen dertill att förslaget rönt framgång. Jag har endast velat påminna derom, att vid förra riksdagen en ny förmånsrätt uppstod.

Herr Caspersson: Den förste talaren yttrade, bland annat, att det saknade rättsgrund, att icke bevilja förmånsrätt för kommunalutskylder. Häremot vill jag blott anmärka, att endast personliga afgifter erläggas till kommunerna, och att sådana afgifter ej böra utgå af personer, som ingenting ega; och de, som till borgenärerne afträdt sin egendom, ega icke något. Det är en i våra beskattningslagar längesedan uttryckt grundsats, att de, som intet ega, äro fria från skatt, och det vore således emot rättsgrund stridande att eu skatt, som ej *bör* utgå, skulle utgå med förmånsrätt. Jag tror således, att Utskottets Betänkande är väl grundadt. Förr utgick fattigskatten efter hemnantalet, och då borde ock, i konsekvens med våra gällande beskattningslagar, densamma utgå med förmånsrätt ur jorden. Vår lagstiftning i detta fall är nu förändrad, och äfven fattigskatten är numera en personlig afgift; och när kommunerna ansett det fördelaktigt att förändra grunderna för kommunalskattens utgörande, måste de ock åtnöja sig med konsekvenserna häraf, eller att förmånsrätt för dessa skatter ej bör ega rum. Jag yrkar derföre bifall till Utskottets förslag.

Herr Grefven och Talmannen tillkännagaf, att anslag blifvit utfärdadt till sammanträdets fortsättning kl. 6 e. m.

Grefve Sparre: En talare, som yttrat sig emot mig, har förebrätt Utskottet, att det sett frågan ur juridisk synpunkt. Ja! jag måste erkänna, att Utskottet så gjort, och jag skulle önska veta, ur hvilken

synpunkt Lag-Utskottet bör behandla förekommande frågor, om ej ur juridisk. Jag har föreställt mig, att, då Kamrarna remittera motioner till Lag-Utskottet, detta sker i ändamål att få dem juridiskt behandlade, och jag hemtar denna föreställning deraf, att personer med juridiska insigter i Utskottet insättas. Derföre har jag ock trott, att Utskottet skulle handlat oförsvarligt, om det ej sett denna fråga från juridisk synpunkt, och det är derifrån jag velat visa, att denna förmänsrätt ej låter försvara sig. Samme talare har vidare sagt, att, då man bibehållit förmänsrätt för kronoutskylder, borde man äfven bibehålla dem för kommunalutskylder. Ja, mine Herrar! om fråga vore att *bibehålla* förmänsrätt för kommunalutskylder, så vore det en annan sak, men här är det ej fråga om att bibehålla något gammalt, utan att skapa något nytt. Det har nemligen aldrig funnits förmänsrätt för kommunalutskylder. Slutligen har en talare erinrat, hurusom vid sista riksdagen en ny förmänsrätt skapades. Hvad Utskottet då föreslog och Riksdagen biföll var, att, om en jordegare, vid öfverlätaude af sin egendom på arrende, öfverlemnade inventarier åt arrendatorn, så skulle dessa inventarier ej få förskingras och ej användas till gäldande af arrendatorns skulder; men detta är ej någon egentlig förmänsrätt, ty inventarierna äro egarens, och denna förmänsrätt är dessutom ej hemlig, ty det föreskrefs, att en förteckning skulle af begge kontrahenterne underskrifvas, och att en bestyrkt afskrift deraf skulle till kronofogden eller magistraten öfverlemnas. Således är detta ej någon tyst eller hemlig förmänsrätt. Hvar och en kan hos kronofogden eller magistraten erhålla ett utdrag ur deras diaries och på sådant sätt få reda på denna förmänsrätt. Den är således fullkomligt behörig och åt densamma är tillräcklig offentlighet beredd.

Hvad är det som afses med den ifrågavarande förmänsrätten? Jo det är att bereda åt kommunen en fördel; icke något annat. Hvar och en, som är medlem af en kommun, vill nemligen ej på kommunens öfrige medlemmar förlora något. Ja, det vill säga: kommunen skulle således härigenom beredas en fördel; men då den ene borgenären ej bör af lagstiftaren gynnas mer än den andre, vore väl ett lagstiftande i denna syftning orättvist. Kommunen kan dessutom vidtaga sådana åtgärder, hvarigenom förlust undvikes. Den kan uppbära kommunalutskylderna flera gånger på året; den kan, med ett ord, företaga hvilka åtgärder, den vill.

Jag kan ej tillägga kommunerna denna förmänsrätt, och jag yrkar derföre fortfarande bifall till Betänkandet.

Grefve Mörner, Julius Oscar: Då man hört Lag-Utskottets Herr ordförande, kunde man blifva frestad tro, att alla förmänsrätter redan voro borttagna, och litet besynnerligt förefaller verkligen då, att, på sätt en föregående talare omnämmt, i enlighet med Lag-Utskottets förslag, en ny förmänsrätt vid förra riksdagen antogs, och det för så obestämda begrepp som inventarier och *annat*, som en jordegare, under uppgift att det vore för gårdens bruk, lemnade en arrendator. Begreppet *annat* kan vara ganska vidsträckt och om äfven anmälan om ett sådant aftal skall göras hos kronofogden, måste väl den, som så häftigt ifrar mot, hvad han behagar kalla tysta förmänsrätten,

rätten, medgifva att dylika uppgörelser om inventarier och *annat* böra med mycket mera fog anses närma sig en sådan kategori, än som kan vara fallet i afseende på kommunalutskylder. Om äfven dessa, i likhet med kronoutskylderna, icke alltid kunna till beloppet på öret beräknas, så vet man dock att sådana utskylder skola ärligen utgå och om då förmånsrätt dem tillägges, huru kan man väl rimligen säga att det är en tyst förmånsrätt? En fråga kan vara i hvad mån förmånsrätter i allmänhet böra finnas, men då vår lag nu upptager så många sådana, kan jag ej se någon obillighet eller olämplighet uti att en sådan stadgas äfven för kommunalutskylderna. Jag vidhåller således mitt förra yrkande och anhåller om proposition derå.

Friherre Sprengtporten: Det kunde ej vara min mening, att Lag-Utskottet bort betrakta denna eller någon annan fråga ur en synpunkt, som ej varit juridisk, men jag tror, då det gäller stiftandet af ekonomiska lagar, att i begreppet »juridisk synpunkt» måste ingå, att man tillser, det den lag, som stiftas, icke blott är juridiskt rätt, utan äfven billig. Domaren skall, som vi veta, hafva det ena ögat fästadt på jus och det andra på billigheten, och om denna grundsats är godkänd för lagtillämparen, så måste den väl äfven gälla för lagstiftaren. Grefve Sparre har jemväl fäst sig vid ett annat yttrande af mig, att kommunerna borde *bibehållas* vid sin förmånsrätt, lika väl som Staten vid sin. Jag kan rätta detta uttryck, om så anses nödigt, och i stället för ordet *bibehålla*, begagna uttrycket, att kommunerna böra komma i åtnjutande af den förmånsrätt, Staten redan eger. Man har fäst sin uppmärksamhet på det yrkande, jag, beträffande detta Utlåtande, framställde, då jag förra gången hade ordet: och ehuru väl jag ej kan finna detsamma vara stridande emot Riksdags-ordningen, och ehuru jag vill påminna mig, att det vid föregående riksdagar stundom händt, att å Utskotts-betänkanden, hvori enahanda framställningar blifvit gjorda, som i det förevarande, proposition på afslag, om yrkande derom gjorts, blifvit framställt, vill jag likväl, då denna proposition torde vara ovanlig, afstå detta mitt yrkande och anhålla om proposition på återremiss af Betänkandet.

Sedan öfverläggningen härefter förklarats slutad samt Herr Grefven och Talmannen yttrat, att derunder hade yrkats dels bifall till Lag-Utskottets förevarande Utlåtande, dels af Grefve Mörner, att Kammararen, med ogillande af samma Utlåtande, skulle förklara, att den i ämnet väckta motionen för närvarande ej må till någon Riksdagens åtgärd föranleda; och dels slutligen, att Utlåtandet måtte till Utskottet återförvisas, framställde Herr Grefven och Talmannen proposition på bifall till Utlåtandet; och, då dervid svarades många ja jemte några nej, förklarade sig hafva funnit ja öfvervägande.

Föredrogs änyo och bifölls Lag-Utskottets den 1 och 6 dennes bordlagda Utlåtande N:o 22, i anledning af väckt motion om förändrad röstberäkningssätt vid orgelnisters och klockares tillsättande.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till afgörande Lag-Utskottets den 1 och 6 dennes bordlagda Memorial N:o 23, med förslag till sammanjemkning af Kamrarnes skiljaktiga beslut vid förhålfvande af Utskottets Utlåtande N:o 9, i fråga om förändrade bestämmelser angående ordförandeskap i skolråd.

Utskottets första hemställan.

Herr Hasselrot: Med åberopande af Herr Ribbings emot detta Betänkande afgifna reservation kan jag ej underlåta anmärka, att Lag-Utskottet i förevarande fråga handlat emot praxis och konsekvens. Det var nemligen alltid vanligt under ständsriksdagarne, att, då ett Utskotts-betänkande hade de flesta ståndens bifall, eller då två stånd stodo emot två, Utskottet ansåg sig skyldigt att ånyo framkomma med sitt förslag. Likaså har under nuvarande förhållanden egt rum, att, om ett Utskotts förslag blifvit endast af en Kammare godkänt, Utskottet sedermera inbjudit den Andra Kammaren att i detta godkännande sig förena. Jag kan således ej förstå annat än att, i konsekvens med hvad förut varit brukligt, Lag-Utskottet bort, då Andra Kammaren godkänt min af Utskottet förordade motion, inbjuda denna Kammare att dertill lemna sitt bifall. Nu har Lag-Utskottet kommit med ett nytt förslag, att genom lag skulle bestämmas, att en vice ordförande i skolrådet borde tillsättas. Detta kan visserligen vara bra, men det har äfven förut, utan någon särskild bestämmelse, kunnat ske.

Då jag emedlertid ej hyser någon förhoppning, att Kammaren nu, mera än förra gången, skall godkänna mitt förslag; då, genom antagande af Första Kammarens, förra gången fattade beslut, man skulle gå baklänges, i stället för rätt fram, och då det lilla steget, Utskottet i detta Betänkande tagit, åtminstone har den förtjensten, att det går i en rätt riktning, vill jag ingalunda motsätta mig hvad Utskottet nu föreslagit.

Grefve Sparre, Eric: Den siste talaren har anmärkt, att Lag-Utskottet handlat orätt, eller åtminstone emot praxis, då det ej ånyo framlagt för Kammaren sitt första förslag, hvilket Andra Kammaren numera gillat. Jag behöfver ej erinra, att jag biträdde detta förslag, då frågan inför denna Kammare förevar; men, detta oakadt, har jag icke velat inom Utskottet bidraga dertill, att förslaget ånyo skulle hitkomma. När motionären nu sjelf säger, att han icke vill yrka bifall till Utskottets förra förslag, hvilket var ett tillstyrkande af hans motion, enär han fruktar, att ett sådant yrkande ej skulle hafva framgång inom denna Kammare; hvarföre vill han då, att Utskottet skulle ånyo framlägga det första förslaget? Om Lag-Utskottet hade den öfvertygelsen, att denna Kammare ej ville hafva detta förslag, hvartill skulle det hafva tjänat att söka truga det på Kammaren? Jag anser Utskottet ej hafva varit berättigadt till en sådan ogrannlagenhet.

Då Utskottet funnit, att Kamrarnes beslut, med afseende på ordförande i skolråd, ej blott äro skiljaktiga derutinnan, att Första Kammaren endast undantagsvis medgifvit, att kyrkoherden ej borde vara sjelfskrifvande ordförande i skolråd, utan äfven att de gå i alldeles motsatt riktning, ithy att Första Kammaren åt stiftsstyrelserna öfverlemnad

skolrådsordförandes tillsättande i vissa fall, men Andra Kammaren ansett valet af ordförande alltid böra af skolrådet verkställas; så säger Utskottet, som enligt grundlagen har skyldighet, att, då Kamrarna fatta olika beslut, söka sammanjemka de stridiga meningarne, att de ifrågasvarande meningarne ej kunna sammanjemkas; och sannerligen jag förstår, huru en sammanjemkning i detta fall skulle gå till.

Men då Utskottet deremot funnit, att Kamrarna i det fallet voro af lika åsigt, att vice ordförande i skolråd skulle af skolrådet bland dess ledamöter utses, så öfverlemnade Utskottet frågan härom till Kamrarnes afgörande.

Jag kan ej finna annat, än att Utskottet handlat fullkomligt riktigt. Genom tillsättning af vice ordförande i skolråd komma dessutom de öfverklagade olägenheterna af kyrkoherdes sjelfskrifvenhet såsom ordförande att, åtminstone i någon mån, afhjelpas.

Jag yrkar bifall till Utskottets hemställan.

Herr Hasselrot: Den siste ärade talaren har ansett, att jag gjort mig skyldig till inkonsequens, då jag i mitt förra yttrande, på samma gång jag tillkännagaf, att jag sjelf ej ville yrka bifall till Utskottets första förslag, uttalade den åsigt, att Lag-Utskottet bort ånyo framlägga detsamma. Jag ber få fästa hans uppmärksamhet derpå, att jag ingalunda skulle tvekat yrka bifall till Utskottets förra förslag, derest det, sedan det numera af Andra Kammaren godkänts, ånyo blifvit af Utskottet framlagdt; men just derföre, att Utskottet gjort sig skyldigt till den inkonsequensen, att ej ånyo framlägga sitt förslag, har jag icke ansett mig böra yrka bifall till detsamma.

Hvad beträffar samme talares tillkännagifvande, att Utskottet skulle hafva handlat ogrannlaga, om det till Kammaren ånyo framkommit med ett af densamma redan förkastadt förslag, så kan jag ej finna, att denna ogrannlagenhet varit större än den, som blifvit visad Andra Kammaren derigenom, att Utskottet ej fäst sig vid *dess* beslut. Då emellertid, som jag förut nämnt, hvad Utskottet nu föreslagit går i rätt riktning, och då för närvarande man ej kan hoppas vinna något mera, vill jag ej motsätta mig detta förslag.

Herr Landgren: Vid bedömande af denna fråga kan man ställa sig på olika ståndpunkter. Man kan, bland annat, åsyfta, att få de verkliga bristerna afhjelpna, det vill säga ställa så till, att man får goda ordförande i skolstyrelserna. På denna ståndpunkt ställde sig ock Första Kammarens pluralitet, då den fattade sitt förra beslut, och jag tror att allt hvad det praktiska behofvet fordrar är tillgodosedt genom samma beslut.

Men man kan hafva helt andra saker i sigte, då man behandlar denna fråga. Man kan hafva för ändamål företrädesvis att få skolan skiljd från kyrkan. I många europeiska stater kunna visserligen finnas förhållanden af sådan beskaffenhet, att det är nödvändigt skilja presterskapet från kyrkan. Jag vill i det fallet särskildt erinra om Holland, Portugal m. fl. Men ingen må väl säga, att det är ett godt och normalt tillstånd, hvilket bör utan tingens kraf framkallas. Det har i våra grannländer ej heller visat sig något sådant behof att skilja folkskolan

från presterskapet; det har icke blifvit uttaladt än mindre genomdrifvet. Jag ådagalade vid förra tillfället, då denna fråga förevar, att det särdeles i norra Sverige skulle inträffa, derest hvad motionären föreslagit blefve lag, att församlingarne skulle nödgas taga obildade personer till ordförande, och man har ej gjort något försök att vederlägga detta.

Hade Lag-Utskottet för Andra Kammaren framlagt till antagande Första Kammarens förmedlande beslut, så är väl i alla fall möjligt att äfven inom den Andra Kammaren en majoritet skulle för detsamma kunna hafva beredts. Frågan hade då vunnit en tillfredsställande praktisk lösning och blifvit för framtiden bilagd. Men det förslag, som nu framkommit, skall endast föranleda förnyade rop och agitationer vid kommande riksdagar, till dess man i en hastig vändning stadnar i ett beslut, hvars ofördelaktiga verkningar framtiden nog torde få beklaga.

Friherre Sprengporten: Om också i andra länder, hvarest flera confessioner äro för hand, särdeles i dem, der den katolska religionen är förherrskande, det må hafva ansetts behöfligt att skilja skolan från kyrkan, tror jag dock ej, att i vårt protestantiska land någon anledning förefinnes till att separera skolan. Hela frågan, om kyrkoherdes sjelfskrifvenhet såsom ordförande i skolråd, reducerar sig då, enligt mitt förmenande, till ganska små proportioner, och då det förslag, Lag-Utskottet nu framställt, hufvudsakligen undanrödjer betänkligheterna emot denna sjelfskrifvenhet, finner jag mig befogad instämma uti och således yrka bifall till detta förslag.

Herr Beckman: Beträffande först den formela sidan af saken, eller huruvida Utskottet enligt 63 § Riksdags-ordningen varit skyldigt eller berättigadt att änyo framkomma med sitt förra förslag, anhåller jag att derom få yttra några ord.

En talare har anmärkt, att, derest Utskottet i detta fall förfarit anordnes, än det gjort, så kunde frågan fått ett helt annat resultat, än som nu är möjligt. Jag vill icke förneka, att detta kunnat inträffa, men just derföre var det af vikt, att Utskottet icke, för en sådan åtgärd, kunde hemta stöd från grundlagen. Utskottet har visserligen ej följt grundlagen tolkad med hjälp af gammal praxis, men det har följt innehållet af dess verkliga stadgande. Grundlagen ålägger nemligen Utskottet ej annat än att söka om möjligt sammanjemka de stridiga meningarne; och Utskottet har i detta fall sökt göra det, för såvidt det varit möjligt. Men detta lät sig icke göra, beträffande Kamrarnes motsatta beslut, angående ordförande i skolråd. Aldra minst hade väl såsom sammanjemkning af de olika meningarne kunnat anses, derest Utskottet för den Kammare, som redan afslagit dess förslag, änyo framlagt samma förslag, derföre att det har blifvit af Andra Kammaren godkänt. Om Utskottet handlat på sådant sätt hade det, icke annat jag kan se, handlat rent af i strid med grundlagens föreskrifter. Hvad åter angår sjelfva innehållet af det förslag Utskottet nu framställt, så tror jag, att det tillgodoser det syfte, som hufvudsakligen legat till grund för Riksdagens beslut i detta fall, nemligen undanrödjande af åtskilliga olägenheter, hvilka framställts såsom anledning till motionen. Dessa olägenheter äro egentligen tvänne:

den ena är mera tillfällig — att ordföranden ej är skicklig eller villig att sköta sina äligganden; den andra inträffar, då kyrkoherden af en eller annan anledning är förhindrad att fungera såsom ordförande, och en annan prestman icke finnes tillstädes, som kan fylla hans plats. Dessa olägenheter undanrödjas just genom Utskottets förslag, att en vice ordförande i skolrådet skall af skolrådet bland dess ledamöter utses. Då Utskottets förslag således både är i formelt hänseende riktigt och till sitt innehåll af ganska stor vikt, vägar jag tillstyrka Kammarens bifall till detsamma.

Efter härmed slutad öfverläggning och uppå gjord proposition, beslöt Kammarerna att, med frångående af sitt förra beslut, bifalla Utskottets förevarande hemställan.

Utskottets sednare hemställan.

Bifölls.

Föredrogs änyo och bifölls Lag-Utskottets den 1 och 6 dennes bordlagda Utlåtande N:o 24, i anledning af väckt motion om ändring af gällande stadganden rörande verkställighet af Konungens Befallningshafvandes och underrätts utslag.

Föredrogs änyo Andra Kammarens den 1 och 6 dennes bordlagda protokollsutdrag N:o 195, hvarigenom Andra Kammarerna, hvilken, vid den 28 sistlidne Mars skedd föredragning af dess Tillfälliga Utskotts Utlåtande N:o 33, angående förslag till reglementariska föreskrifter för Riksdagen, i afseende å 2:dra, 3:dje och 12:te §:ne uti förslaget fattat beslut, som i någon mån skiljde sig från de beslut. Första Kammarerna rörande dessa §:r fattat, jemlikt 3:dje mom. i 63 § Riksdags-ordningen, återlemnade ärendet med de beslutade ändringarne till Första Kammarens förnyade ompröfning.

Sedan Kammarerna, uppå Herr Grefven och Talmannens hemställan, beslutat, att de ifrågavarande §:ne skulle hvar för sig företagas till afgörande, föredrogs

§ 2.

Herr von Geijer: Jag tillåter mig fästa Kammarens och Herr Talmannens uppmärksamhet på en ganska väsendtlig olikhet emellan Första och Andra Kammarens beslut beträffande lydelsen af sista delen i den nu föredragna 2 §.

I Första Kammarens Tillfälliga Utskotts Utlåtande har den följande lydelse:

»Vid ärendenas föredragning och behandling följes bordlistan. På förslag af Talman eller ledamot kan ändring deri för kommande sam-

mantråde af Kammare beslutas. Då sådant förslag väckes, skall beslut deröfver genast fattas, och, derest förslaget bifalles, underrättelse derom Medkammaren skyndsamt lemnas.»

Detta moment är deremot i det nu föredragna Utlåtandet så lydande:

»I denna förteckning, som vid ärendenas föredragning följer, kan ändring för kommande sammantråde af Kammaren beslutas; och skall, då förslag om sådan ändring blifvit väckt, beslut deröfver genast fattas. Ofvannämnda förteckning och deri beslutad ändring skola Medkammaren skyndsamt delgifvas.»

Om man nu jemför dessa båda förslag, så är i det förra Talmannen tillagd rättigheten att föreslå ändringar i föredragningslistan, då deremot, genom det sednare, enligt mitt förmenande, en sådan rättighet är Talmannen fråntagen.

Att fråntaga Talmannen en sådan rättighet, synes mig emellertid vara mindre välbetänkt, om ock ej bestämdt stridande emot 51 § Riksdags-ordningen.

Grefve Hamilton, Henning: Ehuru jag visserligen anser, att det skulle varit ändamålsenligt, om det ifrågavarande momentet förblifvit lydande så, som Första Kammaren beslutat, så, och enär det hittills varit brukligt och äfven framdeles kan ega rum, att Talmannen, då han finner ändring i föredragningslistan vara behöflig, icke sjelf härom väcker förslag, utan anmodar någon ledamot göra det, samt det således icke är af praktisk betydelse, antingen Talmannen, i de reglementariska föreskrifterna, tillerkännes rättigheten att väcka ett sådant förslag, eller ej, torde man icke böra motsätta sig hvad Andra Kammaren, rörande lydelsen af detta moment, beslutat.

Efter härmed slutad öfverläggning och uppå gjord proposition, fråntroddes Kammaren sitt rörande denna § förut fattade beslut och antog §:n, sådan den lydde enligt Andra Kammarens beslut.

§§ 3, 12.

De förra besluten frångingos och Andra Kammarens beslut angående dessa paragrafers lydelse antogos.

Föredrogs ånyo Andra Kammarens den 1 och 6 dennes bordlagda protokollsutdrag N:o 198, hvarigenom Andra Kammaren, som vid den 28 sistlidne Mars skedd föredragning af dess Tillfälliga Utskotts Utlåtande N:o 36, i fråga om sådan ändring i 12 § Läroverksstadgan, att grekiska språket måtte blifva ett valfritt läroämne, bifallit detta Utlåtande och således antagit en förändring af Första Kammarens beslut i ämnet, jemlikt 3:dje mom. i 63 § Riksdags-ordningen, återlemnadt till Första Kammarens förnyade pröfning.

Grefve Wachtmeister, Hans: Det beslut, Andra Kammaren i denna fråga fattat, afviker i så måtto från Första Kammarens, att, då

det sednare uttryckt den åsigt, att lärjunge, som erhållit befrielse från skolans undervisning i grekiska språket, borde erhålla undervisning i något annat obligatoriskt läroämne, så har Andra Kammaren deremot ansett, att sådan lärjunge må få begagna tiden, på sätt rektor, med billigt afseende på målsmans önskan, finner för lärjungen lämpligt. Jag erkänner, att Andra Kammarens åsigt nära öfverensstämmer med min egen i detta fall, liksom den i det närmaste öfverensstämmer med min motion. Denna åsigt delades äfven af andra ledamöter inom denna Kammarens Tillfälliga Utskott, men vi höllo icke så mycket på den, för att ej bryta öfverensstämmelsen i sjelfva hufvudsaken. Hufvudsaken var nemligen att få den princip erkänd såsom riktig, att grekiska språket borde vara ett valfritt läroämne, och att lärjunge borde vara berättigad att erhålla undervisning i latin, utan skyldighet derföre att läsa grekiska. Hvad sjelfva det praktiska utförandet beträffar, så anser jag detta vara utomordnad. Jag tror att vi med fullt förtroende kunna öfverlemnna frågan härom åt Kongl. Maj:t. För min del skulle jag ansett, att det varit fullkomligt tillräckligt, om skrifvelsen endast innehållit den punkt, der sjelfva principen är uttryckt, men då det vore fara värdt, att, derest Första Kammaren nu fattade ett nytt beslut, Andra Kammaren icke, i anseende till riksdagens nära förestående slut, skulle medhinnna att jemväl utlåta sig, och hela saken derigenom kunde förfalla, får jag för min del tillstyrka, att denna Kammare, med frångående af sitt förut i ämnet fattade beslut, ville instämma i det slut, hvartill Andra Kammaren kommit.

Herr Hazelius: Den enda skilnaden emellan Andra Kammarens Tillfälliga Utskotts förslag och Första Kammarens är den, att, då det sistnämnda innehåller, att Kongl. Maj:t täcktes föreskrifva det eller de läroämnena, i hvilka de lärjungar, som befrias från grekiska språket, skola undervisas för att vinna ersättning för det mått af kunskap, som de, genom försakande af det grekiska språkstudiet, kunna anses hafva förlorat, så har deremot Andra Kammarens Tillfälliga Utskott föreslagit, att ifrån undervisning i grekiska språket dispenserade ynglingar, skulle inom eller utom skolan få begagna tiden, på sätt rektor, i samråd med målsman, funne lämpligt. Således finnes ingen annan skilnad, än att det ena Utskottet önskar, att några ämnen skulle bestämmas, uti hvilka sålunda befriade ynglingar borde inom skolan undervisas; och det andra, att dessa skulle få undervisas inom eller utom skolan. Denna skilnad är måhända ej särdeles väsentlig, men jag tar mig friheten fästa uppmärksamhet på de besynnerliga skäl, sistnämnda Utskott använt till stöd derför, att de, som blifvit befriade från grekiska språket, ej skulle behöfva sysselsätta sig inom skolan. Det är möjligt, säger Utskottet, att dessa lärjungar, till följd af fysisk eller psykisk svaghet, eller för öfvande af något kroppsarbete, eller för idkandet af musik, eller för något annat, behöfva dessa fritimmar. Det är med icke ringa förvaning, jag läst alla dessa skäl, hvilka icke blott kunna gälla för befrielse från grekiska språket, utan äfven för befrielse från t. ex. latinska språket. Den, som skrifvit Betänkandet, har haft någon afsigt med att så omständligt bevisa och lägga vikt på, att de, som blefvo befriade från det grekiska språkstudiet, icke skulle behöf-

va, under de för detta studium afsedda timmar, sysselsättas i skolan; och denna afsigt är helt enkelt den, att ej många komme, på dessa vilkor, att begagna befrielsen från grekiska språket. Ty det är sannolikt, att en fader, som kommer till skolans rektor och begär, att hans son måtte befrias från läsning af grekiska språket, skall — sedan han, på den fråga, han naturligtvis, i sammanhang med denna begäran, framställer, huru hans son i stället skall undervisas, erhållit till svar, att sonen kan göra hvad han behagar — afstå från sin önskan om sonens befrielse från ifrågavarande studium. Jag har endast velat fästa Kammarens uppmärksamhet på de af Andra Kammarens Utskott åberopade skäl för det olika slut, hvartill samma Utskott kommit, emot Första Kammaren, samt på den sannolika afsigten med samma slut; men då sjelfva saken, eller rättare hufvudsaken är vunnin, nemligen, att grekiskan skulle blifva ett valfritt läroämne, och då dessutom Kongl. Maj:t antagligen fattar sitt beslut i denna fråga, oberoende af Riksdagens, har jag intet att invända emot bifall till Andra Kammarens förevarande Utlåtande.

Herr Hasselrot: Sedan jag hört den siste talarens slut, så har jag ej annat att nämna än att, då, emellan hvad Första och Andra Kammaren beslutat, skillnaden ej synes vara särdeles stor, och då jag är öfvertygad, att Kongl. Maj:t, i denna fråga, fattar ett beslut, som i alla afseenden är tillfredsställande, jag anser, att Kammaren bör bifalla det nu föredragna Utlåtandet.

Efter härmed slutad öfverläggning och uppå gjord proposition, frånträdde Första Kammaren sitt förra beslut och antog det beslut, hvartill Andra Kammaren i frågan kommit.

Föredrogs änyo och företogs paragrafvis till afgörande Stats-Utskottets den 4 och 6 dennes bordlagda Utlåtande N:o 53, i anledning af Riksdagens år 1867 församlade Revisorers berättelse, angående granskning af Statsverkets samt andra utaf allmänna medel bestående fonders tillstånd, styrelse och förvaltning under år 1865.

§ 1.

Herr Nisser: Jag blir säkerligen nödsakad att, i anledning af Stats-Utskottets ifrågavarande Utlåtande, angående Riksdagens sistlidet år församlade Revisorers berättelse, mer än en gång yttra mig, och jag vill därför på förhand nämna, att jag, vid dessa tillfällen, icke skall inlåta mig på känslans eller vältalighetens områden, utan endast hålla mig till sådana faktiska förhållanden, som kunna vara förtjenta af Kammarens uppmärksamhet.

Beträffande denna första paragraf, så berör den en sak, som är på sätt och vis mystisk och därför af särskildt intresse. Det är nemligen här fråga om en kassa, som på ett särdeles eget sätt förstätt åt sig bereda tillgångar och i tidernas längd så småningom betydligt tillvuxit.

Denna kassa är den numera så kallade Ingeniör-korpsens besparings- och pensionskassa, hvars historik jag nu skall tillåta mig genomgå.

I fortifikationsordningen af den 3 Juli 1695 artikeln 7 punkten 6 heter det: »att, då fortifikationsbefälhafvaren så väl med fästningens byggande, som reparation, största omaket hafver, så skall ock honom samt de andre fortifikationsbetjente och ingen annan gräset, som *på verken* kan falla, tillhöra, förutom hvad artilleriet till försättning ar och annat vid laddningen kan behöfva».

Härigenom tillerkändes således fortifikationsbefälhafvaren rättighe- ten till gräset, som *på verken* kunde falla.

Emellertid, och då personer, som erhållit de till en del synnerligen fördelaktiga platserna med hvilka inkomsten af vallarne vore förenade, tillåtos att avancera i graderna med bibehållande af dessa platser, stad- gades genom Kongl. Brevet den 10 Januari 1817, rörande fortifikations- brigadens af Ingeniör-korpsen nya organisation: »Att, som fortifikations- officerare, som på fästningarne kommenderades, ej vore berättigade, *på sätt förut skett*, avancera till högre lönegrad med bibehållande af sin första plats, så skulle inkomsten af vallhö tilkomma platsingeniören och permanent stationerade fortifikationsbetjente». På sådant sätt fortgick det till dess, genom Kongl. Brevet af den 3 Augusti 1839, föreskrefs, »att den del af vallhöinkomsten, som enligt förestående tillkomme for- tifikationsbefälhafvarne, skulle vid dessas afgang eller förflyttning ingå till bildande af en *besparingskassa*» och denna kassa användas åt »äldre officerare å dyra stationer samt åt lönlöse officerare.

Inkomsten af vallhöet skulle således ingå till bildande af en bespa- ringskassa i stället för att, såsom förut, tillfalla fortifikationstjenstemän- nen. Det synes icke alldeles osannolikt att 1858 års riksdagsbeslut, hvilket i sammanhang med beviljande af löneförhöjning för åtskillige tjenstemän förutsatte, att alla sportler skulle upphöra, föranledde ve- derbörande, att den 25 Februari 1862 inkomma till Kongl. Maj:t med förslag om besparingskassans förvandling till en pensionskassa, hvarpå Kongl. Maj:t resolverade genom Kongl. Brevet den 18 Mars 1862, att Kongl. Maj:t icke ansåg lämpligt att godkänna förslaget om pensions- kassa, men medgaf likväl: »att besparingskassan af vallhömedlen fingo för afsedda ändamålet användas, men att 2,000 R:dr årligen skulle af- ses för behöfvet enligt 1839 års bref», det vill säga till förbättring af de äldre officerarnes inkomster å dyra stationer samt åt lönlöse of- ficerare.

Detta är hvad man vet om kassans tillkomst. Hvad dernäst angår kassans storlek, så sväfvat man derom i fullkomlig okunnighet, ty ehu- ru denna kassa är bildad af statsmedel, hafva hvarken Riksdagens re- visorer eller Kongl. Kammarrätten tillåtits taga kännedom om den. Att den icke är liten, kan man sluta af chefens för Ingeniör-korpsen ofvan- nämnda förslag, hvarigenom åsyftades ett tillökadt pensionsbelopp, utöf- ver den vanliga pensionen, af minst 1,000 R:dr för öfversten, öfverste- löjtnanten, majorerne och kapitenerne vid Ingeniör-korpsen. Någon led- ning för bedömandet af kassans storlek kan man få deraf, att den fond, som uppkommit af Kronans andel i valltomternas afkastning, hvilken andel redovisas i Arméförvaltningen under titel: »arrende- jordskylds- och tomtöresmedel» och användes dels till löneförhöjning efter vissa

tjenstår (10 och 20) åt fortifikationskassörerne och dels till åtskilliga andra behof, utgör 40 å 50,000 R:dr.

Det må här anmärkas, att, vid löne- och pensionsregleringen för arméen, man hölls i okunnighet om dessa Ingeniör-korpsens särskilda tillgångar.

Sådan är denna kassas historik. — Jag tillåter mig nu anföra ett par omständigheter, som ådagalägga, huru väl denna kassa blifvit å *ena* sidan skött.

Direktionen för Landskrona-Eslöfs-banan ingick till Kongl. Maj:t med underdånig anhållan att få af Kronans mark använda hvad nödigt vore för banans räkning. Kongl. Maj:t hänsköt denna fråga till Rikets Ständer, hvilka biföllo den begärda upplåtelsen. De som, bevakade Ingeniör-korpsens intresse, ville hafva sitt ord med i laget. De tillkännagåfvo, att de visserligen ej hade något emot att jernvägen gick öfver *deras* mark, men de ville bekomma ersättning i evärdeliga tider härför. Många ansågo denna oförmodade begäran sakna befogenhet, men huru saken bedrefs, så bestämdes genom Kongl. Brevet den 15 Mars 1864 ej allenast, i enlighet med Ständernas bifall, att nödig mark af den Kronan tillhöriga skulle lemnas till banan, *utan äfven* att jernvägsbolaget skulle *för all framtid* till Ingeniör-korpsens kassa lemna afgäld, hvilken efter föregången undersökning genom Kongl. Brevet den 4 Juli 1866, hvari omförmäldes, att den afstadda marken utgjorde 10 tunne- och 21 $\frac{1}{2}$ kappeland, bestämdes till 813 R:dr årligen — således omkring 80 R:dr tunnlandet hvilket belopp ej kan anses såsom något godtköpspris, hvarhelst jorden än må vara belägen.

Jag ber nu att få öfvergå till en annan sida af saken. Sedan Kongl. Kammarrättens Öfverrevisions-departement anmärkt, att redovisning för denna kassa vore undanhållen offentlig kontroll — och Kammarrätten häröfver hört chefen för Ingeniör-korpsen, gjorde Kammarrätten underdånig hemställan, att Kongl. Maj:t täcktes meddela vederbörande sådana föreskrifter, hvarigenom revisionen sattes i tillfälle utöfva kontroll derå, att ifrågavarande pensionskassas tillgångar, för så vidt de bestodo af statsmedel, blefve till sitt ändamål behörigen använda. Frågan härom hvilat nu till afgörande hos Kongl. Maj:t. Oföretade chefs infordrade underdåniga förklaring öfver Riksdagens revisorers framställning rörande denna kassa har sin särskilda märkvärdighet och jag skall sedermera återkomma till densamma.

Dessutom har emellan Arméförvaltningen och Ingeniör-korpsen en tvist uppstått, för hvilken jag nu skall redogöra. Då för flera år sedan exercisheden för Wendes artilleriregemente skulle utvidgas, uppmanades Christianstads stad, att af sitt territorium lemna härför erforderlig jord, hvarpå staden förklarade sig vilja ingå, med vilkor, att Christianstads fästningsvallar raserades och att, på Kronans bekostnad, platsen planerades på lämpligt sätt och till staden öfverlemnades. Representanter för Ingeniör-korpsens intresse uppträdde emellertid äfven här och sedan Staten utbetalt för planering 42,528 R:dr samt för flyttning af hus, mätning m. m. 3,157 R:dr 64 öre, eller tillsammans 45,685 R:dr 64 öre, yrkades af desse att, enär, enligt deras förmenande, med rättigheten till vallhöet borde följa snart sagdt en eganderätt till all den jord, som kunde hänföras till dessa verk, årlig ersättning för vallarnes misning skulle dem tillerkännas. Denna årliga ersättning beviljades

ock genom Kongl. Brefvet af den 16 Mars 1855, hvilket dock uttryckligen stadgade, att ersättningen, i mån af innehafvarnes afgång, borde försvinna. Emellertid hördes från Ingeniör-korpsen ej af, att någon afgått, och Arméförvaltningen fann sig därför föranlåten att år 1866 hos Ingeniör-korpsen göra förfrågan om alla, som genom sistnämnda Kongl. Bref fått sig ersättning tillerkänd, stodo kvar. Efter vunnit upplysning, att alla vore afgångne, med undantag af en, förbjöd Arméförvaltningen utbetalning till flere än denne. Sedan chefen för Ingeniör-korpsen förgäfves fordrat hela ersättningens utbetalande, aflät han en skrifvelse till Kongl. Maj:t, hvori han, tvärt emot det sistnämnda Kongl. Brefvet, fordrar, att ersättningen *ärligen och för all framtid* skall utgå och förundrar sig till och med deröfver att Arméförvaltningen underlåtit att »*underställa frågan Kongl. Maj:ts nådiga pröfning*». Afven denna fråga är, liksom Kamrarrättens förutnämnda anmärkning under Kongl. Maj:ts nådiga pröfning.

För att återkomma till chefens för Ingeniör-korpsen förklaring, så ber jag få nämna, att revisorernes anmärkning, att ifrågavarande kassa, som är bildad af statsmedel, ej blifvit underkastad revision, af honom bemöttes med en förklaring, som finnes bifogad revisionsberättelsen och ur hvilken jag tillåter mig anföra följande mera bemärkansvärda uttryck: »fortifikationens besparings- och pensionskassa står i detta hänseende uti alldeles likartadt förhållande, som hvarje enskild person, hvilken af ett eller annat skäl uppbrår någon ersättning af statsmedel»; och vidare i slutet af förklaringen: »nu åter nödgas chefsambetet, *för att bevara helgden af det enskildas fridlysta område*, nedlägga den allvarligaste protest emot ett sådant förfarande, såsom emot allmänna rättsbegreppet och allt vedertaget brukuppenbart stridande». När man nu, för bedömande af det sätt, hvar på frågan om afstående af Kronans jord till Landskrona—Eslöfs-banan blifvit af Kongl. Maj:t afgjord, ser på 77 § Regeringsformen, som innehåller, »att Kronans jord må Konungen icke utan Riksdagens samtycke genom försäljning, förpantning eller gifva, eller *på något annat sätt* Kronan afhända», så vet man ej öfver hvad man mest skall förvåna sig: oförsyntheten i det yrkande, som en embetsmyndighet i denna fråga tillåtit sig att framställa tvärtemot Rikets Ständers beslut, eller flatheten hos den Departementschef, som kunnat tillstyrkt och befrämja ett sådant yrkande. Hvad slutligen angår frågan om ytterligare utbetalning för Christianstads planerade valar, så är det föga mera än 14 dagar sedan handlingarne i densamma kommo in till Landtförsvars-departementet, der frågan — jag är derom förvissad — är i goda och tillräckligt starka händer för att blifva på vederbörligt sätt behandlad.

Jag har med mitt anförande åsyftat endast att göra denna sak så känd, som den förtjenar, och jag anser, i likhet med Utskottet, att under för handen varande förhållanden, och då blifvande revisorer icke lära underlåta att åt frågan egna den ytterligare uppmärksamhet, den förtjenar, vidare åtgärd från Riksdagens sida ej bör förekomma.

Herr Montgomery-Cederhjelm: Då den föregående talaren ej haft något att invända emot Utskottets Utlåtande i denna punkt, så har jag intet, att tillägga. Jag ber endast få fästa uppmärksamheten derpå, att om, på sätt Kamrarrätten och revisorerne anmärkt, ifrågavarande

kassa blir föremål för revisionens granskning, komma derigenom otvivelaktigt de besynnerliga förhållanden, den förre talaren omnämmt, att upphöra. Jag tror ej, att revisorerne förevarande framställning för närvarande kan till någon Riksdagens åtgärd föranleda, och anhåller derföre om bifall till den nu föredragna punkten.

Herr Leijonanckar: Med anledning af hvad föregående talare anført ber jag att få yttra några ord. Inkomsten af vallhö har, såsom här redan anmärkts, blifvit gifven åt fortifikationsofficerare genom ett Kongl. Bref af Carl XI. Denna inkomst har varit fullkomligt personlig och någon redovisningsskyldighet för densamma finnes ej i berörda Kongl. Bref stadgad och har ej heller förut blifvit ifrågasatt. Den har förr tilldelats platsingeniören och öfrige på hvarje fästning stationerade fortifikationsbetjente. Häruti vidtogs 1839 den ändring, att den del af vallhöinkomsterna, som utgick till fortifikationsbefälhafvaren, skulle ingå till bildande af en besparingskassa för Ingeniör-korpsen, hvaremot den del deraf, som utgick till de i fästningsorterna stationerade civile tjänstemän och underofficerare, skulle fortfarande till dem orubbadt utgå. Då nu någon redovisning för denna sistnämnda del af dessa medel ej kan ifrågasättas och ej heller blifvit ifrågasatt, synes det mig som om man ej heller med skäl skulle kunna ifrågasätta att redovisning skulle lemnas för den förstnämnda delen. Hela frågan gäller här, huruvida Carl XI:s bref fortfarande gäller eller icke. Enligt detsamma är denna inkomst personlig och lika fri från redovisning som annan enskild egendom. Så länge således nämnda bref gäller, måste hvarje anmärkning, sådan som den här ifrågavarande, vara obefogad; och först sedan detsamma blifvit upphäfdt, om Kongl. Maj:t finner skäligt vidtaga en sådan åtgärd, kan redovisning för inkomsterna af vallhöet ifrågasättas. Jag anser således revisorerne hafva saknat fog till den af dem i afseende härå gjorda framställning.

Öfverläggningen förklarades härefter slutad och Utskottets ifrågavarande hemställan bifölls.

§ 2.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 3.

Herr af Klint: Jag vill ej ingå i pröfning deraf, huruvida flere eller färre af de nuvarande kommandantsplatserna kunna anses för framtiden behöfliga eller icke; men detta hindrar mig dock ej att anhålla, det Kammarern måtte afslå ifrågavarande skrifvelse. Grunden till denna framställning är den, att jag anser, att Riksdagen bör så sparsamt som möjligt afstå skrivelser till Kongl. Maj:t, om den vill, att Kongl. Maj:t skall vid dem fästa något afseende. I ren konsekvens af hvad jag vid flera tillfällen under denna riksdag anført, anser jag mig derföre äfven nu böra motsätta mig detta skrifvelseförslag. Jag gör detta äfven af den orsak att Kongl. Maj:t gifvit oss skriftligt på — jag ber om ursägt,

att jag begagnar ett alldagligt uttryck — att vi hafva att snart förvänta en nådig Proposition angående hela landtförsvarets ombildning. Först sedan detta förslag inkommit, blir det tillfälle för oss att ingå till Kongl. Maj:t med skrivelser i sådana ämnen som det ifrågavarande. Vi kunna då göra det, för den händelse att vi märka några brister i förslaget. Intill dess tror jag, att vi handla klokast, om vi ej besvara Kongl. Maj:t med några skrivelser härom, förvissade, som vi böra vara, att Kongl. Maj:t i nämnda förslag kommer att framlägga alla de förändringar i nuvarande förhållanden, som kunna anses lämpliga och af behovet påkallade. Jag anhåller derföre om afslag å Utskottets förevarande förslag.

Herr von Geijer: Jag ber att så till vida få instämma med den siste värde talaren, att jag, lika med honom, anser att Riksdagen icke bör utan viktiga skäl aflåta skrivelser till Kongl. Maj:t. Men i olikhet med honom tror jag att den ifrågäställda underdåniga skrivelserna är ganska befogad. Redan för flera år sedan omnämnde Kongl. Maj:t i en nådig Proposition till Riksdagen, att kommandantsplatserna kunde i betydlig mån inskränkas. Oaktadt denna af Kongl. Maj:t sända uttalade åsigt har likväl sedan dess så godt som ingenting i saken åtgjorts; och jag tror derföre, att det ej kunde vara ur vägen, om Riksdagen genom en skrivelse anhöll det Kongl. Maj:t täcktes taga under nådigt öfvervägande, huruvida icke en del kommandantsplatser lämpligen kunde indragning statsbudgeten skulle komma att nedsättas, är synnerligen stort; men bibehållandet i flera obetydliga städer af kommandanter, hvilka hafva rättighet att sig till biträde kommendera adjutanter och att få ordonanser, är en militärlux, som icke borde fortvara. Uti den af Utskottet föreslagna skrivelserna torde emellertid ordalagen böra i någon mån förändras. Der står nemligen: »att Riksdagen ville uti underdånig skrivelse anhålla, det Kongl. Maj:t, *vid inträffande ledighet af ofvan omnämnda kommandantsbeställningar*, täcktes taga under nådigt öfvervägande etc.» Detta uttryck missleder. Man föranledes deraf tro, att kommandanterne i allmänhet hafva lön på stat. Så är dock ej förhållandet. En del kommandantsbeställningar bestridas på förordnande, utfärdadt af Generalbefälhafvaren, som dertill utser hvem han vill, och vanligtvis den äldste officeren i garnisonen. På dessa ställen ombytas kommandanterne stundom flera gånger under loppet af ett år.

Då, såsom jag redan nämnt, en reglering af dessa förhållanden både länder till besparing af Statens medel och är af omständigheterna påkallad, får jag tillstyrka bifall till Utskottets förslag, dock med den förändring, att orden »vid inträffande ledighet af ofvan omnämnda kommandantsbeställningar» måtte utgå, och att i stället för orden »samma beställningar» sättes »kommandantsbeställningar i riket».

Herr Montgomery-Cederhjelm: Äfven jag är af den åsigt, att det ej är skäl att besvara Kongl. Maj:t med skrivelser i mindre betydande frågor. Men å andra sidan anser jag det ej kunna förnekas, att den utgift, som här är i fråga, är af sådan beskaffenhet, att det vore synnerligen önskvärdt, om densamma kunde i betydligare mån inskränkas. Denna åsigt har gjort sig gällande inom Statsrevisionen och Ut-

skottet; och ändamålet med skrifvelsen är blott en anhållan, att Rege-
ringen måtte fortgå på den bana, som blifvit beträdd genom indragning
af kommandantsplatserna i Gefle och i Carlshamn.

Hvad beträffar förslaget att orden »vid inträffande ledighet» skulle
ur skrifvelsen uteslutas, ber jag att få nämna, att desamma efter min
åsigt, böra kvarstå. Förhållandet är nemligen, att innehafvarne af dessa
beställningar visserligen kunna när som helst skiljas derifrån; men då
platser hittills indragits, har det alltid varit vanligt, att de, som beklädt
dem, fått behålla lönen i sin lifstid. Skulle nu dessa ord uteslutas,
kunde det synas, som om Riksdagen ville, att Kongl. Maj:t skulle, med
frångående af denna plägsed, nu genast afskeda alla dessa kommandan-
ter, hvilket väl ej kan vara meningen.

Om den ifrågavarande skrifvelsen nu aflätes, så hinner densamma
att inkomma till Kongl. Maj:t, innan den stora frågan om förslag till
arméens omorganisation af Kongl. Maj:t slutligen pröfvas. Jag kan så-
ledes ej finna annat, än att samma skrifvelse, hvilken är i sig sjelf gan-
ska oskyldig, bör komma Kongl. Maj:t väl till pass. Kongl. Maj:t eger
i alla händelser rätt att vid densamma fästa det afseende, som Kongl.
Maj:t anser den förtjena. Jag yrkar derföre, att den måtte af Kamma-
ren bifallas.

Grefve af Ugglas: Jag instämmer med den siste värde talaren.

Det är visserligen sannt, att den statsutgift, hvarom här är fråga,
icke är betydlig; men då revisorerne fästat uppmärksamheten på den-
samma, tror jag att Utskottet gjort orätt, om det ej föreslagit en förän-
dring i afseende derå, och att Riksdagen skulle göra orätt, om den ej
fästade afseende vid Utskottets förslag. Ingen, som ser förteckningen på
de nuvarande kommandantsplatserna, läser väl kunna neka, att åtskilliga
af dem äro alldeles obehöfliga, och att dessa beställningar böra betrak-
tas mera såsom pensionsplatser än såsom sådana, hvilka nödvändigt
måste besättas. Men att på detta sätt gifva indirekta pensioner anser
jag ej vara riktigt.

Hvad åter beträffar den förste talarens invändning, att Riksdagen
ej borde aflåta den ifrågasatta skrifvelsen derföre, att vi snart hade att
förvänta en Kongl. Proposition om arméens omorganisering, ber jag att
få anmärka, att denna skrifvelse har ej något gemensamt med den för-
väntade Kongl. Propositionen. Borttagandet af öfverflödiga pensions-
platser inverkar nemligen icke på arméens organisation.

Jag tillstyrker bifall till Utskottets förslag oförändradt, bland an-
nat derföre, att, då dessa platser numera kunna betraktas endast såsom
pensioner, jag anser, att de nuvarande innehafvarne deraf böra i sin
lifstid få behålla dem.

Herr af Klint: Jag ber om ursäkt, att jag nu ånyo uppträder.
Jag ser mig nödsakad förklara, att de föregående talarne icke lyckats
öfvvertyga mig, att mina åsikter i denna sak varit origtiga. Framför allt
anser jag hela saken vara af så ringa betydighet, att det ej lönar mö-
dan att blott för densamma aflåta en skrifvelse till Kongl. Maj:t. Jag
fortfar derföre i min anhållan om afslag och anser mig böra tillägga,
att, långtifrån att kunna instämma med den siste värde talaren, jag tvärt-

om anser mig icke sakna skäl att tro, det Kongl. Maj:t redan nu är be-
tänkt på vidtagande af indragning af de kommandantsbeställningar, som
Kongl. Maj:t anser vara mindre behöfliga.

Sedan öfverläggningen härefter förklarats slutad, yttrade Herr Gref-
ven och Talmannen, att under densamma hade yrkats dels bifall till
Utskottets förevarande hemställan oförändrad, dels af Herr von Geijer
bifall till samma hemställan med följande förändrade lydelse: »att Riks-
dagen ville uti underdånig skrifvelse anhålla, det Kongl. Maj:t täcktes
taga under nådigt öfvervägande, om och i hvad mån indragning af kommen-
dantsbeställningar lämpligen må kunna ega rum»; och dels slutligen, att
Utskottets hemställan skulle af Kammaren afslås.

Härefter framställde Herr Grefven och Talmannen proposition på
bifall till Utskottets hemställan oförändrad och, då dervid svarades många
ja jemte några nej, förklarade sig hafva funnit ja öfvervägande.

§ 4.

Friherre af Ugglas: Stats-Utskottet har i denna punkt tillstyrkt
en skrifvelse till Kongl. Maj:t med anhållan, det Kongl. Maj:t täcktes
anbefalla vederbörande att, vid utlåning af ifrågavarande kassors och
fonders medel samt vid inköp derför af obligationer, bättre än hit-
tills tillgodose kassornas och fondernas fördel. Utskottet stöder denna
sin anhållan på två skäl: det ena, att förvaltningen ej sökt att erhålla
högsta möjliga ränta å sina medel: och det andra, att högst betydliga
amorteringslån blifvit från kassorna utlemnade till åtskilliga korpora-
tioner, utan att Arméförvaltningen skulle hafva yttrat sig öfver de säker-
heter, som för lånen erbjudits. Hvad nu det sista skälet angår, så drab-
bar detsamma ej Arméförvaltningen utan den myndighet, som bort från
Arméförvaltningen infordra dylika yttranden, nemligen Regeringen. Med
anledning häraf ber jag att få upplysa, att, så vidt jag kunnat inhemta, har
verkligen Arméförvaltningen i infordrade underdåniga skrivelser yttrat
sig angående hvart och ett af dessa lån. Anmärkningen hvilat således
på ett misstag. Hvad åter den förra anmärkningen angår, eller att för-
valtningen ej tagit den högsta möjliga ränta, så drabbar densamma i
sjelfva verket Representationen. Jag påminner mig nemligen ganska
väl, att vid åtskilliga riksdagar, och sednast vid den sista, har enahan-
da anmärkning blifvit framställd men af Representationen afslagen, eme-
dan den ej ansåg lämpligt att uppmana de allmänna verken att höja
räntefoten å sina utlånade medel. Då således Arméförvaltningen ej fått
någon erinran i detta afseende, oaktadt uppmärksamheten derå varit fäst-
stad, kan den ej anses hafva genom nämnda underlåtenhet gjort sig
skyldig till någon försummelse. För min del anser jag dessutom att
Staten icke bör begagna tider af penningeförlägenhet, för att uppsäga
stående lån i akt och mening att erhålla någon procent högre ränta.

Herr Montgomery-Cederhjelms: Denna frågas lösning beror
hufvudsakligen derpå, om man vill afse att åt ifrågavarande kassor be-
reda den högsta möjliga vinst, eller om man vill betrakta samma kas-

sor såsom ett slags låneanstalter, hvilka böra afse icke blott sitt eget bästa utan äfven låntagares fördel. Dessa åsikter måste man naturligtvis i denna fråga väga mot hvarandra. Härtill kommer den omständigheten, att kassorna vanligtvis äro försedda med lanereglementen, som måste följas, och hvilka göra dem väsendtligen olika vanliga bankinrättningar. Mig synes likväl, att revisionen ej saknat fog för sina här framställda anmärkningar. Jag ber nu att till en början få nämna, att 1867 års revision visserligen närmast afsåg 1865 års räkenskaper: men att revisorerne derjemte granskat säkerhetshandlingarne ända till September 1867, och således kunnat följa lånerörelsen under längre tid än räkenskaperna afsett. Jag har velat nämna detta, för att upplysa om halten af Arméförvaltningens i afseende å en del af anmärkningarne gifna svar, att nemligen dessa ej afsågo det räkenskapsår, som varit under granskning. Vid revisionen befanns det, att Arméförvaltningen uppköpt femprocents-obligationer till pari, under det att, enligt hvad allmänna tidningarne för samma dagar utvisade, andra femprocents-obligationer kunnat erhållas dels till 94 å 96 procent och dels till 93 å 93 $\frac{1}{2}$ procent. Vidare inhemtades, att två af kassorna, nemligen Wadstena krigsmanshuskassa och invalidhusfonden medelst uppsägning af sina län förskaffat sig högre ränta, under det att öfriga kassor icke vidtagit någon sådan åtgärd utan nöjt sig med den förut stipulerade lägre räntan. På den anmärkning, som revisorerne med anledning af sistberörda förhållande framställt, har Arméförvaltningen svarat, att denna olikhet i förvaltningen uppkommit deraf, att kassorna förr voro fördelade på olika departement, men att de nu blifvit sammanförda, så att en dylik inkonsekvens i förvaltningen ej mera kunde ifrågakomma. Det anmärktes vidare, att betydliga belopp blifvit från kassorna utlånade utan att Arméförvaltningen lemnats tillfälle granska den säkerhet, som för lånen erbjudits. Arméförvaltningen har i sin förklaring ej besvarat denna anmärkning, som egentligen ej drabbar densamma: alldenstund då dessa medel utanordnats efter Kongl. Maj:ts beslut. Arméförvaltningen ej haft annat att göra i afseende på desamma än att ställa sig Kongl. Maj:ts beslut till efterrättelse. Under revisionsåret har *icke* något sådant lån utlemnats: men under åren 1866 och 1867 har till Uddevalla stad lemnats ett sådant å 250,000 eller 300,000 R:dr. — jag minnes ej rätt hvilketdera; — hvarvid föreskrifvits, att det skulle utlemnas i den mån tillgångarne medgäfvos. Ifrågavarande förhållande har blifvit anmärkt mera för att väcka kommande revisorers uppmärksamhet än för att nu föranleda någon åtgärd. Detta förhållande har också blifvit omnämnt, icke såsom ett klander mot Arméförvaltningens sätt att förvalta sina medel, utan såsom i allmänhet förtjent af Representationens uppmärksamhet.

Jag yrkar för min del bifall till Utskottets förslag.

Herr Nordenfelt, Leonard Magnus: I likhet med den siste värde talaren får jag tillstyrka bifall till Utskottets ifrågavarande hemställan. Jag har vid deltagande i revisionen af dessa kassor funnit vissa omständigheter som för mig varit i hög grad upprörande. Det har visat sig i denna förvaltning finnas en tendens att icke göra afseende på kassornas inkomster. Vill man nu, att de skattdragande i landet skola betun-

gas

gas mera än hvad skäligt och nödigt är. så kan denna tendens vara riktig; men för min del anser jag. att Staten i första rummet bör taga vara på hvad den har: och från denna synpunkt kan det ej vara likgiltigt, om Statens fonder icke lemna skälig afkastning. Det har inträffat att under en längre tid. då penningar influtit nästan alltid. en skrift funnit till hands af samma person med anbud att öfvertaga dem till lågt pris. hvilket blifvit godkändt. och reverser hafva påträffats. som varit förskrifna med 6 procent. och på hvilka Arméförvaltningen dock ej tagit mer än $5\frac{1}{2}$ procent. Detta har förklarats med den undskyllan. att. då Arméförvaltningen förut hade medel utlånade mot $5\frac{1}{2}$ procent. ville. det ej af den ene låntagaren utkräfvä högre ränta än af den andre. Vidare måste det förefalla i hög grad anmärkningsvärdt att af två kassaförvaltningar. som sitta i samma embetsverk helt nära hvarandra. oaktadt den ena medelst uppsägningar utan svärighet förskaffar sig högre ränta ä sina utlånade millioner. den andra åtnöjt sig med den förutvarande lägre räntan samt att obligationer blifvit inköpta till parivärde. under det att likartade obligationer offentligen utbjudas till vida lägre pris. Om fråga här varit väckt om jägtande efter högre räntevinst. med åsidosättande af säkerheten för de utlånade medlen. eller att gå i spetsen för räntans höjande. så hade klandret icke varit befogadt; nu åter har det endast varit fråga om att höja räntan till $5\frac{1}{2}$ procent med hufvudsakligt bibehållande af de gamla säkerheterna. hvilket. utan gensägelse. gått för sig genom en enkel anmälan. Alla dessa omständigheter föranleda mig att jag för min del ej kan göra annat än påyrka bifall till Utskottets förslag.

Grefve Sparre, Eric: Jag tror att det fordras en fullständigare och noggrannare kännedom om förhållandena än som här kunnat åstadkommas. innan Riksdagen till Kongl. Maj:t aflåter skrifvelse angående fel i embetsverkens förvaltning. Jag ber att vid detta tillfälle få påminna derom. hurusom en åtgärd af Bankofullmäktige att höja räntan i handels- och näringsdiskonten vid sistlidne riksdag var nära att framkalla en anmärkning mot fullmäktige. emedan samma åtgärd ansågs föranleda räntans stegring. Man synes nu hafva slagit in på en motsatt väg och vill göra anmärkning mot ett förvaltande verk. för att detsamma ej tagit den högsta möjliga ränta. Jag hemställer. om det ej ganska ofta är skäl att nöja sig med en lägre ränta. då man kan erhålla ett bättre hypothek. eller om det ej kan vara förmänligare att behålla ett gammalt säkert hypothek än att uppsäga det för att få en ringa räntevinst med risk att förlora hela kapitalet. Jag befarar verkligen. att Herrar revisorer i detta fall ej tagit den noggranna del af ifrågavarande kassors förvaltning. som varit erforderlig för att kunna framkomma med en anmärkningspunkt mot förvaltarne. Jag påminner mig att för icke längre än ett år sedan ankommo till Konungens Befallningshafvande i Elfsborgs län hela massor med bref. innehållande tillkännagifvande om uppsägning af län från ifrågavarande kassor. utlemnade till 5 procent; med tillkännagifvande tillika att. om låntagaren ville beqväma sig att betala $5\frac{1}{2}$ procent. skulle lånet få stå kvar. Alla de personer inom Elfsborgs län. hvilkas län sålunda blefvo uppsagda.

gingo in på detta villkor. Nu anmärkes det såsom ett fel hos Arméförvaltningen att den ej passat på och med detsamma förskaffat sig 6 procent. Det är nu visserligen möjligt att 6 procent kunnat erhållas; men det är också alldeles säkert, att, så fort den allmänna räntefoten blifvit något lägre, hade alla dessa låntagare sagt upp sina lån, och Arméförvaltningen i en hast fått in massor af penningar, som den svårligen kunnat med lika stor fördel placera.

Hvad inköpet af obligationer angår, så är det ju alldeles naturligt, att man ej kan köpa obligationer till bättre pris än det. hvartill de i handeln gälla. Herrar revisorer hafva säkerligen ej tagit så noga reda på förhållandena vid de tillfällen, då obligationerna uppköpts, eller de anledningar, som föranlett samma köp.

De anmärkningar, som föranlett Utskottets skrivelseförslag, synas mig således ej vara fullt bestyrkta. Innan Riksdagen skrider till ett så viktigt steg, som att hos Kongl. Maj:t öfverklaga ett embetsverks förvaltning, bör den hafva klara fakta att bygga på och kunna framlägga fullt utredda förhållanden såsom grund för sin anmärkning. Det synes mig derföre under närvarande omständigheter ej vara tillständigt att aflåta en sådan skrivelse, och jag yrkar derföre afslag å hvad Utskottet i förevarande punkt föreslagit.

Herr Wærn: Om man med den siste värde talaren anser, att ingen skrivelse bör i förevarande fråga till Kongl. Maj:t aflåtas, emedan revisorerne ej kunnat tillförlitligen utreda de förhållanden, på hvilka skrifvelsen skulle grundas, så måste man i konsekvens dermed komma till den öfvertygelse, att Riksdagen i allmänhet icke borde vidtaga några åtgärder med anledning af revisorerne berättelser, och att hela revisionen öfver hufvud måste anses obehöflig. Revisorerne äro eljest just utsedde för att taga reda på alla förhållanden och någon omständighet har ej här blifvit anförd, på grund af hvilken man kunnat ifrågasätta, att 1867 års revisorer icke uppfyllt denna sin skyldighet.

Den förste värde talaren har anmärkt, att sista Riksdagen underkände en af revisorerne gjord anmärkning deröfver, att ränta å utlånade statsmedel blifvit för lågt beräknad. Detta är fullkomligt sannt. Men derföre att den föregående Riksdagen handlat så, bör ej innevarande Riksdag anses förpligtad att göra på samma sätt, helst den nu ifrågavarande anmärkningen har afseende på andra tider, än de som utgjorde föremål för sista Riksdagens pröfning. Blott den omständigheten, att samma anmärkning återkommer vid två på hvarandra följande revisioner, synes mig innebära skäl nog att fästa Kongl. Maj:ts uppmärksamhet på densamma. Det är ej tillständigt att visa sådan svaghet för låntagareintresset, att man låter personer behålla lån mot låg ränta, under det att räntefoten är hög. Vi hafva nemligen särskilda fonder t. ex. Bankens och Kommers-kollegij, hvilka äro afsedda för vissa ändamål, och i afseende på utlåning från hvilka låntagares intresse tages i betraktande; men så bör ej få ske vid utlåning från de kassor, hvilkas enda ändamål är att förränta Statens medel. Och om man också skulle utgå från nämnda synpunkt, så måste dock rättvisa och likformighet iakttagas, så att ej vissa låntagare få under långa tider behålla lån till låg ränta, under det i enlighet med allmänt gällande räntefot nya låntagare

få betala höga räntor. De, som få behålla lån till den lägre räntan, få på detta sätt en ren skänk. Det kan väl också icke anses med god statshushållning förenligt, att, medan Staten själf befinner sig i största förlägenhet och nödgas anskaffa medel på dryga villkor, penningar ur Statens kassor utlånas mot enahanda villkor, som varit gällande under en i finansiellt hänseende mera gynnsam tidpunkt. Hade revisorerne tillstyrkt att alla lån, för hvilka mindre än sex procent varit betingadt, skulle uppsägas och penningarne utlånas mot 6 %, så hade man med skäl kunnat, så som den siste värde talaren, förebrå dem, att de ej fästat tillbörligt afseende vid den säkerhet, som kunde för de utlånade medlen betingas. Det är nemligen otvifvelaktigt bättre att hafva medel utlånade till $5\frac{1}{2}$ procent mot god säkerhet än till 6 procent mot dålig. Men då man ser, att den ena kassan säger upp sina lån och den andra bibehåller sina, ehuru det icke kan vara svårare för den ena än för den andra att erhålla goda säkerheter, att således ingen enhet i förvaltningen finnes, kan jag ej finna annat än att det måste vara i sin ordning, att Riksdagen till Kongl. Maj:t aflåter skrifvelse med begäran om tillsyn och föreskrift för dessa kassor. så att någon bestämd regel finnes, hvarefter de hafva att gå vid utlåning af sina medel. Hela det nuvarande utlåningssystemet anser jag för min del vara origtigt. Det enda rätta vore utan tvifvel, att dessa kassors medel öfverlemnades till Riksgälds-kontoret, mot erhållande af Kontorets obligationer. Staten använde då blott sina egna penningar. Men att Staten skall låna upp med ena handen och låna ut med den andra, är hvarken lämpligt eller klokt och gifver dessutom anledning till missbruk.

Jag yrkar för min del bifall till Utskottets skrifvelseförslag.

Friherre Raab, Adam: Förevarande fråga är af ganska stor vigt för jordbrukare i allmänhet och för skuldsatte jordbrukare i synnerhet: det gäller nemligen att afgöra, huruvida Kamrarne böra proklamera den grundsats, att hvarje förvaltande verk bör söka att drifva räntan å sina utlånade medel till dess högsta möjliga potens eller icke. Jag erinrar mig, att vid sista riksdagen gjordes af revisorerne anmärkning deremot, att vissa lån blifvit utlemnade mot lägre ränta, och jag uttalade mig redan då för den grundsatsen, att en välberäknad hushållning icke alltid fordrade, att man uppsade stående län för att söka uppdrifva räntan å desamma. Jag har också själf haft erfarenhet, att åtskilliga kassor här i Stockholm hafva hittills åtnöjt sig med 5 procent mot säkerhet i första inteckning; dessa kassor hafva förut tagit endast $4\frac{1}{2}$ procent. Jag hade också förr i tiden en landtegendom, i hvilken fanns intecknad ett ganska stort lån mot 6 procent. Att en sådan hushållning är ganska klok, synes bland annat deraf, att läntagaren eljest i förtrytelsen öfver att hafva blifvit prejad till att erlægga högre ränta, begagnar första lägliga tillfälle att uppsäga lånet och taga detsamma i en kassa, der villkoren äro mera liberala. Jag tror det ej vara af något gagn för Staten att söka lägga ökade bördor på de ändå nog tryckte jordbrukarne, genom att höja räntan på de lån, som de förskaffat sig i dessa kassor. Jag tror också, att tillämpningen af Stats-Utskottets nu uttalade åsigt icke heller i längden blir välgörande för kassorna själva; ty derigenom komma de att mista sina goda papper och få andra

mindre värdefulla i stället. Herr Wærn slutade sitt anförande med ett förslag, som jag ej kan gilla, såvida icke hans mening var, att alla lån ur Statens kassor skulle uppsägas och medlen till Riksgälds-kontoret öfverlemnas.

På grund af hvad jag nu anført, får jag yrka, att den af Utskottet föreslagna skrivelsen måtte afslås. Revisorerna hafva uppfyllt sin pligt, då de anmärkt ifrågavarande förhållande; men Riksdagen kan och bör betrakta dylika saker från en annan synpunkt än revisorerna.

Herr Holmberg: Det är naturligt, att Arméförvaltningen, liksom hvarje annat förvaltande verk, vid utlåning af medel, som detsamma har att göra räntebärande, måste tillse, att det erhåller den högsta ränta, som under dåvarande förhållanden kan betingas utan uppoffring af erforderlig säkerhet. Skulle revisorerna hafva funnit, att Förvaltningen ej följt denna grundsats, så kunde de hafva haft goda skäl att framställa anmärkning i detta afseende. Men nu hafva revisorerna och Stats-Utskottet såsom klandervärdt i Arméförvaltningens förvaltning anmärkt, att Arméförvaltningen ej begagnat sig af den i följd af allmänt rådande penningebehovtryck för tillfället inträdda stegring af räntefoten samt underlåtit att, för framtvingande af högre räntaafkastning, uppsäga innehafvande fem procents obligationer samt uppsägbara amorteringslån, som under föregångna år utlemnats mot fem procent ränta. - Tvärtom skulle det synts mig särdeles klandervärdt, om Arméförvaltningen vidtagit en sådan åtgärd. Man måste nemligen besinna, att flera af ifrågavarande lån uppgå till belopp af flera hundra tusen Riksdaler, hvilkas öfvertagande af andra långifvare ej kan under tider af tryckt penningställning beredas utan synnerligt kännbar uppoffring för låntagarne, så mycket mera betungande som de vid den tid, då lånen erhöles, icke kunde ana, att uppsägning af de gjorda låneaftalen skulle ifrågakomma af annan anledning, än att Arméförvaltningen behöfde medlen för deras användande till dermed afsedt ändamål; och då det ännu finnes skilda personer, hvilka låta utlemnade lån kvarstå mot 5 procents ränta, kan väl Förvaltningen ej anses hafva varit förpligtadt, att, medelst uppsägning af lemnade amorteringslån, tilltvinga sig högre ränta för desamma. Den af Utskottet föreslagna skrivelsen är, enligt min åsigt, obefogad, och skulle säkerligen, om den komme att aflätas, uträtta mera ondt än godt. Jag yrkar därför afslag å Betänkandet i denna del.

Grefve Sparre, Eric: Om Herr Wærn hade påyrkat en skrivelse till Kongl. Maj:t, i syfte att genomföra det förslag till förändrad användande af ifrågavarande kassors medel, som han omnämnde, så hade vi kunnat diskutera den saken, ty vi hade då haft ett föremål, värdigt en Riksdagens skrivelse till Kongl. Maj:t. Men jag opponerar mig fortfarande mot aflåtande af en skrivelse, som saknar ett egentligt föremål, och för hvilken Riksdagen ej kan anföra några motiver. Ett skäl till skrivelsen skulle vara det, att Arméförvaltningen inköpt Skånska Hypotheksföreningens och Stora Kopparbergs berglags fem-procent-obligationer efter nominela värdet, ehuru Stockholms stads och Allmänna hypotheksbankens obligationer funnits att få för bättre pris. För min del får jag säga, att jag tycker, att Arméförvaltningen häruti

gjort fullkomligt rätt; och skulle jag sjelf köpa obligationer, så handlade jag troligtvis på samma sätt. Den, som köper obligationer, gör det vanligtvis icke för att få hög ränta, utan för att hafva sina penningar säkert placerade. Sådant måste också ändamålet vara med Statens upphandlingar af obligationer; den vill ej vinna derpå, den vill blott hafva absolut säkerhet. Jag har nu under flera år följt med försäljningarne af Stora Kopparbergs obligationer; och jag kan ej påminna mig, att de någonsin stått under pari. Då Arméförvaltningen köpte dylika obligationer, kunde den således vara så godt som förvissad derom, att dessa pappers värde ej skulle sjunka. Härei tycker jag att Arméförvaltningen handlat ganska klokt. Hade nu Arméförvaltningen i stället köpt Stockholms stads eller Allmänna hypoteksbankens obligationer efter då gällande priser, så hade Förvaltningen förlorat derpå; ty dessa papper hafva sedan dess sjunkit, så att hypoteksbankens obligationer sålts i dessa dagar, efter hvad man sagt mig, för endast 86 procent, och Stockholms stads obligationer till . Ingen vet, hvad kurs dessa papper kunna få; och det hade varit bra dumt af Arméförvaltningen, om den köpt dylika. Detta motiv har likväl varit det enda, som kunnat anföras för skrifvelsen; och det duger ej. Skall jag pricka ett embetsverk, så skall jag åtminstone hafva fakta att stödja mig på, men ej framkomma med skäl, så enfaldiga, att en skolgosse skulle skratta åt dem. Revisorerne hafva slutligen också anmärkt, att län fått qvarstå i kassorna till lägre ränta, ehuru räntan å andra län blifvit förhöjd. Om nu också det skulle finnas något litet lån, som icke blifvit uppsagdt, så är det väl ej så farligt, att vi skulle börja bråka om det. Det är visserligen ganska möjligt, att gravamina mot Arméförvaltningen finnas; men de fakta, som här blifvit framlagda, synas mig ej kunna föranleda till någon förebråelse mot nämnda embetsverk. Jag yrkar derföre fortfarande på afslag å Utskottets skrifvelseförslag.

Herr Montgomery-Cederhjelms Mot de anmärkningar, som Grefve Sparre nu framställt, äro åtskilliga påminnelser att göra. Då han för det första sagt, att Förvaltningen gjort rätt i att köpa obligationer, som höllo sig uppe i pris och ej fluktuerade, så vill jag nämna, att, på sätt nästa § i förevarande Betänkande utvisar, Arméförvaltningen sjelf förklarar, att det alldeles icke tänker sälja sina obligationer utan ämnar behålla dem, till dess att de blifva utlottade, och att denna omständighet just varit ett skäl, hvarföre Förvaltningen genast uppfört inköpta obligationer till deras fulla nominalvärde, äfven om de blifvit uppköpta under pari. Hvad Grefve Sparre anförde om vissa obligationers fluktuerande, har således icke på denna fråga något inslytande, då man nemligen måste antaga, att dessa obligationer skola blifva på bestämda tider inlösta till sitt fulla belopp. I sådant fall är det värde, som de ega under mellantiden af föga betydelse. Då emellertid Arméförvaltningen haft att på samma dag välja emellan lika goda obligationer till olika priser, så tyckes det väl, som om Förvaltningen bort söka att göra en så god affär som möjligt.

Grefve Sparre yttrade vidare, att han ej säg något ondt uti att en del kassor sagt upp vissa lån och forskaffat sig högre ränta på dem, medan andra kassor underlåtit att göra så. Jag ber med anledning häraf att få anmärka, att, om de kassor gjorde rätt, som icke uppsade

lånen, så gjorde de bestämdt orätt, hvilka uppsade dem. I endera fallet har Arméförvaltningen således förfarit origtigt och i alla händelser visat brist på konsekvens i sitt handlingsätt.

Hvad slutligen beträffar Friherre Raabs klagan att ränteförhöjningen skulle drabba jordbrukarne, ber jag att få anmärka, att en högst betydlig del af dessa lån ej kommit jordbruket till godo, utan utgått i form af amorteringslån till städer eller vanliga lån mot säkerhet i stadsfastighet.

Jag anser, att de anmärkningar, som blifvit framställda, både äro ganska befogade och till sin form ganska milda; de afse blott att förmå Arméförvaltningen att handla mera konsekvent och icke göra sämre affärer, än som är alldeles nödvändigt. Den af Utskottet föreslagna skrifvelsen torde därför kunna blifva af rätt mycken nytta, och jag får för min del fortfarande påyrka bifall till densamma.

Friherre Sprengtporten: Vid förra riksdagen yttrade jag mig i denna fråga uti samma syfte som Friherre Raab nu gjort. Jag har intet att tillägga till de skäl, som han nu framburit, utan inskränker mig endast att i ällo instämna med honom.

Herr Ekenman: Jag kan för min del icke gilla de motiver, som Utskottet anfört för den ifrågasatt underdåniga skrifvelsen, i hvad densamma angår Arméförvaltningens uraktlåtenhet att söka höja räntan på medel, som blifvit utlånade från de under Förvaltningens förvaltning stående fonder. Orsaken härtill ligger ej deri, att jag af den ifrågasatta ränteförhöjningen skulle frukta »någon menlig inverkan på jordbruket», då ju, på sätt en talare nyss anmärkt, de till jordbrukare ur dessa kassor lemnade lån ej äro många eller uppgå till höga belopp. Men jag hoppas, att den tid ej är aflägsen, då den nuvarande höga räntan kommer att sjunka, och då följaktligen den för Arméförvaltningens fonder höjda räntan skulle, då anspråk derå af gäldenärer sannolikt icke uteblifva, återgå till sitt först aftalade belopp eller måhända derunder. Denna fluktuation i räntefoten har Förvaltningen måhända förutsett och sökt att genom den klandrade underlåtenheten förekomma. Och hvad särskildt beträffar den omständigheten, att fonderna blifvit på olika sätt förvaltade, i det att räntan å de från två af dem utlånade medel blifvit förhöjd, under det att de öfriga bibehållit sin gamla ränta, så anser jag detta förhållande vara nöjaktigt förklaradt derigenom, att dessa fonder förvaltats af olika myndigheter, som handlat oberoende af hvarandra.

Deremot anser jag mig böra biträda den anmärkning, som med anledning af den här omförmälda obligationshandeln mot Arméförvaltningen framställt. Det har blifvit upplyst, att obligationer uppköpts till pari utan afseende derå, att lika goda obligationer samtidigt funnits i marknaden för lägre pris. I afseende härå har en föregående talare till Förvaltningens försvar anmärkt, att Förvaltningen vid detta köp valt obligationer, som varit underkastade den minsta fluktuation och i afseende på hvilka man följaktligen kunde vänta den största säkerhet. Då det af detta hans yttrande kunde antagas, att Stockholms stads och Allmänna hypothekebankens obligationer borde, därför att deras värden fluktuera, anses mindre säkra, ber jag att få nämna, att orsaken till deras prisfall, en-

ligt min uppfattning, visst icke berott på bristande säkerhet, utan blott derpå, att dessa obligationer ej äro uppsägbara, hvadan ock köpare deraf måste vänta flera år innan de återfå kapitalet. De blifva derföre mindre begärliga för personer, hvilka inom kort tid vilja hafva sitt kapital disponibelt. Nu har emedertid Arméförvaltningen uppköpt obligationer, icke för att återförsälja eller uppsäga, utan för att behålla dem till dess de förr eller sednare utlottas. Vid sådant förhållande synes det mig, som om Förvaltningen ådragit sina fonder en verklig förlust genom att icke för sitt uppköp välja obligationer, på hvilka Förvaltningen kunnat få åtnjuta kapitalrabatt. I detta afseende skulle klander måhända kunna med fog mot Förvaltningen framställas; och jag får derföre biträda skrifvelseförslaget, i hvad detsamma angär den anmärkta obligationshandeln.

Friherre Stjernblad: Jag ber att få ställa mig på deras sida, hvilka yrka, att icke någon skrifvelse må aflätas, och det helt enkelt af det skälet, att de anförda fakta synas mig icke vara af beskaffenhet att kunna föranleda en sådan. Dels äro dessa nemligen så obetydliga, att det skulle se småaktigt ut att framkomma med dem, och dels beror en del af dem på en verklig missuppfattning. Man klandrar nemligen Arméförvaltningen, för det att den uppköpt Skånska hypothecksföreningens och Kopparbergs bergslags obligationer till pari, då det kunnat få köpa Stockholms stads obligationer för 96 procent och hypothecksbankens för 93 procent. Jag vill i afseende härå fästa uppmärksamheten derpå, att dessa obligationer äro af väsendtligen olika slag, emedan Skånska hypothecksföreningens obligationer, liksom äfven Stora Kopparbergs bergslags äro uppsägbara, och följaktligen hafva ett helt annat värde än hypothecksbankens, hvilka äro till betalning förfallna först efter 50 år.

Då, såsom jag redan nämnt, jag icke anser Arméförvaltningens anmärkta förfarande innebära något missbruk af Förvaltningens myndighet eller försumlighet i värden om de under detsammes förvaltning stående kassor, får jag för min del yrka afslag å skrifvelseförslaget.

Herr Hazelius: Då ingen bestridt rättigheten af de framställda anmärkningarne; då jag anser hvar och en af dem fullt befogad; och då jag är öfvertygad, att revisorerne, hvilka haft tillgång till alla räkenskaper, icke framkommit med sina anmärkningar utan föregående noggrann pröfning, så anhåller jag att få tillstyrka den föreslagna skrifvelsen.

Herr Nordenfelt: Med anledning af Grefve Sparres sednaste yttrande, ber jag att få upplysa, att det ej är några bagatellsummor, hvarom här är fråga; de kassor, hvilka hade uppsagt sina lån och förskaffat sig $5\frac{1}{2}$ procents ränta, uppgå till nära tre och en half millioner, och de, hvilka åtnöjt sig med den lägre räntan, till omkring två och en half millioner. En half procent högre ränta på sistberörda belopp är ej något så obetydligt, att det behöfver kallas för en småsak. Dessutom är det alldeles påtagligt, att dylika uppsägningar ej behöfva ske så på en gång, att de trycka på allmänna räntefoten, utan att Arméförvaltningen kan inlåta sig i underhandling med läntagaren och erbjuda honom att låta lånet få qvarstå, om han vill betala den högre räntan. Jag ser verkli-

gen icke någon farhåga för landets jordbruk deruti, att en eller annan jordegare får betala stående lån med 5½ procents ränta. Under nuvarande förhållanden torde dessa vilkor kunna anses synnerligen fördelaktiga och äro i alla händelser lägre än Staten sjelf betalat. Läntagarne å sin sida hafva redan förut uppsagt sin lån, då Arméförvaltningens räntefot varit högre än den allmänna, och lära ej heller framdeles underlåta att göra på samma sätt då de komma i tillfälle dertill.

Grefve Mörner. Carl Göran: Långt ifrån att klandra Arméförvaltningen för det sätt, hvarpå den gått till väga, skulle jag tvärtom hafva velat emot den rigta ett klander, om den handlat i motsatt syftning. Det måtte väl ej kunna anses klokt eller rätt af en allmän förvaltning att under en tid af allmänt betryck söka göra ställningen ändå svårare, men derhän skulle det leda, om man vidtog de åtgärder, som här af en del personer påyrkas. Det upplyses i Betänkandet, att de ifrågavarande länen i allmänhet utlemnats på grund af särskilda nådiga Bref; om nu Stats-Utskottet sjelf funnit de framställda anmärkningarna rigtiga, så hade Utskottet väl bort öfverlemnna dem till Konstitutions-Utskottet; men att skrapa Arméförvaltningen för det att den på Kongl. Maj:ts befallning utlemnats medel lära väl ändock falla sig litet svårt. För min del kan jag ej undgå att fråga mig: hvad har Arméförvaltningen haft att göra annat, än att ställa sig dessa nådiga Bref till efterrättelse? Anser Stats-Utskottet att vid de gjorda utlåningarna det allmännas bästa blifvit åsidosatt, så må Utskottet föranstalta en anmärkning mot den eller de Konungens rådgifvare hvilka tillstyrkt beslutet, men ej rigta sitt klander mot Arméförvaltningen. Vidare klandrar man Arméförvaltningen för det att den ej uppköpt obligationer, ställda på lång tids amortering och hvilka med afseende häruppå kunnat erhållas på för fonderna mera vinstgifvande vilkor. Jag ber att i afseende häruppå få nämna, att bland andra fonder, för hvilka inköp skett, befinner sig äfven allmänna beväringensfonden, hvilken är afsedd för beväringens utrustning och öfning. Skulle det nu hafva varit klokt att binda denna fonds medel uti obligationer, betalbara först efter fyratio år eller kanske längre tid? Och hvad beträffar de klandrade femprocentslånen, så äro dessa, som till största delen utlemnats till städer, visserligen ställda på lång tids amortering, men dock med det i förbindelserna intagna uttryckliga vilkor, att de kunna när som helst uppsägas till betalning med hela beloppet — ett förhållande, hvarom jag vid läsning af Statsråds-protokollerna i Konstitutions-Utskottet för två riksdagar sedan haft tillfälle att öfvertyga mig. Statens kassor böra väl ej betraktas alldeles från samma synpunkt som en, blott för att bereda delegarne vinst, inrättad enskild bank eller annan dylik läneanstalt! Man bör så väl vid ordnande som vid bedömande af dessa kassors verksamhet, hafva något högre vyer. Jag kan derföre ej annat än förena mig med dem, som yrka afslag å Utskottets skrifvelseförslag.

Herr Reuterswärd: För att bedöma denna fråga tror jag att det erfordras bättre upplysningar än de, som förevarande Betänkande innehåller. Några talare hafva här meddelat upplysningar om beskaffenheten af de obligationer, som Arméförvaltningen uppköpt. Grefve Sparre

har vitsordat att Kopparbergs bergslags obligationer äro särdeles goda papper och Friherre Stjernblad har upplyst att orsaken, hvarföre Skånska hypoteks-föreningens obligationer stå högt i pris, är den, att de äro uppsägbara när som helst. Revisorerna åter hafva ej ens omnämnt, huruvida de Stockholms stads obligationer, hvarpå de syftat, varit af första eller andra serien, hvilket dock torde vara ganska nödvändigt att veta, ithy att dessa båda serier äro mycket olika hvarandra. Den förra seriens obligationer äro nemligen ej uppsägbara på fyratio år, och det beror på Stockholms stad om den vill under dessa 40 år inlösa större eller mindre del af dem. Deras pris är derföre också lägre. Den jemförelse emellan olika obligationer, som Utskottet framlagt, är derföre haltande och otillförlitlig. Och innan bättre skäl blifvit framlagda, anser jag saken vara alltför outredd, för att kunna föranleda en Riksdagens skrifvelse. Jag yrkar derföre afslag å Utskottets förslag.

Sedan öfverläggningen härefter förklarats slutad, samt Herr Grefven och Talmannen upptagit de derunder gjorda yrkanden å dels bifall till Utskottets förevarande hemställan och dels afslag derå, framställde Herr Grefven och Talmannen först proposition på bifall till Utskottets hemställan, hvarvid svarades många ja och nej i blandning, och sedermera proposition på afslag derå, då svaren likaledes utföllo med många så väl ja som nej; och förklarades ja nu hafva varit öfvervägande.

Flere ledamöter begärde votering.

Uppattes och justerades följande voteringsproposition:

Den, som bifaller Stats-Utskottets hemställan i 4:de punkten af Utlåtandet N:o 53. röstar

Ja;

Den det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, afslår Kammarerna denna hemställan.

Sedan voteringspropositionen blifvit anslagen, verkställdes omröstningen; och befunnos vid dess slut rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja — 30;

Nej — 36.

Den vidare föredragningen af Utlåtandet blef härefter uppskjuten till eftermiddagens sammanträde.

Anmäldes och bordlades från nedannämnda Utskott inkomna Utlåtanden och Memorial, nemligen från

Stats-Utskottet:

N:o 59, i anledning af Kongl. Maj:ts närliga Proposition, angående

bruksegaren G. Bernhardtts och hofkamereraren A. Th. Welins ansökning om afskrifning af en Kronans fordran hos dem i följd af ingången borgensförbindelse;

N:o 60, med förslag till voteringsproposition i anledning af Kamrarnes skiljaktiga beslut, rörande 20:de punkten i Stats-Utskottets Utlåtande N:o 31;

N:o 61, i anledning af väckt motion om läneunderstöd för laga skiften i Norrland;

N:o 62, i anledning af Kongl. Maj:ts nådiga Proposition, angående upplåtelse till Stockholms stad af vissa delar utaf Kronans tomter, N:ris 2 och 3 på Riddarholmen;

N:o 63, i anledning af Kongl. Maj:ts nådiga Proposition, i fråga om upplåtelse till Stockholms stad af vissa delar utaf Kronans tomter N:ris 11 och 12 på Riddarholmen;

Bevillnings-Utskottet:

N:o 15, angående allmänna bevillningen;

Lag-Utskottet:

N:o 25, i anledning af väckt motion om ändring i Kongl. Förordningen den 21 Mars 1844, angående lotterier;

N:o 26, i anledning af väckt motion om rättighet för husbonde att i sparbank insätta en del af tjenstehjans lön;

N:o 27, i anledning af väckt motion om skyldighet för presterskapet på landet att under viss tid af året hålla tvänne gudstjenster hvarje sön- och helgdag;

N:o 28, i anledning af väckta motioner om upphörande af klockares brefbäringsskyldighet.

Upplästes ett af Herr Malmsten inlemnadt Memorial af följande lydelse:

Undertecknad anhåller om 3 veckors permission, räknad från nästkommande Onsdag den 15 dennes.

Denna begäran bifölls.

Kammaren åtskiljdes kl. $\frac{1}{4}$ 4 e. m.

In fidem
O. Brakel.

Onsdagen den 8 April 1868.

Kammaren sammanträdde kl. 6 e. m.

Justerades fem protokollsutdrag för sammanträdet å förmiddagen.

Herr Carlheim-Gyllensköld: Jag anhåller om ledighet från riksdagen under fjorton dagar från den 12 i denna månad.

Denna anhållan bifölls.

Upplästes och godkändes Lag-Utskottets förslag till Riksdagens underdåniga skrifvelse N:o 26, i anledning af väckt motion om upphävande af frälsemäns forum privilegium.

Fortsattes föredragningen af Stats-Utskottets Utlåtande N:o 53, i anledning af Riksdagens år 1867 församlade Revisorers berättelse, angående granskning af statsverkets samt andra utaf allmänna medel bestående fonders tillstånd, styrelse och förvaltning under år 1865.

§ 5.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 6.

Herr Nisser: Den anmärkning, som Utskottet här upptagit, kan synas oväsentlig, då den handlar endast om några få riksdaler, hvilka revisorerne anse orätt utbetalta. Jag vill icke uppehålla mig härvid, utan ber att få med några ord beröra resten af revisorerne i samma punkt gjorda anmärkning, som afser stämpelpappersmedlens redovisning. Enligt gällande författning skulle sådan ske månatligen eller kvartalsvis efter summans storlek; men denna föreskrift i allmänhet är dock icke efterföljd. Redovisningen har ofta varit ganska oegentlig och på mån-

ga ställen har någon sådan icke skett under hela året. Detta kommer sig deraf, att författningen innehåller ett medgifvande, afseende sista kvartalet, att redovisningen skall vara gjord sist inom den 15 Januari, och dertföre hafva många räkningar vid årets slut upptagit balans för hela årsförsäljningen, som dock vanligen innan den 14 Januari blifvit inbetalt. Statskontoret har godkänt den härom gjorda anmärkningen, och skrivelser hafva utgått till Konungens Befallning-hafvande i rikets län i detta afseende. Visserligen kunna häremot göras åtskilliga invändningar, såsom att häradshöfdingarne icke få in medlen, så att redovisningen kan ske på sin tid. Men då det gått för sig i tvänne län och i Stockholm, synes det att saken icke är omöjlig. Någon vidare anmärkning härom tror jag emellertid ej är behöflig, då det endast är fråga om att tillse efterlefnaden af den författning, som i ämnet gäller. Jag tillstyrker bifall till denna punkt

Herr Holmberg: Då icke allenast revisorerne framställt denna anmärkning, utan äfven Stats-Utskottet i anledning deraf föreslagit en underdånig skrivelser allätande till Kongl. Maj:t, kan jag icke anse frågan så obetydlig, som den eljest i sig sjelf vore. Ersättning för karduspapper, lack och segelgarn m. m. vid försändning af stämpelpapper från landtränterierna till försäljningsmännen i orterna är, enligt Kammarkollegii cirkulärbref den 10 Juni 1808, af Kongl. Maj:t bestämd att utgå med 3 R:dr Banko för hvarje landskontor; men revisorerne hafva anmärkt, att, då, enligt gällande stämpelpappersförordning, någon sådan godtgörelse icke vore medgitven utöfver den provision af två procent utaf influten stämpelpappersafgift, som landskontoren och landträntrmästare hvardera egde undfå, revisorerne ansågo sig ega anledning ifrågasätta, huruvida den år 1808 *under andra förhållanden* gifna tillåtelse i berörda hänseende kunde anses fortfarande gälla, oaktadt den numera utgående provisionen enligt revisorerne tanke innefattade mer än tillräcklig godtgörelse äfven för dylika kostnader. Denna åsigt har ock delats af Stats-Utskottet, som, sedan detsamma i sina motiver yttrat, att föreskriften i berörda cirkulärbref syntes hafva bort upphöra att gälla, på samma gång den ifrågavarande ersättningen *på annat sätt beredd*, velat i den föreslagna underdåniga skrivelser förklara, att berörda ersättning innefattas i förenämnda provision. Stats-Utskottet synes således hafva föreställt sig, att landskontoren vid den tid, då ifrågavarande särskilda ersättning genom förenämnda cirkulär dem tillerkändes, icke egt dessutom tillgodonjuta enahanda till två procent bestämda provision, som för närvarande till dem utgår. Men en sådan föreställning är oriktig, såsom man kan inhemta af 1806, 1810, 1863 och 1863 årens stämpelpappersförordningar, hvilka jag här har i mina händer. Dessa förordningar äro nemligen alldeles öfverensstämmande derutinnan, att de, sedan i en särskild § meddelats speciela föreskrifter om hvad landskontoren hafva att iakttaga i afseende å uppbörden och redovisningen, derefter i samma § tillägga, att, då hvad sålunda föreskrifvits blifvit fullgjordt samt Kongl. Maj:ts och Kronans rätt såmedelst bevakats, landskontoren skulle ega undfå två procent af hvad inom året i Kronans kassa uti stämpelpappersafgift influtit samt Kongl. Maj:t och Kronan tillkommer. Här finnes således uttryckligen bestämdt, att landskontorens berörda pro-

vision afser godtgörelse för vissa deras göromål med uppbörden och redovisningen af stämpelpappersmedlen, men icke för någon åtgärd med försäljning eller försändning af stämpelpapper, hvarom andra §§ i samma förordningar handla. I 1803 års chartæsiggillata-förordning stadgades väl, att försäljningsmännen, då de derom anmälde sig hos landshödingen, skulle erhålla lämpliga kvantiteter af stämpelpapper, men någon bestämmelse om godtgörelse af försändningskostnaden meddelades icke. Inledning deraf uppstodo skiljaktiga meningar, om berörda kostnad skulle drabba rekvirenten eller Kongl. Maj:t och Kronan; och för att häfva all tvist derom, meddelade Kongl. Maj:t det i cirkuläret den 10 Juni 1808 förekommande stadgandet, att stämpelpapperet skulle på Kongl. Maj:ts och Kronans bekostnad till försäljningsmannen afsändas med kronoskjuts samt att landskontoren skulle ega att uti räkenskaperna med en rund summa af 3 R:dr Banko för år afskrifva den kostnad, som åtginge till karduspapper, lack och segelgarn vid sammansläende af de chartæsiggillata-paketer, som från ränteriförrådet till försäljningsorterna komme att afgå. Sedermera har ock uti alla efter år 1808 utfärdade stämpelpappersförordningar intagits bestämmelsen, att försäljningsmännen skola erhålla rekvireradt stämpelpapper *kostnadsfritt* sig tillståndt genom Konungens Befallningshafvandes försorg; och då, vid försändning af stämpelpapper, likasom vid hvarje annan försändning af varor, kostnaden för emballaget måste anses vara en integrerande del i försändningskostnaden, så att den, som skall betala den sednare, ock skall betala det förra, torde väl Konungens Befallningshafvande, som har sig ålagdt att ombesörja stämpelpapperets utsändande, ej kunna göra det annorledes än mot godtgörelse af influtna stämpelpappersmedel så väl till den, hvilken verkställer papperets emballering, som till den, hvilken forslar detsamma till bestämmelseorten. Vid sådant förhållande synes mig vara ostridigt, att landskontoren, då de erhålla Konungens Befallningshafvandes uppdrag att verkställa stämpelpappers utskickande till försäljningsmännen, äro lagligen berättigade att å stämpelpappersmedlen aföra vederbörandes ersättning, icke allenast för skjutskostnaden, utan äfven för emballeringskostnaden, vare sig de föredraga att låta den sednare godtgöras med det belopp, hvartill den i verkligheten uppgår, eller ock, för undvikande af en besvärlig verificering deraf, med det genom ifrågavarande cirkulär i ett för allt bestända ingalunda för höga belopp 3 R:dr Banko. Jag medger alltför gerna, att denna godtgörelse är af så ringa betydelse, att, om fråga vore att ålägga landskamrerare eller landtränsmästare att utan annan ersättning än dem tillkommande provision å stämpelpappersmedel bekosta emballering af det stämpelpapper, som till försäljningsmän utsändes, jag ingalunda skulle motsätta mig ett sådant förslag. Men då Utskottet deremot föreslagit, att Riksdagen skulle i skrifvelse till Kongl. Maj:t förklara, att den ifrågavarande godtgörelsen upphört att gälla i följd deraf, att den innefattas i den provision, som enligt gällande stämpelpappersförordning tillkommer landskontoren, hvilket ej är förhållandet, måste jag motsätta mig denna Utskottets hemställan, hvarå jag yrkar afslag.

Vidkommande hvad Herr Nisser yttrat i afscende på tiden för inbetalningen af stämpelpappersmedlen, torde jag få erinra, att, då de tjenstemän, som för begagnande vid sina expeditioner från landtränste-

rierna utfått stämpelpapper, måste leverera penningar för den del deraf, som vid inventeringen den 31 December finnes vara använd, oakadt de sjelfve icke förr än många månader derefter vid erhållande af redovisning för expeditionslösen undfå godtgörelse för det stämpelpapper, hvarmed expeditionerna, icke sällan till betydliga belopp, blifvit belagda, forde det vara lika billigt som naturligt, att de begagna sig af den i gällande stämpelpappersförordning dem gifna tillåtelse att intill den 15 Januari dröja med slutleverering af föregående årets stämpelpappersmedel.

Friherre Tersmeden: De föregående talarne hafva hufvudsakligen yttrat sig om stämpelpappersafgiften; jag vill hålla mig till hvad punkten handlar om, nemligen omslaget, karduspapper, lack och segelgarn. Det förundrar mig att Stats-Utskottet, som har så mycket att göra, haft tid att fästa sig vid denna småsak. Det är af vigt, att Riksdagen icke af sådana lumpna anledningar aflåter skrivelser till Kongl. Maj:t; ty derigenom måste nödvändigt skrivelsernas värde i allmänhet förringas och Kongl. Maj:t komma att fästa mindre afseende vid dem. Jag hemställer, om det är Riksdagen värdigt, att på detta sätt afhandla en fråga om 3 R:dr B:ko; jag kan icke anse det så, utan anhåller att punkten måtte afslås.

Herr Nisser: När man i denna fråga går till fakta, så befinnes det att afgiften blifvit upptagen i tolf län, i det trettonde är den ökad till 5 R:dr, men i de elfva öfriga länen har man icke ansett sig kunna taga någon sådan. Detta bevisar, att det är tvifvelaktigt hvad lagens mening härom är, och en skrivelse i ämnet synes mig mera afse en lagförklaring än den obetydliga summa, som här är i fråga. Då jag nu har ordet, ber jag att få nämna något om kostnaderna för det stämplade papperet. Dessa äro ganska stora och hafva uppgått till något öfver tio procent af hela inkomsten. Man ansåg derfor att någon nedsättning i kostnaderna kunde ske och Statskontoret lyckades också att tillvägabrinda en besparing af cirka 28,000 R:dr genom nedprutning af denna summa å priset på papperet. Nu tillverkas emellertid detta vid Tumba, som äfven är en Statens tillhörighet.

En talare har sagt, att, då det ej finnes någon påföljd för att redovisningen af stämpelpappersmedlen uppskjutes, endast den sker inom den 15 Januari, vore det äfven naturligt, att den i allmänhet ej komme att ske förr än berörda dag. Jag vill då endast påminna om hvad katechesen innehåller, nemligen att man bör göra det rätta »icke blott af fruktan för straff, utan af böjelse för det goda».

Jag anhåller om bifall till punkten.

Herr Hammar: Det finnes ett Kammarkollegii cirkulärbref af den 10 Juni 1808, som tillerkänner hvarje landtränteri oftanämnda summa såsom ersättning för karduspapper, lack och segelgarn vid försändning af stämpelpapper till försäljningsmännen i orterna. Men långt sednare, eller år 1863, utkom en Kongl. Kungörelse, som ger landträn-

mästarna rättighet att uppbära två procent af det belopp, hvar till försäljningssumman af stämpladt papper uppgår. Frågan är nu, om den sednare Kongl. Kungörelsen upphälfver Kammarkollegii bref, eller icke. Revisorerna hafva varit tvifvelaktige härom, och Stats-Utskottet har ansett sig icke kunna förbigå denna fråga. Saken synes icke heller vara så klar, då halfva antalet af länen beräknat sig till godo denna afgift, men det andra halfva antalet deremot icke ansett sig kunna göra det. För att få frågan utredd, om hvad som är rätt eller orätt, finnes icke någon annan utväg, än att genom en skrivelse till Kongl. Maj:t anhålla, det Kongl. Maj:t ville meddela förklaring huruvida Kammarkollegii berörda bref upphört att vara gällande.

En föregående talare har yttrat, att Stats-Utskottets förslag vore lumpet. Det beror på hvars och ens åsigt. För min del kan jag icke anse att frågan, om hvad som är rätt och orätt, kan vara lumpen; äfven om den endast berör mindre summor.

Jag tillstyrker bifall till Utskottets förslag i denna punkt.

Herr Holmberg: Emot mitt påstående, att ifrågavarande ersättningsmedel icke äro inbegripna under den landskontoren tillagda provision, har jag icke hört någon annan invändning framställas, än att, då landskontoren inom elfva län icke uppburit denna ersättning, landskontoren inom de andra länen i följd deraf måste anses hafva orätt förfarit; hvarjemte man såsom något besynnerligt anmärkt, att i Blekinge län denna ersättning blifvit upptagen till 5 R:dr. I anledning deraf torde jag få ytterligare erinra derom, att, i enlighet med hvad jag redan omständligen ådagalagdt, landskontoren ega laglig befogenhet att antingen, såsom i Blekinge län uppgifvits hafva skett, beräkna ifrågavarande ersättning till sitt verkliga belopp, eller ock, om de ej vilja besvara sig med behörig verificering af dessa jemförelsevis obetydliga utgifter, efterskänka godtgörelse därför eller upptaga den i ett för allt till det ingalunda för höga belopp, som ifrågavarande cirkulär bestämmer. För öfrigt har jag redan förklarat, att jag icke bestrider, att ju icke denna obetydliga ersättning kan indragas, om så finnes lämpligt; och jag skulle icke gjort ringastē invändning mot en hemställan derom, men att i strid med verkliga förhållandet förklara, att laglig rättighet till ersättningen nu icke förefinnes, kan jag icke anse vara rätt. Jag fortsätter därför mitt förra yrkande.

Friherre Raab, Adam: Förhållandet i detta fall synes icke sakna sin egendomlighet i det att halfva antalet af rikets län i förevarande fall stå emot den andra hälften deraf. Men en annan fråga är om anmärkningen kan vara värd att fullföljas genom en skrivelse till Kongl. Maj:t. Frågan handlar om 54 R:dr eller med tillägg af de 5 R:dr, som utgått för samma ändamål i Blekinge, 59 R:dr R:mt. Taga vi i betraktande hvad hvarje dag af Riksdagen kostar, så komma vi snart derhän, att vi, genom att afhandla frågan alltför länge, åstadkomma en större kostnad, än hela det belopp, hvarom nu är fråga. Jag vill gerna att rättelse i saken åstadkommes, så att förhållandet blir lika i alla länen, och jag tror,

att, då så stor provision betalas för stämpelpappersförsäljningen, dessa 4 R:dr 50 öre väl deruti kunde inbegripas. Men detta skulle väl kunna vinnas på ett enklare sätt och utan att Kongl. Maj:t besväras med denna småsak. En skrivelse härom skulle endast förringa värdet och vigten i allmänhet af Riksdagens skrivelser, som böra hafva ett högre föremål, än detta; och får jag derföre föreslå att Kammaren ville fatta följande beslut:

»Kammaren, som vill antaga, att rättelse i det anmärkta förhållandet skall vinnas utan behof af underdänig skrivelse, afslår den nu föredragna punkten».

Å detta mitt förslag anhåller jag att Herr Grefven och Talmannen ville framställa proposition.

Sedan öfverläggningen härefter förklarats slutad samt Herr Grefven och Talmannen yttrat, att under densamma hade yrkats dels bifall till Utskottets ifrågavarande hemställan, dels af Friherre Raab, att Kammaren skulle fatta ett beslut af följande lydelse: »Kammaren, som vill antaga, att rättelse i det anmärkta förhållandet skall vinnas utan behof af underdänig skrivelse, afslår den nu föredragna punkten»; och dels slutligen, att Utskottets hemställan måtte afslås; framställde Herr Grefven och Talmannen först proposition på bifall till Utskottets hemställan, hvarvid svarades många nej jemte några ja, och sedermera proposition på antagande af Friherre Raabs förslag till beslut, då svaren utföllo med många ja jemte några nej; och förklarades ja nu hafva varit öfvervägande.

§ 7.

Herr Montgomery-Cederhjelm: Jag anser mig kunna tillkännagifva, att jag fått tillförlitlig upplysning om att Kongl. Maj:t redan vidtagit den åtgärd, som Stats-Utskottets förslag i denna punkt afser. Jag får derför anhålla att punkten måtte afslås.

Efter härmed slutad öfverläggning, gjordes först proposition på bifall till Utskottets hemställan, hvartill svarades nej, och sedermera proposition på afslag derå, som med ja besvarades.

§ 8.

Friherre Sprengtporten: Det förefaller, som om så väl statsrevisorerna som Stats-Utskottet saknade en fullständig upplysning om den frågas beskaffenhet, som i denna punkt utgjort föremål för deras omdömen. hvarföre någon närmare utredning synes erforderlig, och då jag i min egenskap af egare till Sparreholm särskild blifvit nämnd: torde Kammaren fordra en sådan af mig.

Jag vill nu icke fästa mig dervid, att Sparreholms station blifvit i Betänkandet förlagd till Daga härad, ehuru väl den är belägen inom
Willättinge

Willåttinge; men hvad som icke kunnat undgå min uppmärksamhet är den uppgiften, att det sätt, hvarpå anläggningen af det ifrågavarande gästgifveriet af Kongl. trafikstyrelsen befordrats, medfört någon särskild fördel för egaren af Sparreholm. Jag måste då fråga hvari denna fördel skulle hafva bestått; ty visserligen kan det icke betraktas som någon nämnvärd uppostring, då en enskild person till gagn för ett allmänt nyttigt företag upplåter ett jemförelsevis obetydligt jordområde; men icke kan detta uppskattas som en fördel för honom?

Att de resande, som afstiga vid en jernvägsstation, för att med skjuts fortsätta sin resa till orter när och fjerran, finna utvägar till vidare fortkomst, är tvifvelsutän af ett stort intresse för dem och äfven för rörelsen på jernvägen; men icke kan det påstås att den, som har sin bostad nära denna station, och aldrig begagnat eller behöft anlita detta fortskaffningsmedel, har någon särskild fördel af detsamma. Revisorerna och Stats-Ütskottet må då tilläfvventyrs hafva blifvit ledde till den föreställningen, att egaren till Sparreholm må hafva tillgodogjort sig det gynnsamma tillfället af en gästgifverianläggning i dess nära grannskap, för att sjelf uppträda som entreprenör och tillegna sig fördelen af en lönande gästgifverirörelse; men denna föreställning, om den funnits, är fullkomligen ogrundad, ty gästgifveriet är, enligt förfogande af Konungens Befallningshafvande, genom auktion upplåtet åt en entreprenör, som icke har det ringaste att skaffa med egaren eller egendomen.

Den enkla beskaffenheten af denna fråga är: att anläggningen af ett gästgifveri vid Sparreholms station var, liksom vid de flesta stationer oundgänglig, men för denna anläggning uppstod en svårighet derigenom, att det egoområde, som på alla sidor omger stationen, i en utsträckning af omkring en half mil uteslutande består af en sådan jordnatur, att anläggningen af ett gästgifveri å detta område icke, emot stadgandet i 1734 års gästgifveriorfning, som i denna omständighet ytterst stöder sig på 14 § Regeringsformen, kunde anbefallas. Gästgifveriet måste sålunda anläggas å kronojord, eller som var detsamma, å stationsområdet, hvilket också närmast öfverensstämde med stadgandet i 28 kapitlet 2 § Byggningsbalken. Och först då, och sedan en sådan plats blifvit bestämd och anvisad, inträdde en byggnadsskyldighet för häradet, hvilken likväl icke var obegränsad, när den icke omfattade det oundgängliga behövet af bostad för gästgifvaren och hans folk, hvilken, enligt nyssnämnda lagrum, antages höra förut finnas å det ställe, der anläggningen af ett gästgifveri anses böra ega rum; och som Staten, hvilken sjelf hade behof af inrättningen, äfven var innehafvare af platsen, kunde det icke älligga någon annan än Staten att åtaga sig anskaffandet af denna bostad, så framt icke häradet skulle i sin byggnadsskyldighet utöfver lag betungas. Sättet för utförandet af denna anläggning blef sålunda föremål för ett aftal emellan trafikstyrelsen och häradets deputerade, hvilket ledde dertill, att trafikstyrelsen upplät en byggnad, som för stationens behof i alla fall måste uppföras, en lägenhet till bostad åt gästgifvaren, emot det att häradet åtog sig allt det öfriga. Då emellertid den byggnadsplats, som kunde erbjudas inom stationens befintliga område var olämplig och detta icke utan skada kunde inskränkas, erbjöd

sig egaren af Sparreholm att till stationen utan ersättning upplåta en lämplig plats.

Jag föreställer mig att om dessa förhållanden varit kända och utredda för revisorerne och Stats-Utskottet, en anmärkning uteblifvit, som möjligen kunde misstydas.

Sedan jag meddelat dessa upplysningar, som jag icke bort undandraga mig att lemna, medgifver jag för min del, att Betänkanudet i denna punkt, med sina brister och misstag, må läggas till handlingarne.

Herr Troilius: Jag ber att endast i afseende på anledningen till den af statsrevisorerne gjorda anmärkningen, hvarom det föreliggande Utlåtandet handlar, få meddela några upplysningar. Revisorerne kunde visserligen hafva skäl att fästa sig vid den i jernvägsräkenskaperna förekommande rubriken: »*gästgifveribyggnad*», såsom främmande för jernvägsrörelsen; men förhållandet synes mig likväl hafva blifvit så tillfredsställande förklaradt af trafikstyrelsen, att Utskottet icke haft anledning att fästa vidare afseende vid anmärkningen. Jernvägen egde ett hus, som under anläggningstiden varit begagnadt till bostad åt arbetare och sedermera befanns behöfligt till bostad för en bannmästare och logement för stundom öfverliggande tågpersonal vid Sparreholm, för hvilket ändamål huset likväl måste flyttas och lämpligare plats derföre inom stationens område beredas. En sådan plats, der byggnaden ej blefve till hinder för rörelsen, kunde endast erhållas genom förvärfvande af ett litet stycke jord intill det förut varande stationsområdet. Detta erbjöds utan annan ersättning af Sparreholms egare, än att dels plats inom stationsområdet lemnades för stall- och uthusbyggnad till en blifvande skjutsinrättning, dels 2:ne rum med kök, som befunnos uti det ifrågakommande huset och voro obehöfliga för jernvägspersonalen, upplåtos till gästgifveriföreståndarens disposition. Då Sparreholms station var anlagd vid större vägar, som leda åt ena sidan till Malmköping och Eskilstuna och åt den andra till Södermanlands sydligare trakter, var det nödvändigt att vid denna station bereda dit ankommande jernvägspassagerare tillfälle till vidare befordran, såvida man skulle kunna påräkna någon betydligare rörelse. Då jernvägen utan annan uppoffring än upplåtande af ett par för dess egen personal obehöfliga rum, som i alla fall förefunnos, kunde befordra inrättningen af gästgifveriet och derigenom förvärfvade dels ett större utrymme, dels rättighet till uppsigt öfver gästgifveri-inrättningen och att hindra bränvinsutskänkning derstädes, ett för ordningen vid hvarje station särdeles angeläget vilkor, så torde Kammaren finna att jernvägens fördelar blifvit i detta fall tillgodosedda. Revisorerne skulle också säkerligen icke fästet uppmärksamhet vid förhållandet, om icke sjelfva byggnaden i räkenskapen blifvit upptagen under den oegentliga benämningen *gästgifveribyggnad*, hvilken icke motsvarar dess hufvudändamål. Jag anser i alla fall icke erforderligt att begära någon ändring i Utskottets Betänkande, men vill endast, i afseende på det deruti gjorda förbehållet att något dylikt icke vidare må ifrågakomma, anmärka att hvarken nuvarande eller framtida trafikstyrelser kunna garantera, det icke förhållanden äfven annorstädes vid Statens jernvägar kunna uppkomma, som göra ett dylikt förfarande å styrelsens sida berättigadt, ge-

nom dermed förenade fördelar för det allmänna, äfven med fara att utsätta sig för ny anmärkning.

Den redan anmärkta förväxlingen uti namnet på häradet i fråga, som bör vara Willättinge i Daga, beror på en felskrifning vid förklarings uppsättning.

Herr Montgomery-Cederhjelm: Då någon ändring i punkten icke är yrkad, är icke något vidare derom att säga. Jag ber endast att få nämna, att den förste värde talaren misstagit sig, då han sagt, att det är Stats-Utskottet, som lemnat de uppgifter, vid hvilka han fäst sig. Det är nemligen trafikstyrelsen, som uppgifvit inom hvilket härad Sparreholms station skulle vara belägen, och likaledes har Utskottet icke yttrat ett ord om den fördel egaren till Sparreholm kunde hafva af ifrågavarande gästgifveri, utan det är trafikstyrelsens ord, som äfven här blifvit citerade. Jag har endast velat anmärka detta, och anhåller för öfrigt att punkten måtte bifallas.

Friherre Sprengtporten: Det kan vara likgiltigt, på hvad sätt det misstag uppstått, vid hvilket jag fäst mig. Jag har endast velat erinra om, att ett sådant förekommit; och då detta är upprepadt i Utskottets Utlåtande, har jag med min anmärkning vänt mig till Utskottet, som stödt sin framställning å detsamma. I slutet af motiveringen säger Utskottet dessutom, i en klandrande mening, att en dylik anordning vid öfriga jernvägsstationerna icke egt rum eller förmodas kunna ifrågakomma. Detta är helt naturligt, så framt ett liknande förhållande, efter all sannolikhet, icke på något annat ställe förefunnits. Jag har icke velat göra Utskottet någon förebräelse, utan endast önskat återföra frågan till dess rätta ståndpunkt.

Öfverläggningen förklarades härefter slutad och Utskottets hemställan bifölls.

§ 9.

Grefve Mörner, Carl Göran: Det synes mig, att våra offentliga räkenskaper i allmänhet föras snarare alltför vidlyftigt, än för mycket knapphändigt och att man derföre icke utan de mest giltiga skäl bör öka denna vidlyftighet. Om det nu står uti konvoj-kommissariatets räkenskaper, att detta verk har att fordra af telegrafverket, hvilket således häftar i skuld till det förra, så kan jag ej finna annat, än att, då det är ett Statens verk, som har en skuld till ett annat Statens verk, det kan vara likgiltigt, om redovisningen härföre intages i den ena eller andra kassans räkenskap, helst skulden icke är klar och ovilkorlig, utan blott i mån af tillgängliga öfverskott skall af den skyldige återgåldas. Nu vill man dock, att skuldbeloppet skall på två ställen upptagas. Jag för min del skulle helst se, att konvoj-kommissariatet icke förpligtats att annorlunda, än inom linien, upptaga en sådan fordran, som den ifrågavarande, då den valuta, som telegrafverket derföre eger uti de anlagda telegraf-linierna, med hvad dertill hörer, icke gerna kan realiseras. Försträckningen utgöres dessutom, såsom redan är nämnt, icke af

ett lån med bestämd återbetalningsskyldighet, utan har vid dessa medels öfverlemnande till telegrafverket endast fästats det vilkor, att, i händelse sistnämnda verks inkomster lemnade öfverskott utöfver hvad för dess räkning behöfdes, ifrågavarande anslagsmedel borde återgäldas, i den mån sådant lämpligen kunde ske. Under sådana förhållanden tror jag att det hade varit bättre, om konvoj-kommissariatet endast upptagit denna summa inom linien, i stället för att bokföra densamma på sådant sätt, att kommissariatet komme att skyldra med tillgångar, som den i verkligheten icke hade. Att nu äfven belasta telegrafverkets räkenskaper med denna post och föreskrifva att den der skall balanseras är ifrån är, dermed tror jag föga vara vunnet, och får på denna grund anhålla om afslag å den föreslagna skrifvelsen.

Herr Ekenman: Jag delar den föregående talarens åsigt och tror, att, då denna Kammare visat benägenhet att undertrycka dylika skrivelser i frågor af underordnad vikt, äfven denna kunde afslås. Det förhåller sig nemligen så, att handels- och sjöfartsfonden upptager bland sina tillgångar ett fordringsbelopp hos elektriska telegrafverket af icke mindre än 3,259,667 R:dr 69 öre, som påtagligen aldrig kommer att inflyta. Detta lär ej heller hafva varit beräknadt, ty Kongl. Maj:t har, när medel för nya eller ombyggnad af äldre telegraflinier tid efter annan blifvit anvisade till utbetalning af konvoj-kommissariatet från handels- och sjöfartsfonden, dervid allenast fästat det vilkor, att, i händelse telegrafverkets inkomster lemnade öfverskott utöfver de årliga utgifterna, ifrågavarande anslagsmedel borde till berörda fond levereras. Detta lär kunna ske, alldeles oberoende deraf att det ena verket bokför anslagsbeloppet såsom fordran och det andra såsom skuld. En enskild person underlåter icke, för att ej förvilla sig sjelf i afseende på sin verkliga ekonomiska ställning, att afskrifva en fordran, hvars utbekommande ej längre ligger inom möjlighetens gränser, och enahanda förfaringssätt synes mig att statsverket bör iakttaga. Detta sker och beträffande Riksbankens fordringar, och i stället således att hos Kongl. Maj:t begära, det ifrågavarande oguldna förskotter skola af telegrafverket såsom skuld för all framtid balanseras, synes mig skrifvelsen, om den skall aflåtas, böra hafva till systemål att fordringsbeloppet afskrifves eller åtminstone tills vidare föres inom linien i handels- och sjöfartsfondens räkenskaper.

I frågans närvarande skick inskränker jag mig till att yrka afslag å den föreslagna skrifvelsen.

Herr Montgomery-Cederhjelm: Denna skrifvelse är icke af någon vikt, ty om den icke nu beslutas, blir det en annan gång och det kanske är bättre, att det nu icke blir så många. Men det är icke så, som en föregående talare yttrat, att denna summa skulle år från år balanseras, utan härmed förhåller sig så, att, när dessa medel anvisades från handels- och sjöfartsfonden för telegrafverkets räkning, fästades dervid det vilkor, att, när sistnämnda verks inkomster komme att öfverstiga utgifterna, skulle dessa anslagsmedel, i den mån sådant kunde ske, återgäldas. Nu visade vid sista revisionsåret telegrafverket ett öfverskott af 80,000 R:dr, och då kan man väl äfven för framtiden hoppas ett

lika godt resultat, isynnerhet då någon ränta ej betalas på anläggningskostnaden. Dessa ärliga öfverskott skola nu, i den mån sådant kan ske, öfverlemnas till konvoj-kommissariatet såsom afbetalning på de summor, som derifrån erhållits. Jag tror dessutom det vara en riktig bokföringsåtgärd, att denna handels- och sjöfartsfondens fordran är upptagen som skuld hos telegrafverket och kan icke anse som rätt, att den afföres, då verklig återbetalningsskyldighet förefinnes samt får på grund häraf anhålla om bifall till Utskottets hemställan.

Grefve Mörner: Jag har icke trott, att telegrafverket, som anlagt så många nya linier, kunde vara i tillfälle att göra några mera betydliga återbetalningar å de erhållna försträckningarne. Hvad sjelfva frågan beträffar, så upprepar jag, att, om Utskottet föreslagit att hela fordringsbeloppet skulle i konvoj-kommissariatets räkenskaper antecknas inom linien, skulle jag icke haft något att erinra emot Utskottets framställning om en sådan åtgärd; men att telegrafverket skall åläggas upptaga denna skuld, anser jag blott vara att utan nytta inveckla bokföringen och får därför förnya mitt yrkande om afslag.

Sedan öfverläggningen härefter förklarats slutad samt Herr Grefven och Talmannen upptagit de derunder gjorda yrkanden å dels bifall till Utskottets förevarande hemställan och dels afslag derå, framställde Herr Grefven och Talmannen proposition på bifall till Utskottets hemställan; och, då dervid svarades många ja, blandade med nej, förklarade sig hafva funnit ja öfvervägande.

§ 10.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 11.

Herr Faxe: Jag vill blott fråga Stats-Utskottet, hvar dessa medel skulle erhållas, om de ej få tagas annorstädes än på Tredje Hufvudtiteln, ty der finnas mig veterligen icke några medel för dylika ändamål.

Herr Montgomery-Cederhjelm: Det har icke varit revisorernes mening, att dessa medel icke skulle få tagas på någon Hufvudtitel; men att de voro uppförda på Sjette fann man besynnerligt och ansåg dessa böra utgå af den Tredje, hvilken åsigt äfven Utskottet gillat, åtminstone så till vida, att de ej böra utgå af Sjette Hufvudtiteln.

Grefve af Ugglas: Jag har blott begärt ordet för att upplysa Herr Faxe, att det finnes på Tredje Hufvudtiteln en post, hvars belopp jag icke minnes, för expenser och andra utgifter och med hvilken sådana saker, som de nu förevarande, kunna bekostas.

Öfverläggningen förklarades slutad och Utskottets hemställan bifölls.

§§ 12 och 13.

Utskottets hemställanden biföllos.

§ 14.

Herr Ekman, Carl: Jag hade trott, att någon af Stats-Utskottets ledamöter hade någon upplysning att härvid meddela; men då icke någon af dem begärt ordet, ber jag få nämna, att jag har tillförlitlig kännedom om, att redan åtgärder äro vidtagna, hvarigenom det, som i denna punkt tillstyrkes, blir iakttaget, och under sådana förhållanden anhåller jag, att denna skrivelse måtte få förfalla.

Efter härmed slutad öfverläggning, gjordes först proposition på bifall till Utskottets hemställan, hvartill svarades nej, och sedermera proposition på afslag derå, som med ja besvarades.

§ 15.

Herr Bennich: I denna punkt har Utskottet återgifvit en del af den förklaring, som tullstyrelsen lemnat i anledning af revisorernes anmärkning; men Utskottet har slutat just vid den del af förklaringen, som skulle visa, huru förhållandena äro och att det gifves grundade anledningar till detta anslag. Jag ber därför att få erinra härom. Styrelsen har förut redogjort för, att detta anslag har utgått i öfver 100 år och att, om det icke särskildt vissa tider varit upptaget, detta kommit sig deraf, att omkostnaderna för fria medikamenter kunnat bestridas med det förslagsanslag till »diverse utgifter», som varit stäldt till Generaltullstyrelsens förfogande. Derjemte tillägger styrelsen en sak, som jag ber att få uppläsa, nemligen: »Den utgift, som utgör föremål för revisorernes anmärkning, lärer icke skäligen kunna betraktas som öfverflödig eller för tullverket gagnlös. Då nemligen behöfliga läkemedels kostnadsfria tillhandahållande åt den talrika, vanligen mindre bemedlade underbetjeningen, hvars helsa genom nattetid eller under ogynnsamma väderleksförhållanden skeende bevakningar ofta äfventyras, antagligen föranleder dertill, att de sjuke tidigare, än som eljest skulle hafva varit händelsen, varda i tjänstbarhet återförsatte, minskas naturligtvis i motsvarande mån de kostnader, tullverket har att vidkännas för aflönande af extra bevakningsbetjente, hvilka för uppehållande af de sjukas befattningar måste i tjänstgöring inkallas. Följden har ock varit, att det å tullverkets stat uppförda anslag till arvoden åt extra bevakningsbiträden vid hamnbevakningsinspektionen i Stockholm varit jemförelsevis mindre anlåtadt, så att af detta anslag, uppgående till 3,600 R:dr, under revisionsåret 1865 utgått endast 1,796 R:dr 50 öre och under sistlidne år 1,865 R:dr». Det är således den omständigheten, att den lägre betjeningens helsa så ofta under tjänstgöringen sättes på spel, som gjort, att styrelsen ansett fria medikamenters tillhandahållande för dem vara fullkomligt berättigadt och rent af ligga i statsverkets intresse, enär kostnaden för dessa medikamenter är vida mindre än den att under långvariga sjukdomar aflöna extra bevakningsbiträden.

Härvid har dock icke Utskottet fäst afseende, utan säger: »Då, enligt Utskottets åsigt, deraf måste följa, att af tullverkets medel medicamenter icke vidare böra bekostas åt den lägre betjeningen vid hamnbevakningsinspektionen i Stockholm, hvilken genom en förbättrad aflönning blifvit satt i tillfälle att, i likhet med tjänstemän och bevakning i allmänhet och särskildt hvad angår betjeningen vid öfriga hamnbevakningsinspektioner och lotsverket m. m., själf bekosta erforderliga medicamenter, samt behovet af ett undantagsförhållande till förmån för den s. k. underbetjeningen vid hamnbevakningsinspektionen i Stockholm, genom hvad Kongl. General-tullstyrelsen i detta hänseende anfört, synes icke vara ädagalagdt, hemställer Utskottet etc. etc.» Om förhållandet vore sådant, så skulle man kunna säga, att detta anslag icke borde utgå; men det är icke så. Denna underbetjening är så illa aflönad, att den icke en gång kan förskaffa sig sina förnödenheter, minst under en sjukdom, då en stor del af deras inkomster för dem gå förlorade, i det de då icke få behålla sina tjänstgöringspenningar, som för dem äro en extra inkomst, och jag hemställer därför, att någon åtgärd i detta afseende icke måtte från Riksdagens sida vidtagas, samt yrkar afslag å Utskottets Utlåtande.

Herr Montgomery-Cederhjelm: Jag vill icke bestrida, att med den lilla summa, som här är i fråga, mycken nytta kan ske och jag respekterar, att tullverkets chef står på sina underordnades bästa; men här äro åtskilliga besynnerliga förhållanden, som gjort, att Utskottet kommit till detta beslut. Så utgå t. ex. dessa medicamenter endast till hamnbevakningen i Stockholm. För 100 år sedan, då Stockholm var den enda större hamn, der bevakning fanns, kunde detta vara skäl; men nu, då det finnes lika stort antal hamnbevakningstjänstemän på andra ställen, finnes ingen anledning till ett sådant privilegium för de i Stockholm anställda. Detta var det ena hufvudskalet. Det andra var det, att, då det finnes många andra tjänstemän t. ex. lotsstatens, som äro lika utsatte för temperaturens växlingar, som de vid hamnbevakningen anställda äro det, ansåg Utskottet en orättvisa ligga deri, att de sistnämnde skulle åtnjuta en fördel, som icke kom de förre till del. På dessa skäl ansåg man, att den nu föreslagna skrivelsen borde aflåtas, och jag får anhålla om bifall till densamma.

Grefve Mörner, Carl Göran: Jag tror icke, att jag misstager mig, då jag säger, att år 1856 en omreglering skedde icke allenast af tullstatens löneförmåner, utan ock af de personer vid nämnda stat tillkommande sportler; och att dervid den ifrågavarande fördelen af fria medicamenter var afsedd att borttagas, torde vara så mycket mera tydligt, som rättigheten till fri läkarevård uttryckligen bibehölls såsom en den lägre tullbetjeningen i Stockholm och Göteborg tillkommande förmån.

Sedan öfverläggningen förklarats slutad samt Herr Grefven och Talmannen upptagit de derunder gjorda yrkanden å dels bifall till Utskottets förevarande hemställan och dels afslag derå, framställde Herr Grefven och Talmannen proposition på bifall till samma hemställan och,

då dervid svarades många ja jemte några nej, förklarade sig hafva funnit ja öfvervägande.

§§ 16 och 17.

Utskottets hemställanden biföllos.

§ 18.

Herr Nisser: Jag har icke begärt ordet för att yrka någon förändring i Utskottets beslut om detta porträtt, utan jag vill endast yttra några allmänna satser om expensräkningarne i de flesta af våra embetsverk. Der finnas åtskilliga anledningar till anmärkningar; men de summor, de röra, äro så små, att de icke anses kunna upptagas i revisionsberättelserna; men de kunna dock, enligt min åsigt, förtjena att uppmärksammas, ty misshushållning i det lilla leder till misshushållning äfven i det stora. Jag säger detta, för att man icke må anse mig för småaktig, om jag nu antyder några sådana förhållanden, som jag bemärkt. Jag tror, att det, som mest bidragit till detta af mig klandrade förhållande, är den omständigheten, att uppdraget att förse embetsverken med en hel mängd små behofver är öfverlemnadt till vaktmästarne på entreprenad. Jag vill nämna några af dessa småsaker, som t. ex. artikelns strösand, hvilken i ett verk är debiterad till 6 R:dr. Skrifmaterialierna utgöra ett rikt fält för anmärkningar. Så är t. ex. i ett annat verk för hvarje ledamot påfördt icke mindre än 2 dussin blyertspennor år 1865, och jag vågar antaga att dessa pennor aldrig kommit ledamöterne tillhanda, likasom jag är förvissad att de aldrig kunnat inom embetsverket förbrukas. I ett embetsverk har åtgått 5 å 6 kannor bläck; i ett annat, som icke är större, ända till 40 kannor och 18 flaskor på ett år. Jag vådjar till Eder, mine Herrar, om det gerna kan vara möjligt att i ett embetsverk på året förbruka detta quantum. Allt detta är småsaker; men då här äro närvarande chefer och ledamöter i åtskilliga embetsverk, tillåter jag mig anhålla, att desse ville egna en liten granskning åt expensräkningarne, hvarigenom jag tror, att sådana anmärkningar, som de nu framställda, icke vidare skulle kunna göras. Slutligen vill jag anmärka, att statsrevisorerna, som väl sjelfve borde utöfva största sparsamhet, gjort sig skyldige till enahanda förseelser. Ehuru de af Staten ganska väl aflönade vaktmästarne äro så många och deras öfriga sysselsättning ej är mera ansträngande, än att de alltförväl utan särskild betalning kunnat lemna den obetydliga uppässning som revisorerne kunnat behöfva, hafva de dock för detta besvär, under den tid af två månader som revisionen pågått, åtnjutit icke mindre än 1.130 R:dr, en summa som väl ingen kunnat ana. Förflidet års revisorer beslöto ock att nedsätta summan till hälften, eller 565 R:dr. Jag omnämner detta med förhoppning, att kommande revisorer ville tillse, om icke denna summa skulle ännu mer kunna nedsättas. Jag anhåller om bifall till förevarande punkt.

Herr Hazelius: Jag har specielt en anmärkning att göra i afseende på artikeln ved. Jag har gjort några besök i Kammarrätten för

att få reda på expensmedlens belopp och har då funnit, att i de flesta verk åtgår 3 å 4 gånger den kvantitet ved, som skulle förbrukas i ett enskildt hus med samma antal rum. Jag kan ej annat än instämma i den siste talarens åsigt, att felet ligger hos herrar chefer, som ej tillse detta, och jag tror, att med något strängare tillsyn i detta afseende expensmedlen skulle betydligt kunna inskränkas. Somliga verk hafva en bestämd summa anslagen för expenser, andra få hvad de fordra, och i de sistnämnda herrskar en misshushållning, som på de skäl, som den siste talaren anmärkt, kan vara stort skäl att göra anmärkning vid.

Öfverläggningen förklarades slutad och Utskottets hemställan bifölls.

§ 19.

Kammaren biföll hvad Utskottet i denna paragraf föreslagit.

§ 20.

Herr Nisser: Jag ber om ursäkt, att jag ännu en gång har begärt ordet. Jag fruktar dock, att Stats-Utskottet gjort sig skyldigt till ett förbiseende, då Utskottet säger, »att de för revisorerne utfärdade instruktioner så nyligen som vid nästlidne års riksmöte blifvit fullständigt omarbetade». Misstaget ligger deri, att någon omarbetning af de förut gällande instruktionerna icke skedde, utan de endast afskrefvos med några få mindre väsendtliga förändringar, och utbytet af ordet Riksdag i stället för Rikets Ständer. Härigenom hafva bibehållits föreskrifter, som under nuvarande förhållanden äro överkställbara, såsom t. ex. det i en af revisions-instruktionerna förekommande stadgandet, att Riksgäldsfullmäktige äro skyldige att låta trycka och till Riksdagen *vid dess början* aflemna såväl revisionsberättelser som de förklaringar, hvartill revisorernes anmärkningar gifvit anledning, under det att fullmäktige derjemte äro skyldige att under 3 månaders tid efter revisionens slut afvakta dessa förklaringar. Då nu revisionen avslutas den 14 Oktober och Riksdagen börjar den 15 Januari, inses omöjligheten att åtyda denna föreskrift. Jag tror därför, att Stats-Utskottet icke borde hafva behandlat denna anmärkning på sätt, som skett. Den kan visserligen anses mindre väsendtlig; men mig synes det verkligen värdt all uppmärksamhet, att Riksdagen, vid de tillfällen, då den ensam eger att utfärda gällande författningar, väl måtte tillse, att dessa icke må innehålla några absurda omöjligheter. Jag får på grund häraf anhålla om återremiss.

Herr Sæve: Jemte det jag instämmer i den föregående talarens anmärkning, ber jag att få fästa uppmärksamhet på hvad af revisorerne i denna punkt blifvit anfördt, nemligen de svårigheter, som kunna uppstå genom den obestämdhet, som nu finnes i föreskrifterna för revisorernes komplettering, då antalet vid deras sammanträden ej är fulltalligt. Revisorerne hafva nemligen omtalat, att vid deras sista sammanträde inträffade, att antalet nära på icke räckt till, ty ej mindre än tvänne ordinarie revisorer uteblefvo, och suppleanterne måste inkallas; men de

förres afsägelser kommo så sent, att man ej förrän i sista ögonblicket kunde vidtaga åtgärden, att inkalla erforderlige suppleanter. För att förekomma en sådan brist, bör det derföre vara föreskrifvet inom hvilken tid afsägelser böra ske och huru antalet slutligen skall kompletteras. Jag för min del vet icke någon annan auktoritet, som i händelse af inträffade förfall skulle mellan riksdagarne kunna utse det bristande antalet, om man icke ville uppdraga detta åt Bankens och Riksgäldskontorets fullmäktige; men derom finnes icke något stadgadt. Jag hemställer till hvar och en, om Utskottet väl besvarat revisorerne anmärkning i detta afseende, då Utskottet helt simpelt förklarar, »att någon tids vidare erfarenhet torde erfordras, innan beslut fattas angående möjligen behöfliga ändringar och tillägg uti denna instruktion, samt att någon sådan olägenhet vid tillämpning af de i ämnet gällande stadganden för öfrigt ännu icke uppstått, att den af revisorerne ifrågasatta åtgärd deraf visats vara nödvändig». De, som önska stabilitet i hithörande författningar, åberopa de förändringar och tillägg, som gjordes i instruktionen för revisorerne vid sistlidne riksdag. Men hvar och en vet, att de ändringar, som då gjordes, icke på minsta sätt röra denna sak, och att man icke bör invänta nya erfarenheter för att undanröjda en olägenhet, som så lätt kan uppstå. Jag hemställer derför, om icke Kammaren skulle vilja återförvisa Utlåtandet äfven i denna del, med begäran att Utskottet ville afgifva förslag till rättelse i de af den föregående talaren och nu af mig berörda förhållanden.

Herr Montgomery-Cederhjelms: De anmärkingar, som mot denna punkt blifvit gjorda, äro två, af hvilka den ena afser ändring i 72 och 73 § Riksdags-ordningen och den andra ändring i instruktionen för statsrevisorerne. I afseende på de påpekade olägenheter, som skulle afhjelpas genom ändring af Riksdags-ordningen, så äro de af den beskaffenhet, att någon olägenhet af det nuvarande förhållandet ännu icke uppgifvits hafva inträffat. Derför ansåg man inom Utskottet icke lämpligt att föreslå någon förändring, som skulle påkalla Konstitutions-Utskottets åtgärd, och det så mycket mindre, som det icke kan vara meningen att i grundlagen intaga föreskrift för alla fall, som kunna inträffa. Hvad Herr Nissers anmärkning beträffar, så måste jag erkänna, att ett misstag blifvet begånget vid upprättandet af instruktionen; men det är icke af sådan vikt, att det kan vara skäl ändra dessa instruktioner, som ännu icke äro ett år gamla, då någon skada icke af dem kan förmedlas. Jag får på dessa skäl anhålla om bifall till punkten.

Grefve af Ugglas: Jag kan icke underkänna rigtigheten af den förste värde talarens anmärkning, och då i reglementet för revisorerne finnes ett stadgande, som icke kan anses rigtigt eller lämpligt, kan jag icke se något skäl att uppskjuta med en rättelse deraf, derför att detta reglemente endast är ett år gammalt. Jag har derför icke något att anmärka mot en återremiss af denna punkt.

Herr Nisser: Då, sedan jag begärde ordet, en ledamot af Stats-Utskottet tillstyrkt mitt yrkande om återremiss, behöfver jag icke vidare mig yttra; jag vill blott tillägga att, om tiden, inom hvilken för-

klaringar med anledning af revisorernes anmärkingar skola afgifvas, ändras från 3 till 2 månader, torde saken dermed vara hjälpt. Skulle man åter anse, att denna förkortning vore menlig för embetsverken, kunde t. ex. tiden för inlemnandet till Riksdagen bestämmas till den 1 eller 15 Februari i stället för vid riksdagens början. Frågan kan på endera sättet lätt redas och jag fortsätter mitt yrkande om återremiss.

Friherre Funck: Ehuru jag i Stats-Utskottet deltagit i behandlingen af denna punkt och icke reserverat mig mot beslutet, måste jag dock erkänna, att det nu anmärkta förhållandet undgått min uppmärksamhet; men då jag nu derom blifvit upplyst, anser jag, att rättelse bör ske och förenar mig i anhållan, att punkten måtte återremitteras.

Sedan öfverläggningen härefter förklarats slutad samt Herr Grefven och Talmannen upptagit de derunder gjorda yrkanden å dels bifall till Utskottets förevarande hemställan och dels återremiss deraf, framställde Herr Grefven och Talmannen först proposition på bifall till Utskottets hemställan, hvarvid svarades nej, och sedermera proposition på återremiss deraf, som med ja besvarades.

§ 21.

Lades till handlingarne.

§ 22.

Herr Nordenfelt, Leonard Magnus: Oaktadt jag med tacksamhet erkänner den välvilja, som Stats-Utskottet visat angående revisorernes framställningar, är det dock en punkt, hvori jag icke finner de afgifna förklaringarne tillfredsställande och jag får därför yrka återremiss, för att af Utskottet få ett yttrande om revisorernes anmärkingar i hvad de röra det elektriska telegrafverket. Detta telegrafverk är i tekniskt hänseende otvifvelaktigt ett bland de bäst skötta i världen; men i afseende på dess ekonomi lemna förvaltningen af detsamma mycket att önska, och jag tror, att det fordras allvarliga åtgärder för att härutinnan komma till bättre resultat, enär af räkenskapen tydligen framgår att föga afseende fästes på hushållning med Statens medel inom denna förvaltningsgren. Bland de anmärkingar, som af revisorerne blifvit framställda, upptager jag först den, som rör aflöningen under chefens för telegrafverket resa till Paris och England. Utom det att man ansett aflöningen under dessa båda resor vara för högt tilltagen, förefinnes dessutom här den anmärkningsvärda omständigheten, att beloppet af aflöningen under den sednare resan aldrig blifvit underställt Kongl. Maj:ts pröfning, utan blifvit bestämd af chefen sjelf. Den häröfver afgifna förklaringen är ingalunda tillfredsställande, den visar endast hvad som kunde ses af räkenskapen, eller att Preussen betalat hälften af kostnaden fastän resan verkstälts af Svenska tjenstemän, men att detta deltagande af Preussiska staten borde afgöra hvad Svenska statsverket skulle betala i traktamente till sin väl aflönade tjensteman ådagalägger den ej, och jag hemställer, huruvida det kan gifva ett godt

prejudikat att utan anmärkning låta en embetsman sjelf på detta sätt bestämma sin aflöning. Hela resan synes mig dessutom hafva varit temligen öfverflödig, ty nog kan beställningen af en telegrafkabel göras lika bra, på enklare sätt och med mindre kostnad, än att för detta ändamål en extra resa till beställningsorten företages af telegrafverkets chef, åtföljd af en intendent.

Revisorerna hafva vidare ansett att indragning af stationerna kan ske i åtskilliga småstäder, der jernvägstelegrafstationer finnas. Hvad telegrafstyrelsen härom yttrat, eller att det är en fördel för dessa städer att jemte jernvägstelegrafen hafva ännu en telegrafstation, kan ej bestridas; men jag tror, att Köping, Arboga, Södertelje och Borås kunna hvar för sig hafva nog med jernvägstelegrafen och att Staten ej bör bekosta öfverflödiga stationer; men telegrafstyrelsen anser detta vara en småsak. Man gjorde visserligen ett försök att indraga telegrafstationen i Arboga; men då staden tillkännagaf sin önskan att behålla den, fick den det. Hvad angår den uttryckta önskan att flera stationer måtte förändras till privatstationer, så anser telegrafstyrelsen denne förändring vara förenad med vissa olägenheter; men hvilka dessa olägenheter äro har den icke kunnat göra klart hvarken för revisorerna eller i sitt svar å deras anmärkningar, ej heller har jag enskildt lyckats få reda på dessa olägenheter. Jag anser privatstationerna vara af största fördel för det allmänna och att man genom dem kan utan större kostnad för Staten ännu mera sprida telegrafens välsignelser. De hafva dessutom det goda med sig, att de ständigt kunna vara tillgängliga för telegrafering, hvilket man icke kan begära af Statens stationer. I afscende på kontrollen behöfdes ingen annan, än att man delade inkomsten, så att Staten toge portot för de ankommande och privatstationen för de afgående telegrammen. Beträffande revisorernas framställning, att åtskillige tjänstemäns aflöning måtte bestämmas uti en mindre, fast lön jemte tjänstgöringspenningar, yttrar telegrafstyrelsen, att den icke anser detta vara möjligt, emedan, då desse tjänstemän icke kunna egna sig åt någon annan sysselsättning, de i en mindre stad, der korrespondensen vore ringa, skulle få inkomster otillräckliga att lefva af. Nu är dock förhållandet, att desse tjänstemän ofta äro sysselsatte med mycket annat, och att de därför vilja vara så många som möjligt på samma plats; men gälfve man dem åter tjänstgöringspenningar, så skulle det ligga i deras eget intresse att få göra så mycket tjenst och hafva så få biträden som möjligt.

En affär eller ett industriellt företag, hvilket telegrafen onekligen är, bör efter min åsigt förvaltas med hänsyn till ekonomiska förhållanden och ej tillåtas att ingå i de byråkratiska hjulspåren.

Jag skall icke längre uppehålla, utan får blott upprepa mitt yrkande om återremiss, på det att Stats-Utskottet ännu en gång må taga i öfvervägande de anmärkningar, som rörande det elektriska telegrafverket blifvit framställda.

Herr Montgomery-Cederhjelm: Det faller sig något svårt att besvara de anmärkningar, som blifvit af den föregående talaren gjorda. Telegrafstyrelsen har, med anledning af åtskilliga anmärkningar, framställda af Riksdagens år 1867 församlade revisorer, afgifvit svar;

men äfven af dem är det svårt att draga sådana resultat, att de kunna anses utgöra verkliga svar på de anmärkningar, bemäld talare nu gjort. I afseende på *en* sak, synes man mig dock väl kunna komma öfverens, den nemligen, att det icke är möjligt att sköta det Svenska telegrafverket helt af hållet såsom en anstalt, den der endast bör lemna vinst. Till följd af vårt lands egendomliga beskaffenhet kan vårt telegrafverk ej lemna så fördelaktiga ekonomiska resultat som åtskilliga andra länders, der telegrafsträckningarne icke äro så långa som hos oss, och der man jemväl telegraferar mera. Men då man besinnar det ändamål, som med telegrafverket åsyftats, kan jag icke tro det vara lämpligt, att därför, att en eller annan station icke lemnar fullt nöjaktiga ekonomiska resultat, straxt ifrågasätta dylika stationers indragning.

Hvad åter angår den gjorda anmärkningen derom, att chefen för telegrafverket, då han reste till England för inköp af en telegrafkabel, påfört Statsverket för egen räkning ett dagtraktamente af två pounds sterling, och att den chefen åtföljande intendenten erhållit i dagtraktamente $1\frac{1}{2}$ pound sterling, får jag fästa uppmärksamheten derpå, att denna debitering står i samband dermed att chefen för telegrafstyrelsen tillsammans med chefen för Kongl. Preussiska telegrafverket företagit denna resa till England, för uppköpande af en telegrafkabel; att båda ländernas intressen blifvit af båda nämnde tjänstemän gemensamt tillgodosedda; och att tjänstemännen påfört de respektive länderna kostnaderna för resan, utan att man ansett nödigt att göra denna resekostnadsfråga till föremål för diplomatiska skriftvexlingar mellan de båda länderna.

Korteligen, då de anmärkningar, som blifvit af revisorerne mot telegrafstyrelsen framställda, ansågos dels hafva blifvit af densamma nöjaktigt besvarade, dels kunna tagas i ompröfning, då fråga blef om uppgörande af ny stat för telegrafverket, ansågos samma anmärkningar icke vara af beskaffenhet, att böra föranleda särskild underdånig skrifvelse eller anmälan till Riksdagen, hvilket jag härmed ansett mig böra anmäla.

Friherre Nordenfalk: Den nästföregående talaren fästade uppmärksamheten på det af 1867 års statsrevisorer anmärkta förhållandet, att i en del smärre städer finnes två telegrafstationer, ehuru det vore ett faktum, att telegrafinkomsterna på flera af dessa platser ej motsvara omkostnaderna; och hemställde han därför, om det icke vore skäl att sätta i fråga att indraga den ena af sådana dubbelstationer, eller flytta den till en annan plats. Ehuru jag anser det hafva varit å revisorerne sida fullt berättigadt, att de fästat uppmärksamheten på detta förhållande, kan jag dock icke instämma i samme talares yrkande på återremiss, emedan jag anser Stats-Utskottet hafva ett synnerligen lämpligt tillfälle att, då fråga blir om uppgörande af ny stat för postverket och om sammanslagning af post- och telegrafverken, taga hvad revisorerne härvid anmärkt i öfvervägande. Om en förening af båda verken kommer till stånd, blifva nemligen förhållandena något annorlunda än nu; bland annat blifva omkostnaderna för en telegrafstation då icke så stora som nu. Men jag begärde ordet hufvudsakligen för att uttala den önskan, att de af Kammarens ledamöter, som komma att deltaga i nästa statsrevision, ville tillse, det jemväl ett sammandrag af Allmänna

hypotheksbankens räkenskaper må i nästa revisionsberättelse intagas. Jag tror nemligen, att det såväl kan vara af intresse för Riksdagen, att om resultaterna af hypotheksbankens verksamhet erhålla officiell kännedom, som ock att en redogörelse därför skulle vara gänelig både för banken sjelf och för vederbörande låntagare. Man synes mig icke med skäl kunna påstå, att bankens räkenskaper icke hafva något sammanhang med Statens, eller att Staten icke kan hafva något intresse i att taga kännedom om bankens förvaltning, enär dock Staten, såsom bekant, lemna hypotheksbanken garanti till ett ganska högt belopp. Huruledes en redogörelse för bankens förvaltning må lämpligast Riksdagen meddelas, lemna jag derhän. Jag föreställer mig att, då Riksgälds-kontoret, enligt reglementet, har en revisor i hypotheksbanken, en dylik redogörelse lämpligen kunde intagas i revisionsberättelsen öfver Riksgäldskontorets räkenskaper.

Sedan öfverläggningen härefter förklarats slutad samt Herr Grefven och Talmannen yttrat, att under densamma hade yrkats dels att Utskottets förevarande yttrande skulle återförvisas och dels att detsamma måtte läggas till handlingarne, framställde Herr Grefven och Talmannen först proposition på återremiss af Utskottets yttrande, hvarvid svarades många nej jemte ett eller annat ja, och sedermera proposition på detsamma läggande till handlingarne, då svaren utföllo med många ja jemte ett eller annat nej; och förklarades ja nu hafva varit öfvervägande.

Föredrogs ånyo och bifölls Stats-Utskottets den 4 och 6 dennes bordlagda Memorial N:o 54, med förslag till sammanjemkning i anledning af Kamrarnes olika beslut, i fråga om afstående till Umeå stad af en del utaf landshöfdingeresidenstomten derstädes.

Föredrogs ånyo Stats-Utskottets den 4 och 6 dennes bordlagda Memorial N:o 55, i anledning af återremiss å Utskottets Utlåtande N:o 18, i fråga om upplåtelse till Westerås stad af Kronans dervarande spanmålmagasinstomt jemte dertill hörande utmarkslott.

Grefve Cronstedt: När detta ärende förra gången förevar, tillät jag mig yttra, att det vilkor, Utskottet tillstyrkt Riksdagen att fästa vid bifall till Kongl. Maj:ts Proposition, nemligen att den magasin-stomten i Westerås tillhörande utmarkslott först borde för Kronans räkning försäljas, innan tomten till staden afträddes, icke kunde uppfyllas, emedan ifrågakomma utmarkslott tillhörde stadens donerade jord, och såsom sådan icke finge försäljas. Jag anhöll därför om ärendets återförvisande till Utskottet, dertill Kammaren behagade lemna bifall. Resultatet skulle troligtvis blifvit detsamma uti Andra Kammaren, derest icke representanten från Westerås stad, den ende som kunde vara i tillfälle att der meddela samma upplysningar, som jag här lemnat, nyss före ärendets föredragning i Andra Kammaren, hastigt insjuknat. Jag ansåg mig ej

böra påyrka annat beslut än återremiss, emedan, efter min uppfattning, Stats-Utskottet, innan ärendet till slutligt afgörande företogs, borde blifva i tillfälle att pröfva, om de af mig meddelade upplysningar voro rigtiga. Jag lemnade äfven Utskottet materialier för en sådan pröfning. Utskottet har också uti det Betänkande, som nu är under behandling, vitsordat mina uppgifters enlighet med rätta förhållandet, och jag är i dag i tillfälle att med originalhandlingar ytterligare bestyrka samma uppgifters rigtighet. Det egentliga skälet, hvarför Stats-Utskottet hade uti sitt förra Utlåtande hyst betänkligheter vid att tillstyrka bifall till Kongl. Maj:ts Proposition, visar sig vara, att i de handlingar, som varit för Utskottet tillgängliga, förekommer, att en enskild person i Westerås stad erbjudit sig, att för ifrågavarande utmarkslott utgifva 900 R:dr, om Kronan ville på honom öfverlåta, så väl denna, som magasin-stomten, emot det han åtog sig att lemna Kronan i utbyte en magasinbyggnad i fullgodt skick, rymmande 1,000 tunnor. Detta anbud har emellertid icke blifvit af Kongl. Maj:t antaget, och är således förfallet. Det är härvid att märka, att denna enskilda person icke hade åtagit sig, och icke heller kunde åtaga sig, att, såsom Kongl. Maj:t fordrat och staden Westerås äfven medgifvit, ytterligare för all framtid tillhandahålla Kronan utrymme för den spannmål, som möjligen komme att levereras utöfver de 1,000 tunnor, som kunde inrymmas uti det nya magasinet. De gamla magasinshusen rymma omkring 2,500 tunnor. Kammar-kollegium och Statskontoret, som yttrat sig i denna fråga, hafva, utan afseende derå, att enskild person för ifrågavarande utmarkslott erbjudit, på sätt nämnt blifvit, 900 R:dr, ändock tillstyrkt jordens öfverlåta till staden Westerås utan ersättning. År 1866 skickade Öfverintendentens-embetet, med anledning af derom af Kongl. Maj:ts Befallningshafvande framställd anhållan, en arkitekt till Westerås för att besigtiga de gamla magasinshusen, och uti afgifvet utlåtande förklarade han byggnaderna vara ganska bristfälliga, och underhållet af dem för-enadt med icke obetydliga kostnader, hvarför han tillstyrkte, att husen måtte för Kronans räkning försäljas och Kronan till staden Westerås afstå den tomt, på hvilken byggnaderna äro uppförda, mot det att staden förbunde sig att tillhandahålla Kronan annan magasinbyggnad, rymmande 1,000 tunnor spannmål. Jag har i dessa dagar hos Öfverintendentens-embetet skaffat mig upplysningar om de kostnader, Kronan på sednare åren fått vidkännas för underhållet af de gamla magasinshusen, och har funnit, att dessa kostnader under loppet af sju år, ifrån år 1860 till och med 1866, i medeltal per år uppgått till 239 R:dr, deraf lägst 74 R:dr år 1862 och högst 481 R:dr år 1864. De öfriga 5 åren har underhållskostnaden varierat emellan 101 R:dr 44 öre samt 426 R:dr 28 öre. Efter år 1866 hafva icke några reparationer blifvit påkostade i afvaktan på denna frågas utgång. De uppgifter, jag, då ärendet förra gången förevar, meddelade, voro okända för Utskottet, då dess första Betänkande afgafs. Men sedan nu Utskottet granskat desamma och funnit dem vara tillförlitliga tror jag, att Första Kammaren väl kunde utan betänklighet och utan att förbise Kronans rätt bifalla Kongl. Maj:ts Proposition.

Beträffande den rättegång, hvarom Utskottet talar i nu förevarande Utlåtande och hvarom äfven jag yttrade mig, då ärendet första gången i Kammaren förevar, förhåller det sig dermed så, att den rörer frågan, huruvida tomtägare skola vara skyldige att till stadens inne-

vånares gemensamma disposition afstå sina nu innehafvande och på tomterna fördelade utmarkslotter. Denna fråga har eu gång utgjort föremål för Kongl. Maj:ts pröfning, men blef då för ny behandling återförsäad. Frågan är väl ännu icke afgjord, icke ens i första instansen, men kan efter min uppfattning icke afgöras på flera än tre sätt. Det ena är, att utmarkslotterna komma att öfverlemnas till stadens innevånarens gemensamma disposition utan ersättning till vederbörande tomtinnehafvare, på sätt som Konungens Befallningshafvande och magistraten i frågan resolverade år 1845; det andra, att tomtogare möjligen bekomma någon ersättning för verkställd odling; och det tredje, att status quo bibehålles, eller att tomtogarne behålla de dem tilldelade utmarkslotter. I första fallet blifver fördelen för den, som då innehafver kronomagasinets utmarkslott alldeles ingen, emedan han icke får någon ersättning, och i de två sednare fallen blifver fördelen af alltför ringa betydelse för att böra utgöra något hinder för frågans afgörande på sätt Kongl. Maj:t föreslagit.

Då likväl Andra Kammaren bifallit Stats-Utskottets Utlåtande N:o 18 om den ifrågavarande utmarkslottens försäljning, så och för att underlätta den sammanjemkning, som jag förutsätter att Stats-Utskottet anser sig böra föreslå — naturligtvis förutsatt att Kamrarnes meningar blifva olika — tillåter jag mig hemställa, att Första Kammaren ville besluta, som följer:

»att Riksdagen, med bifall till Kongl. Maj:ts nådiga Proposition i ämnet, må i underdånighet anhålla, att, innan den magasinstomten tillhörande utmarkslott till staden Westerås afträdes, Kongl. Maj:t täcktes låta tillse, om och i hvad mån skäligen ersättning för densamma må kunna Statsverket beredas».

Herr Montgomery-Cederhjelm: Efter de upplysningar i frågan, som blifvit meddelade, får jag tillstyrka, att Kammaren måtte godkänna, hvad Grefve Cronstedt föreslagit, helst jag anser att en sammanjemkning af Kamrarnes olika beslut i ämnet kan af Utskottet åstadkommas.

Sedan öfverläggningen härefter förklarats slutad, yttrade Herr Grefven och Talmannen, att under densamma endast hade af Grefve Cronstedt yrkats, att Kammaren för sin del måtte fatta ett så lydande beslut: »att Riksdagen, med bifall till Kongl. Maj:ts nådiga Proposition i ämnet, må i underdånighet anhålla, att, innan den magasinstomten tillhörande utmarkslott till staden Westerås afträdes, Kongl. Maj:t täcktes låta tillse, om och i hvad mån skäligen ersättning för densamma må kunna Statsverket beredas».

Härefter framställde Herr Grefven och Talmannen först proposition på bifall till Stats-Utskottets Utlåtande N:o 18, hvarvid svarades nej, och sedermera proposition på antagande af Grefve Cronstedts förslag, som med ja besvarades.

Föredrogos ånyo och biföllos Stats-Utskottets den 4 och 6 dennes bordlagda Utlåtanden:

N:o 56, i anledning af Kongl. Maj:ts nådiga Proposition, angående upplåtelse af Landskrona stad af Kronan tillhörig jord derstädes;

N:o 57, i anledning af Kongl. Maj:ts nådiga Proposition, angående jordafsöndring från underofficersbostället vid Skånka husarregementet N:ris 13 och 15 Norra Möinge för inrättande af en skola i Asmunstorps socken af Malmöhus län; samt

N:o 58, i anledning af Kongl. Maj:ts nådiga Proposition, angående afsöndring af jord från majorsbostället Brunna N:ris 1 och 2 samt kapitensbostället Tibble N:o 4 vid Lifregementets grenadier-korps, till byggnadsplats för tvänne folkskolehus inom Thorstuna församling af Westmanlands län.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till afgörande Banko-Utskottets den 4 och 6 dennes bordlagda Betänkande och förslag N:o 13, angående Riksbankens låne- och kreditivrörelse.

1:sta punkten.

Bifölls.

2:dra punkten.

Herr Berg: Innan jag vidrör den fråga, som nu är föremål för Kammarens behandling och hvilken kan synas vara af särskildt intresse för mig, ber jag få nämna att, fastän det så kan synas, frågan dock icke berör mitt eget intresse, så att detta har utöfvat någon inverkan på min uppfattning af densamma. Jag tillåter mig börja med denna ingress, därför att för några dagar sedan en talare yttrade, det vid bedömandet af de frågor, som här förekomma, icke något enskildt intresse utan blott det allmännas och det rätta borde få göra sig gällande. Jag godkänner i allo detta yttrande och anhåller, att Kammarerna måtte anse mig i denna fråga förfäktat icke något eget fabriksintresse utan landets allmänna bästa. Hvad nu sjelfva saken angår, finner jag vid Betänkandets genomläsande, att Utskottet väl till bemötande upptagit större delen af de skäl, motionären anført i sin motion till bifall för densamma, äfvensom de anmärkningar som vid motionens förvisande till Utskottet gjordes af åtskillige talare, men deremot enligt min tanke icke upptagit alla skälen mot bifall till motionen och icke heller fullföljt de principer, hvarifrån dock Utskottet synes hafva utgått. Så har väl Utskottet medgifvit, att de medel, hvaröfver manufakturdiskonten förfogar, numera, i anseende dertill att låneberättigade fabriksidkares tillverkningsvärden på sednare åren betydligt stigit, äro en obetydlig het i förhållande till fabriksidkarnes lånebehof; men deraf icke dragit den enda slutsats, man enligt min tanke följdriktigt bort draga, eller att man förthy snarare borde öka än minska manufakturdiskontens fonder. Vidare har Utskottet medgifvit, att den förändring

Riksd. Prot. 1868. 1 Afd. 3 Band.

10

af Riksbankens kreditivvörelse, som motionären föreslagit, skulle vara svår att tillämpa. Motionären har nemligen föreslagit att, jemte det Riksbanken indroge det kreditiv, stort 2,250,000 R:dr, som manufakturdiskonten hittills disponerat, Riksbanken med dessa medel borde utvidga sin kassakreditivvörelse och dervid tillgodose företrädesvis dem, som haft lånerätt i manufakturdiskonten; men, ehuru Utskottet ändock synes böjdt för att så småningom indraga nämnda kreditiv, säger dock icke Utskottet, på hvad sätt Riksbanken skulle tillämpa denna nya kassakreditivvörelse. Jag vågar tro, ehuru möjligtvis detta icke är riktigt, att meningen är att Riksbankens lånekontor uti Stockholm skulle få dessa kassakreditivmedel under sin disposition; men redan här skulle det vara med stor svårighet förenadt att göra sig klart reda för, hvilka personer kunde hafva företrädesrätt till dessa kassakreditivmedel och till hvilken grad. Men komme åter dessa medel att fördelas jemväl på Riksbankens filialkontor i landsorten, skulle det blifva för styrelserna i dessa än mera brydsamt att rättvisligen handhafva denna lånerörelse. Motionären har äfvenledes förmält, att ett af skälen till manufakturdiskontens upphörande vore det, att omkostnaderna vid manufakturdiskonten vore så dryga; och har han upptagit dem till ett årligt belopp af omkring 30,000 R:dr. I fråga härom har Utskottet ej meddelat något bestämdt yttrande, men från säker hand vet jag, att dessa omkostnader icke uppgå till mer än 14,700 R:dr om året och att af de uppgifna 30,000 R:dr en del går till pensioner och löneförbättringar, som eljest väl skolat af Statsverkets andra tillgångar utgå; en del aflemnas till Teknologiska institutet. Då dessutom manufakturdiskonten har en egen, genom besparingar uppkommen fond, hvilken man väl icke äsyftar jemväl tillgripa, och det således måste finnas tjänstemän för att förvalta denna fond samt kostnaden därför sannolikt blir densamma som nu, tror jag, att den besparing, som man skulle vinna derigenom att manufakturdiskonten icke fortflarande finge begagna ifrågasvarande kassakreditiv uti Riksbanken, blir föga eller ingen. Ytterligare lider Utskottets förslag, så vidt jag kan förstå, af ett formfel. Enligt reglementet för manufakturdiskonten skola för alla de fabriksidkare, som önska erhålla lånerätt i manufakturdiskonten, inom den 20 Januari uppgifter om det föregående årets tillverkningsvärde inlemnas till Kommers-kollegium, som derefter, med afseende på de för året tillgängliga medel, bestämmer fördelningen af lånen, såväl emellan klasserna, som emellan hvarje lånesökande inom hvardera klassen; och meddelas lånen på minst en, högst nio månaders återbetalningstid. Vederbörande låntagare äro berättigade att ända till detta årets slut begagna sig af den lånerätt, som enligt fördelningen blifvit af Kommers-kollegium uppgjord. Då nu låntagare icke förrän nio månader efter lånens bekommande återbetala de lånade beloppen, kan, i händelse Riksdagen beslutar, på sätt Utskottet föreslagit, att manufakturdiskonten icke skall i Riksbanken få hafva större kreditiv än 2,000,000 R:dr, det förhållande lätt inträffa, att manufakturdiskonten icke blifver i stånd att uppfylla sina förbindelser till vederbörande låntagare.

På dessa grunder får jag vördsamt yrka afslag på Utskottets Betänkande.

Herr Ekman, Johan Jakob: Ehuru jag för min del anser, att man i denna fråga huvudsakligen bör taga hänsyn till Riksbankens, de vill säga allmänhetens fördel, och att således Riksdagen icke har att fästa något synnerligt afseende derå, huruvida de, som i manufakturdiskonten fått lån, skulle genom vidtagandet af ifrågakvarande förändring blifva i mer eller mindre grad lidande, har jag dock trott, att man borde i viss mån tillgodose de mer eller mindre berättigade intressen, som af en sådan förändring möjligen skulle beröras, hvarföre ock jag, i öfverensstämmelse med Utskottet, ansett att den till manufakturdiskonten anvisade fond borde endast successivt indragas. I afseende på frågan, huru stor indragningen skulle vara för nästkommande år, har jag varit af annan tanke än Utskottet, i det jag uti en vid detta Betänkande fogad reservation föreslagit, att i stället för 2,000,000 R:dr ett belopp af 1,750,000 R:dr skulle anvisas att år 1869 hållas Kongl. Kommers-kollegium tillhanda till manufakturernas och fabrikernas understöd; och jag ber få anföra de skäl, hvarför jag anser en sådan indragning kunna ega rum utan större svårigheter, än att de måste gifva vika för vigtigare intressen. Af Utskottets Betänkande finner man, att vid 1867 års slut voro utestående:

I vanlig diskontväg:

hos Eskilstuna fristadsförläggare	R:dr	145,676:	22,
” dito manufakturister		183,389:	25,
” fabriksaktiebolag		1,047,328:	—
” låntagare, som hafva i skuld för 20,000 R:dr och derutöfver		536,873:	—
” 105 låntagare, som hafva mindre lån än 20,000 R:dr		635,174:	—
förlagslån		795,669:	59,
anständslån		36,365:	21.
		R:dr 3,380,475:	27.

Ser man åter på revisionsberättelsen för år 1865, finner man att tillgångarne utgjordes af:

Behållning å kreditivet	R:dr	457,929:	69,
säkra fordringar		3,364,124:	77,
osäkra ”		186,322:	40,
		eller tillhopa R:dr 4,008,376:	86.

Jag har med flit valt denna berättelse i stället för den på sidan 6 uppställda tablå, emedan i denna tablå blifvit upptagna jemväl inflytande intressemedel, hvilka lämpligen icke kunna upptagas ibland tillgångarne, emedan en stor del af dem användas till bestridande af årets utgifter. Med all säkerhet kan man emellertid antaga att diskontens tillgångar vid 1867 års slut icke voro mindre, men väl större, än vid 1865 års slut och att följaktligen utan olägenhet en så pass indragning borde kunna ske som den af mig föreslagna.

Då jag föreställer mig, att någon kan fästa sig vid det stora beloppet af manufakturdiskontens osäkra fordringar, så får jag anmärka, att detta beror på en egenhet i räkenskapsföringen, i det att ifrån räkenskaperna afföras osäkra fordringar icke, förrän det blifvit till fullo utredt, huru stor förlusten på en fordran verkligen är. Verkliga för-

hållandet är, att manufakturdiskontens förlust under det sednaste tiotal utaf år uppgått till allenast omkring en tolfedels procent af utlåningssumman uti årligt medelbelopp, hvilket synes vittna derom, att lånerörelsen blifvit med ganska mycken omsorg handhafd. Men det ligger ock i sakens natur att, med en utlåning spridd öfver hela landet, man ej kan vänta att den personalkänedom skall förefinnas hos en i hufvudstaden förlagd institution, att icke misstag i bedömandet af de låntagandes ekonomiska ställning lätt kunna förutsättas; att förlusterna icke varit större än som nämnt torde således i viss mån få tillskrivas en lycklig tillfällighet.

Det, som man synes mig mest kunna anmärka mot manufakturdiskontens lånerörelse, är att dervid någon bestämd rättvisa icke kan tillämpas. Enligt gällande reglemente är det tre kategorier industriidkare som äro berättigade att från manufakturdiskonten få så kallade diskontlån. Alla de, som icke tillhöra någon af dessa kategorier, äro från denna rättighet uteslutne, så framt de icke på grund af särskild underdånig ansökning fått Kongl. Maj:ts tillstånd att der erhålla lån. Man kan emellertid icke säga, att genom meddelandet af ett sådant tillstånd all rättvisa iakttages, ty detta tillstånd lemnas dock blott till en eller annan person eller bolag, da deremot flera andra, som med dem äro i lika belägenhet, icke erhålla dylik rättighet. Ett annat anmärkningsvärdt förhållande är, att, i samma manufakturdiskontens betydelse aftagit, i det att manufakturdiskonten med de medel, hvaröfver den haft att förfoga, varit urständsatt att utom med jemförelsevis obetydliga belopp tillfredsställa lånesökandes anspråk. Sålunda har under sista året första klassen kunnat erhålla lån blott till åtta procent, andra klassen till sex procent och tredje klassen till fyra procent af fabrikernas tillverkningsvärde; och då man derjemte besinnar, att genom denna i reglementet föreskrifna fördelning likväl ett och annat mera betydande fabriksbolag lyckats erhålla lån till betydliga belopp, blifva de lånebelopp, som tillfalla andra och mindre fabriksidkare, allt mindre och mindre, och således jemväl mindre motsvarande sitt ändamål. Jag har antecknat de låntagare, hvilka erhållit de största lånebelopp, som ur den egentliga diskonten utlemnats: och äro dessa Drags bolag, Rosendals dito, Holmens dito, Motala intressenter, Wallbergs bolag, hvilka alla erhållit lån uppgående till öfver 75.000 R:dr för hvardera. Jag vågar dock hemställa till Kammarén, huruvida det kan vara rätt och billigt att Riksbanken skall till allmänhetens skada afstå en så betydlig del af sina medel för att med lån bispringa dylika stora industriela bolag, som väl böra vara i tillfälle att på annat håll kunna skaffa sig medel mot samma ränta som de erlagga i manufakturdiskonten. Jag tror icke att den fördel, som de ernå genom rättigheten att der erhålla lån, är så stor, att den uppväger den skada, som derigenom tillskyndas den stora allmänheten; och jag anser derföre att en sådan rättighet bör af dem kunna utan olägenhet undvaras, helst, så vidt jag vet, icke i andra länder finnas några, fabriksidkare särskildt anvisade låneinrättningar. Utgående från dessa åsichter, har jag funnit rättast, att detta åt manufakturdiskonten anvisade kreditiv så småningom indrages, hvarigenom utan någon hastig rubbning af enskildes affärsförhållanden lemnas åt dem,

som i saken äro intresserade, en erinran om den förändring, som är att emotse. Jag får dock fästa uppmärksamheten derpå, att, om man vid denna indragning icke går tillväga fortare än Utskottet synes vilja förordna, det skulle ätgå 9 år, innan manufakturdiskonten och således jemväl Kommers-kollegium kunde upphöra.

En anledning, hvarför manufakturdiskonten så snart som möjligt bör upphöra, ser jag deri, att den vällar en del onödiga utgifter. En föregående talare har påstått, att Utskottet i sitt Betänkande icke skulle hafva lemnat fullständiga uppgifter med afseende på kostnaderna för manufakturdiskontens förvaltning. Utskottet har dock på sidan 6 i sitt Betänkande uppgifvit, att dessa kostnader beräknats för 1866 utgöra 29,850 R:dr och har på följande sida närmare specificerat dessa kostnader. En del af dem äro visserligen af öfvergående natur, men andra komma deremot att utgå, så länge utlåningen från manufakturdiskonten fortfar; och då dessa utgifter användas för ändamål, deraf hvarken Banken eller de låntagande hafva fördel, synes det mig vara skäl att så snart som möjligt blifva dessa utgifter qvitt.

Man skall måhända erinra, att af manufakturdiskontens vinstmedel årligen till Riksgälds-kontoret öfverlemnas 21.000 R:dr (eller motsvarande i det närmaste 1 procent å kreditivet) för att till Teknologiska institutet utbetalas. Utskottet har redan å sidan 12 visat, att, om kreditivbeloppet nedsattes till 2.000.000 R:dr, skulle, i betraktande deraf att de för år 1869 utgående utgifterna från manufakturdiskonten med säkerhet kunna beräknas blifva minskade med minst 3.000 R:dr, som belasta 1868 års utgiftsstat, nu församlade Riksdag icke behöfva vidtaga någon särskild anordning för att Teknologiska institutet fortfarande skulle få uppbära nämnda 21.000 R:dr; förhållandet skulle emellertid blifva enahanda, i fall Kammarern, såsom jag önskar, nu nedsatte kreditivet till 1.750,000 R:dr, enär en procents ränta å detta belopp utgör 17,500 R:dr, hvilket tillsammans med ofvannämnda 3.000 R:dr utgör nära 21.000 R:dr. För öfrigt då Teknologiska institutet är en institution, som måste af Staten uppehållas, blir väl ock deraf en följd, att Staten derför måste anvisa nödiga medel. På grund af hvad jag nu haft äran anföra tillåter jag mig föreslå, att, i stället för 2.000.000 R:dr, ett belopp af 1.750,000 R:dr må anvisas att under år 1869 hållas Kongl. Kommers-kollegium tillhanda till manufakturernas och fabrikernas understöd under de vilkor i öfrigt, som af Utskottet blifvit föreslagna.

Herr Wallenberg: Om någon har anledning vara missbelåten med Utskottets Utlåtande är det visserligen jag, som icke fått mer än en tiondedel af hvad jag begärt. Men jag begärde ock blott, att den till manufakturdiskonten anvisade fond måtte varda till något annat verk öfverflyttad, hvaremot Utskottet beträdt en annan väg; och såvida man har för afsigt att fortgå på den vägen, och under förutsättning att det första steget är det svåraste och att man framdeles kommer att gå något raskare, skulle man, oaktadt de tänkvärda saker, Herr Ekman anført till bifall för sitt förslag, kunna åtnöjas med Utskottets hemställan. Med anledning af hvad den förste talaren yttrat, får jag förklara, att det synes mig vara alldeles klart, att icke en sådan formfråga, som den förre talaren åberopat, kan i ringaste mån på denna sak inverka, och

att således Riksdagens beslutanderätt i frågan ej på något sätt kan bindas af de utaf Kommers-kollegium för erhållande af lån ur manufaktur-diskonten bestämde vilkor, hvilka dessutom vederbörande väl tillse att de varda uppfyllda. Det är ock säkert att dessa vilkor icke behöfva undergå någon rubbning, om Riksdagen fattade det moderata beslut, som af Utskottet föreslagits, enär den af Utskottet ifrågasatta minskning i det åt manufakturdiskonten anvisade kreditiv uppgår till mindre belopp, än hvad årligen i medeltal ligger af ifrågavarande fond obegagnadt. Jag tror, att man bör försöka, att med det aldra första befria Kommers-kollegium från dessa länebestyr, deraf hvarken den ena eller andra har någon egentlig fördel. Manufakturdiskonten kan för dem, som låna der, ej anses för annat än en liten länelåda jemte de många andra af samma slag, som de jemväl begagna. Emellertid kan jag icke annat än vara tacksam mot Utskottet för den utredning af frågan, som vid denna riksdag blifvit lemnad, och hvilken är fullständigare än någon förut lemnad utredning samt utan tvifvel skall bidraga att ställa frågan på sin rätta ståndpunkt. Att man vid denna riksdag, då man visar en synnerlig ömhet om läntagarnes förmenta eller verkliga rätt, dock velat gå så långt, som Utskottet föreslagit, anser jag man bör vara tacksam för; och jag tror derföre att Utskottets Betänkande bör godkännas.

Friherre Raab, Adam: Man har under denna diskussion förspört samma skiljaktighet i åsichter rörande förevarande fråga som i alla andra frågor af liknande beskaffenhet, nemligen, å ena sidan, ett bemödande att upprätthålla och stödja våra inhemska näringar och, å den andra, ett sträfvande att, om icke förqväfv, åtminstone hålla dem tillbaka. Vore det nu blott fråga om att öfverflytta de fonder, hvaröfver manufakturdiskonten disponerat, till ett annat ställe, med bibehållande för vederbörande näringsidkare af samma lånerätt, som de i manufakturdiskonten åtnjutit, vore ingenting att anmärka emot ett sådant åtgörande, ty oförnekligt är, att kostnaden blifver större, om man har flera läneinrättningar än om man blott har en. Men jag fruktar att hvad Utskottet nu föreslagit är det första steget att undandraga våra näringar det stöd, de haft af manufakturdiskonten, och jag hemställer till Kammararens bepröfvande, om den nuvarande tidpunkten är sådan, att man bör undandraga våra näringar det stöd af en eller annan beskaffenhet de förut åtnjutit. Det må, såsom den siste talaren yttrat, vara troligt att de, som låna i manufakturdiskonten, jemväl låna på annat håll; men detta bevisar blott att våra näringar behöfva stort rörelsekapital för att med sin verksamhet kunna fortfara; och om man i tider, då det är ondt om kapitaler, gör tillgången derpå än knappare, måste näringarnes produktionsförmåga än ytterligare minskas. Man yttrar ofta, att man bör ställa så till, att man kan öka produktionen; men så snart det blir fråga om anvisande af medel derför, finnas alltid så många hinder. Skulle nu dessa producenter hänvisas för tillfredsställande af deras behof af rörelsekapital till de enskilda bankerna, der räntan är så hög, att producenterne visserligen icke med fördel för dem kunna der hemta sina nödiga rörelsemedel, fruktar jag, att producenterne skulle komma i en ganska brydsam belägenhet. Detta är orsaken, hvarföre

jag, som visserligen icke har något enskildt intresse att i frågan bevaka, icke kan gå in på Herr Wallenbergs förslag.

Herr Ekman, som yttrade sig i frågan, höll sig till några skäl, som jag anhåller att med några ord få bemöta. Han medgaf, att manufakturdiskontens oguldna osäkra fordringar under sista tiotalet af år uppgått till allenast omkring $\frac{1}{2}$ procent af utlåningssumman uti årligt medelbelopp, men yttrade tillika, att man hade anledning tro, att hädanefter, då flere lånesökande tillkomme, förhållandet skulle blifva sämre. Men jag tror icke, att man har rätt att döma om det kommande, utan att man bör rätta sitt omdöme efter det framfarna; och om man jemnför manufakturdiskonten med en enskild bank, som anses vara oändligen väl skött, men dock på en vinst för ett år af 500,000 R:dr haft en förlust af 120,000 R:dr, så måste man medgifva, att manufakturdiskonten måtte vara särdeles väl styrd. Från den synpunkten finnes således intet skäl att draga in denna inrättning. Vidare heter det, att det skulle vara så svårt att skipa rättvisa vid utlåningen från manufakturdiskonten. Utskottet yttrar sig ungefär på samma sätt, men säger tillika, att denna olägenhet väl kunde afhjelpas genom förändring af hittills gällande bestämmelser, sålunda att åt de nu utslutna slagen af fabriker beviljades lånerätt och att den nuvarande klassfördelningen ändrades eller upphäfdes. Då således Utskottet sjelft uppgifvit sättet, huru den öfverklagade orättvisan skall kunna afhjelpas, förefinnes väl icke några öfvervinnerliga hinder för att nå ett sådant mål. Vidare säger man, att de lånebelopp, som ur manufakturdiskonten kunna erhållas, redan nu äro små och skulle naturligtvis blifva än mindre, om flere pretendenter till lånen uppstodo. Jag tillstår, att detta sätt att resonnera af besynnerligt. I stället för att söka göra allt hvad göras kan för att befrämja lånerätten, säger man i stället: »emedan den redan nu är liten, böra vi alldeles borttaga den». Den logiken begriper jag ej. Man har anfört åtskilliga stora fabriksinrättningar, som uti manufakturdiskonten erhålla lån. Ja, vi hafva sett stora bolag, hvilkas verksamhet utgjort en stolthet för vårt land, gå öfver styr, derföre att de saknat tillräckligt förlagskapital. Vi må då icke lagstifta, så att jemväl de återstående stora industriella inrättningarne i vårt land må i brist på förlagskapital icke bära sig. Det har äfven förefallit mig besynnerligt, att den siste talaren, som började sitt anförande med att uttala ett lilligt missnöje öfver Utskottets förslag, slutade med att förorda detsamma. Det är visserligen vackert att foga sig efter omständigheterna, men jag kan icke förstå, huru man kan så hastigt gå från den ena ytterligheten till den andra. Det egentliga motiv, som han anförde, var, att de personer, som erhållit lån ur manufakturdiskonten, jemväl låna på flera andra håll. Ja, just denna omständighet har bibragt mig den åsigten, att man icke bör visa dessa låntagare dit der de få betala för de penningar, de erhålla, högre procent och der dessutom, särskildt i kritiska tider, det kan vara osäkert, ja blifva omöjligt, att få penningar.

Man har fäst sig dervid, att omkostnaderna för manufakturdiskontens förvaltning skulle uppgå till ett årligt belopp af 29,750 R:dr. Den förste talaren har dock upplyst, att den egentliga förvaltningskostnaden icke utgör mer än 14,700 R:dr, emedan den öfriga delen af förstämda belopp utgår i form af pensioner och löner till förut varande tjänstemän.

Tror man nu, att, om man indroge manufakturdiskonten, man derföre skulle kunna blifva befriad från skyldigheten att utgifva dessa löner och pensioner? Representationen brukar dock, åtminstone icke i dylika frågor, gå så hårdhänt tillväga, som man här synes vilja förorda. Af nu uppgifna skäl får jag, i likhet med den förste talaren, yrka afslag på Utskottets Betänkande.

Herr vice Talmannen: Om denna fråga betraktades endast från synpunkten af Riksbankens intresse, kunde det icke vara annat än önskligt, att motionärens förslag ginge i verkställighet. Men, då man väl icke bör bedöma frågan så ensidigt, synes mig, att Utskottet förebragt giltiga skäl för sitt afstyrkande af bifall, åtminstone för det närvarande, till motionen i sin helhet. Visserligen skulle, om kreditivet till manufakturdiskonten indroges, Riksbanken komma i tillfälle att i motsvarande mån förstärka handels- och närings-diskontofonden eller öka den kassakreditivförelse, som inom nämnda diskont eger rum. Men utlåningarne från denna fond skulle icke kunna ske efter samma grunder, som tillämpats i manufakturdiskonten. Som man vet, hafva lånen från manufakturdiskonten utgifvits på längre tider än diskontlån i allmänhet, hvarjemte räntan varit lägre. Det är först i sednaste tiden som räntan blifvit förhöjd, men för blott några få år sedan utgjorde den endast 3 å 4 procent. Men i allt fall är den fortfarande lägre än i Riksbankens diskontverk. Det är således klart, att, om den förändring, som motionären föreslagit, vidtoges, industriidkarne, äfven om de möjligtvis kunde erhålla i andra läneinrättningar lika stora lån som från manufakturdiskonten, icke af dessa skulle draga samma fördel, som de haft af läneförsträckningarne ur nämnda fond. Hvar och en, som hyser någon ömhet om den Svenska industrien, måste således hafva betänkligheter vid att undandraga densamma det stöd i läneväg, som den af manufakturdiskonten hittills haft att paräkna.

Hvad åter angår den föreslagna nedsättningen af kreditivbeloppet, visar det sig visserligen utaf afgifna rapporter, att en del af kreditivet, eller vanligen emellan 2 å 300.000 R:dr, icke varit af manufakturdiskonten begagnad, hvarföre man kunde tycka, att den nedsättning i kreditivet, som af Utskottet blifvit föreslagen, kunde utan någon menlig inverkan ega rum. Men man torde likväl härvid böra ihågkomma, att, när en allmän inrättning har ett kreditiv, men i alla fall måste hålla kassa, den kan till fullo disponera andra tillgängliga medel, med visshet om att den i reserv har en tillgång i Bankens förvar. Det torde således vara tvifvelaktigt om, utan ofördelaktig verkan för manufakturdiskonten, kreditivet, på sätt Utskottet föreslagit, kan nedsättas med ett belopp af 250 000 R:dr; och kan icke den mindre summan utan olägenhet fräntagas manufakturdiskonten, kan naturligtvis än mindre, på sätt en föregående talare yrkat, kreditivet minskas med 500,000 R:dr. För min del skulle jag helst önskat, att manufakturdiskonten finge bibehålla sitt kreditiv oförändradt; men i hvarje fall yrkar jag, att nedsättningen icke måtte bestämmas till större belopp än hvad Utskottet föreslagit.

Grefve Sparre, Eric: Jag kunde visserligen helt enkelt inskränka mig till att instämma med den siste värde talaren i den af ho-

nom uttalade mening. men jag ber att få tillägga några ord. grundade på den erfarenhet, jag. såsom boende i ett industriidkande län. eger om ifrågavarande förhållanden. Motionären har sagt. att man borde till Banken så småningom helt och hållet öfverflytta dessa länetransaktioner. och att han. som betraktar Utskottets förslag såsom ett steg framåt i den syftningen. eller till det mål. hvartill man bör sträfva. för närvarande finner sig nöjd med det. Jag vill dock till en början uppriktigt säga. att de förhållanden. hvaruti vi lefva. den erfarenhet. som de sista tiderna. ja. jag kan såväl säga. den sista dagen. förskaffat oss. i allmänhet åstadkommit så mycken ond blod. förlägenhet och en sådan tryckning. att jag ej vill öka denna förlägenhet och dessa svårigheter för industriidkarne. genom att indraga de hjälpmedel. som hittills stätt dem till bud. Jag fruktar verkligen att vi i sednare tider. i afseende på förändringar af bestående förhållanden. kommit alldeles för hastigt. och att man haft alldeles för litet aktning för det bestående. Man måste i sanning vara i viss mån konservativ. och detta isynnerhet i ekonomiska förhållanden. Man får icke hängifva sig åt tanken att omskapa hvad som en gång vunnit häfd såsom nyttigt. och synnerligast får man taga sig till vara härför inom ekonomiens område. Må vi af den erfarenhet. vi vunnit. lära oss att iakttaga varsamhet och försigtighet. Jag har till följd af denna erfarenhet blifvit kanske något för mycket betänksam. men denna betänksamhet gör mig tveksam nästan alltid. då fråga om reformer förekommer. Banko-Utskottet har riktigt fäst uppmärksamheten på. att motionärens förslag att från manufakturdiskonten indraga denna lånerörelse och öfverflytta den på Riksbanken. skulle kunna. om det ginge igenom. åstadkomma en rubbning af bestående förhållanden. Hvar och en ger säkerligen Utskottet häri rätt. Industriidkarne hafva nu haft förhoppning att af detta kreditiv kunna erhålla hjälp: öfverflyttas medlen på Banken och sålunda indragas i Statens rörelse. så komma de gamla grunderna för dessa låns beviljande snart att så småningom utplånas och slutligen försvinna. Medlen ingå nemligen då i Bankens stora kreditiv- och lånerörelse och de. som äro mest påpasslige. få lån eller penningar.

Det är ostridigt. att det. i fråga om näringar. står särdeles bedröfligt till. Industriidkarne äro modfällde och misströsta på Representationen. att den vill behjerta deras intresse. Jag vill åtminstone icke för min del göra något för att denna misströstan skall vinna bekräftelse. Fabrikanterna säga: Vi kämpa mot strömmen; hvad tjenar det då till att göra något. Jag säger ingenting härom. tvärtom vill jag. utan att bestrida de grundsatser och åsigter. som nu här gjort sig gällande. upprepa. att genom den nu föreslagna åtgärden. hvartill jag ej vill bidra. under närvarande tryckande tillstånd skall åstadkommas ännu mera modlöshet. misströstan och förlamning.

Man har sagt. att denna lilla indragning borde utan men kunna medgifvas och en talare här straxt till höger har till och med föreslagit att öka denna indragning till 500,000 R:dr. Indragningen af 250 000 R:dr är dock redan en niondedel af hela kreditivet. Det bör vara känt för hvar och en. som följt med industrien på dess utvecklingssträt. att den ständigt måste gå framåt och förkofra sin produktion. eller ock förqvävas och dö bort. Men för att den skall kunna förkofra sin produktion. måste man lemna industriidkarne förläger.

Under sådana förhållanden kan det icke vara riktigt att draga in på industriens hjälpmedel, hvilka snarare böra förstärkas och ökas. Jag kan och ser ej, hvarföre under dessa förhållanden, då ställningen är så tryckt, man skulle öka dessa svårigheter för industriidkarne genom förminskningen af deras påräknade tillgångar. Jag ser så mycket mindre skäl dertill, som genom ett Kongl. Bref, föranledt af underdånig skrifvelse från 1856 och 1857 ärens riksdag, en indragning af 450,000 R:dr å nämnda kreditiv redan skett. Jag måste således för min del yrka afslag å såväl motionärens framställning som Utskottets förslag.

Jag har fästat mig vid, att en värd talare, för hvars erfarenhet jag hyser den största aktning och hvilken jag ofta rådfrågar i en mängd finansiella frågor, sagt, att detta kreditiv endast utgör en liten läda för industriidkarne, hvars indragning och öfverflyttande till Riksbanken lätt och utan olägenhet skulle kunna ske; ja väl, men han har sjelf ansett att sådana små lädor, till hvilka vi ju kunna räkna privatbankerna, äro af stor nytta för landet.

Jag anser icke att Kommers-kollegium illa skött dessa medel, eller att det skulle vara uträkning att skilja collegium från förvaltningen deraf. Man har sagt att erfarenheten har visat det Kommers-kollegium lätt visst belopp af detta kreditiv ligga obegagnadt. Hvar och en önskar att sköta sitt kreditiv på det sätt, att han derpå icke uttager den yttersta skärfven, utan att något alltid må finnas kvar.

Ansökningar om lån ur denna fond voro just detta år så många och betydliga mot förr. att collegium ej på långt när kunde bifalla alla. Kan man vid sådant förhållande anse den närvarande tidpunkten lämplig att verkställa nu ifrågavarande indragning? Jag tror det ej och vill för min del hemställa, att Kammarerna ville bifalla den proposition jag nu ber att få framställa, nemligen: »att, med afslag på Utskottets förslag, de i 44 § af nu gällande reglementet för Riksbanken befintliga föreskrifter, i afseende å manufakturdiskonten beviljade kreditiv, må fortfarande under loppet af år 1869 blifva gällande».

Herr Berg: Min mening, då jag begärde ordet, var att till den proposition jag önskat, att Herr Grefven och Talmannen skulle framställa, göra ett tillägg. Jag erinrade mig nemligen, att jag begått ett misstag, då jag blott begärde afslag på Utskottets Utåtande och att jag derigenom möjligen helt och hållet kunde förfela det mål jag åsyftat. En värd talare, som nyss förut yttrat sig, har rättare framställt min mening och jag ber därför att få förena mig med honom, hvarjemte jag anhåller, att, med anledning af några talares yttranden få tillägga några ord.

Den talare, som först efter mig fick ordet och som önskade att Banko-Utskottet skolat gå än längre och göra indragningen dubbelt större, har icke lyckats betaga mig den oro, jag hyser för industriens framsteg, om man beröfvar den de hjälpkällor, som nu stå den till buds. Det är sagdt, att orättvisa skulle ske vid fördelningen af de lånebidrag, som utlemnas till de lånesökande från manufakturdiskonten. Ja, det är visst möjligt, att en bättre fördelning skulle kunna ske, men denna kan ju lätt åstadkommas genom ändring af reglementet. Jag vill dock erinra, att denna fördelning är uppgjord efter den grundsats, att de som

behöfva längsta tid och till följd deraf ock mest penningar för sina tillverkningar, också erhålla den största procent af lånemedlen. Derför är i reglementet fastställt, att de manufakturister, som behöfva längre tid för att af råvaran frambringa den förädlade varan, såsom klädes-, siden- och hand- m. fl. fabriker, få den högsta procent af lånemedlen; andra, som icke behöfva fullt lika stort förlagskapital eller så lång tid för råvarans förädling, få tre fjerdedelar, och de, som behöfva den minsta tiden för nämnda ändamål, hälften mot hvad de af första klassen erhålla.

Motionären har haft den godheten, att vid bemötandet af mina inkast mot Utskottets förslag, vilja framkomma med något till min tröst. Om jag rätt fattat honom bestod trösten deri, att inbetalningen af kreditivet ej skulle ske den sista December 1868, utan finge ega rum under loppet af hela år 1869. Han tror således att Kommers-kollegium skulle blifva strandsatt, om inbetalningen skulle ske genast, men deri har han likväl bedragit sig.

Hvad åter den andra trösten angår, eller att de fleste lånesökande i manufakturdiskonten äfven skulle finnas i en mängd andra långifvande verk, så måste jag gifva tillkänna, att det förefaller mig underligt, att en man med det snille, som han eger, upptagit detta såsom ett skäl mot min framställning. Jag tycker det snarare vara ett skäl för än emot. Jag har visserligen den trösten att jag är i den lyckliga ställning att han icke skall återfinna mig i dessa penningeverk och inrättningar och det är således icke af eget intresse, som jag uppträder i denna sak.

Man har ytterligare behagat nämna, att jag begått ett misstag vid uppgifvandet af de omkostnader, som egentligen böra anses förenade med detta diskontverk. Jag uppgaf nemligen orätt 14,700 R:dr i stället för 15,700 R:dr, men hoppas, att, då jag nu rättar detsamma. Kammaren benäget ursäftar detta mitt ofrivilliga misstag.

Jag vill icke vara vidlyftig, utan inskränker mig blott att begära att mitt första förslag måtte ändras derhän, att det till ordalagen öfverensstämmer med den af Grefve Eric Sparre framställda proposition.

Herr Reuterswärd: Om det ansågs nödvändigt, att Riksbanken, då räntan var bunden inom sex procent, lemnade detta kreditiv till manufakturdiskonten för att af den utlemnas till manufakturisterne på lindrigare vilkor, så finner man väl, att detta är af så mycket större vigt nu, då räntan blifvit frigjord. Hvar och en industriidkare instämmer gerna deri, att han icke med någon trygghet kan drifva sin rörelse, om han skall hemta sina förlager från dessa enskilda banker, der endast korta lån mot hög ränta utlemnas. Jag skulle vilja påstå, att industrien under sådana omständigheter omöjligt kan bära sig. De fleste af våra manufakturister, likasom jordbrukarne, äro icke försedde med så stora kapitaler, att de dermed kunna förlägga sig, utan är det för dem en nödvändighet att vända sig till penningeverk för att genom lån erhålla detta förlag. Är det då icke af vigt att någon del af detta deras behof lemnas dem från ett visst håll, så att de icke behöfva ingå såsom låntagare i dessa enskilda banker och underkasta sig obehaget och bråket af korta lån, hvilka man icke har någon garanti för att kunna omsätta och som kanske just därför drifvit mängen i förderfvet, Detta anser jag vara ett af de kraftigaste skäl, hvarför Banko-Utskottets

förslag ej bör bifallas. Jag anser visserligen, att, om frågan blott rört en liten minskning af kreditivet, man icke löpt någon fara, men motionären har öppet sagt, att han för sin del är belåten, emedan Ut-skottet, genom sitt förslag, gjort början i den syftning han föreslagit, och att resten sedermera skulle följa af sig sjelft. Jag skulle för sådan händelse just beklaga de följder, som skulle uppstå, såväl för industrien, som för Riksbanken sjelf, ty, såsom Herr Mannerskantz i sin reservation säger, »ett kraftigt inhemskt näringslif är Riksbankens bästa och säkra-ste stöd.»

Man har under diskussionen sagt, att man icke skall vinna besparingar genom denna omflyttning; att industrien derigenom skulle komma att förqvävas; att den institution, som handhaft och förvaltadt dessa medel på ett berömvärdt sätt skött sina äligganden, och att administrationskostnaden är, relativt till de fonder som manufakturdiskonten har att förvalta, så liten, att den icke förtjenar att anmärkas. Jag går med nöje in härpå och vågar säga, att icke någon penningeinstitution kan framvisa ett så vackert resultat af sina låneaffärer, att totalförlusten icke uppgår till mer än en tolfstedels procent. Om jag skulle hafva någon anmärkning att göra, så vore det, att, för erhållandet af dessa lån, fordras nästan för mycken säkerhet, ty denna pröfvas icke, såsom någon velat påstå, »på slump», utan med större noggrannhet, än vid andra penningeanstalter. Samme talare framställde ock, såsom skäl för sitt yrkande, att rättvisan blifvit träd för nära i hvad angår stadgarne för dessa låns fördelning. Jag medger gerna, att fördelningssättet icke är lämpligt, men detta bör väl lätt kunna hjälpas, utan att man därför behöfver indraga hela kreditivet. Samme värde talare yttrade äfven att de svårigheter, som skulle möta vid denna indragning, måste vika för vigtigare intressen. Ja, tyvärr, man kan väl genomskåda hvilka dessa mäktiga intressen äro, sannerligen hvarken Riksbankens eller allmänhetens. Den värde motionären anförde också, såsom ett skäl för sitt strypnings-system, att man icke borde hafva att vända sig åt två olika håll för att få sina behofver tillfredsställda. Jag tror dock att hvar och en, som något satt sig in i landets ställning, vet att industriidkarne icke kunna vara hjälpte med så ringa belopp, som 5 å 6 procent af tillverkningsvärdet, för sitt rörelsekapital, ty dertill fordras 10, 20 å 30 procent, hvilka, då en fabrikant t. ex. behöfver 100,000 R:dr, nödvändigt måste sökas på flera håll.

Jag anhåller därför att få till alla delar instämma med Herr Grefve Sparre i det förslag han afgifvit.

Herr Ekman: Jag kan omöjligt fatta i hvilket sammanhang de tilldragelser, som de sednaste dagarne egt rum och hvilka min ärade granne här till venster behagat påpeka, stå till denna fråga. Jag hade visserligen helst sett, att man uteslutit dem från diskussionen, och vill derpå icke svara något vidare, än att det bästa sätt att förekomma bedrägerier, är att icke lemna ut några lån alls. Man har ock sagt att ställningen skulle vara tryckt. Ja, men detta beror, icke af brist på lån, utan af brist på afsättning. Den förstnämnde värde talaren yttrade ock sin fruktan, att fabriker och näringar, af hvilka han särskildt nämnde dem inom Elfsborgs län, skulle gå under om kreditivet indroges, men

han glömde, att manufakturdiskonten för detta ändamål har en särskild fond af mer än 1,000,000 R:dr. oafsedt kreditivet. Då jag föreslagit att kreditivet så småningom skulle indragas, så har jag tänkt mig, att någon olägenhet häraf icke skulle drabba de större fabriksidkarne, som lätt kunna skaffa sig lån på andra håll, och att manufakturdiskonten med förutnämnda tillgång skulle kunna bisträcka de mindre. Man har sagt det vara orättvist att lånen fördelas sålunda, att somliga få 8, somliga 6 och somliga 4 procent af deras uppgifna tillverkningsvärden: ja, men den största orättvisa är väl ändå, att somliga icke få lån alls. Jag kan i öfrigt icke begripa, att Banken, som väl eljest bör kunna påräkna 6 procent af sina penningar, skall för detta kreditiv åtnöja sig med 4 procent. Banken är icke någon välgörenhetsanstalt, utan bör väl göra sina medel fruktbarande till gagn och vinst för landet. De fabriker, som icke ha så goda säkerheter och icke kan skaffa sig af sin näring så stor inkomst, att de kunna gälda full ränta för de lån de för densamma bedrivande behöfva, göra bäst uti att icke låna.

Då jag icke kan hoppas att vinna framgång med mitt förut framställda förslag, återtager jag detsamma och instämmer i Utskottets.

Herr Malmsten: Man kan icke neka, att, i forna tider, då andra förhållanden än nu voro rådande, manufakturdiskonten utträttat mycket godt och, särdeles hvad Eskilstuna beträffar, hållit vid lif den dervarande föreningen af industriidkare; men å andra sidan kan man icke heller bestrida, att ifrågavarande institution är något föräldrad. För att klart inse detta, måste man likväl göra sig reda för huru denna institution är beskaffad. Jag anholder derföre att få med några ord fästa uppmärksamheten härpå, så mycket heldre, som Utskottets Utlåtande härutinnan brister. Under diskussionens gång händer ock så lätt att sådana detaljer bli skjutna åt sidan och falla i glömska och det är derföre jag anser mig böra i minnet återkalla dem. Nu gällande reglemente för manufakturdiskonten är af år 1844 och, enligt detta, är den ställd under Kommers-kollegii förvaltning, hvilken afser att, efter beloppet af deras produktion det föregående året och efter deras olika behof, åt manufakturisterne lemna understöd. Säsom man invändt, äro icke alla fabriker och näringar berättigade till understöd, och de som äro det, äro det icke i lika hög grad. Manufakturisterne äro i detta hänseende, såsom Utskottet upplyst, indelade i tre klasser, den första erhåller största lånebeloppet, den andra tre fjerdedelar och den tredje hälften mot den första. Hvilka näringsidkare, som tillhöra hvar och en af dessa tre klasser, finner man af Utlåtandet. De, som icke hafva lånerätt, kunna dock hos Kongl. Maj:t särskildt begära sådan. Vid ansökningen om lån bestämmes således först deras ordning efter de särskilda klasserna, och sedermera lånebeloppen för de särskilda personerna inom hvarje klass efter beedigade uppgifter på deras produktion det föregående året. Sådana uppgifter inlemnas, jemte låneansökningarne, i Januari månad. När dessa inkommit, beräknar Kommers-kollegium sina tillgångar, hvarifrån afräknas räntan å kreditivet i Riksbanken, osäkra fordringar, de löpande utgifterna för året, anslag till Teknologiska institutet, förlagslån och hvad af utlåningsmedlen blifvit afsedt för Eskilstuna manufakturister, hvilka ansetts hafva en slags företrädesrätt. När nu dessa afdrag

blifvit gjorda, så är det återstående beloppet det, som skall fördelas i procent mellan de särskilda klasserna, under iakttagande att andra klassen blott får tre fjerdedelar och den tredje hälften mot den första. Derigenom har hvars och ens lånerätt blifvit bestämd. Oftast händer det lätt likväl, att några enskilde icke begagna den lånerätt, som blifvit dem tillagd, och detta är ett af skälen, hvarföre det utlånta beloppet af kreditivet i medeltal icke uppgår till hela dess summa, utan går derunder, såsom skedde år 1866, då beloppet uppgick till endast 1.900.000 R:dr och år 1867, då det uppgick till 2.000.000 R:dr. Lånebeloppen hafva beviljats i procent efter de olika näringarnes tillverkningsvärde, men erfarenheten visar ock att lånen sjunkit år från år, från 17 procent i första klassen och 8 i den tredje, till hvad som nu är fallet, eller 8 procent i den första och 4 procent i den tredje. Det ligger ock i sakens natur, att, i samma mån som antalet af lånesökande och värdet af produktionen ökas, i samma mån måste ock denna procent minskas. Vidare ligger det i sakens natur, att den pröfning af säkerheter, som alltid här försiggår med den största svårighet, blir svårare i samma mån som yrkesidkarne äro aflägsne ifrån den ort der låneanstalten är belägen. Nu, sedan låneanstalterna blifvit flera, är det till och med svårt att här i Stockholm hafva reda på en persons säkerhet. Detta hör till de olägenheter som man bör uppmärksamma, men som dock icke äro af det väsentligaste slaget. Den viktigaste olägenheten består i något, som man å andra sidan sagt sig kunna hjälpa, nemligen den orättvisa, som begås mot en stor del af industriidkare, hvilkas vikt och betydelse för landet man numera måste erkänna vara lika stor, som många af de berättigades. Nu visar det sig emellertid att dessa dels äro helt och hållet uteslutne från inrättningen, dels ock förlagde till sämre klass. Det är sannt, att Kongl. Maj:t på särskild ansökning kan bevilja lånerätt äfven för dem, som icke äro i reglementet upptagna, men detta tillstånd gäller då blott för den som gjort ansökningen. Mankan invända, att detta kan hjälpas antingen så, att alla erhålla lån, eller ock, genom förändrad klassifikation. Hvad det första angår, behöfver jag icke yttra många ord. Det är naturligt att, om alla blifva lika låneberättigade, så skola lånebeloppen i procent af tillverkningen, som redan sjunkit till hälften mot hvad de voro för några år sedan, ytterligare sjunka och snart sagdt dö ut. Hvad åter det andra sättet beträffar, eller genom en förändrad klassifikation, så får jag fästa uppmärksamheten på att detta icke låter sig göra; ty man må i det hänseendet klassificera och reglera huru som helst, så läser man derigenom endast fast förhållanden, som äro rörliga och måste vara rörliga för att kunna verka något godt. Det är den ena sidan af saken. Äfven om man således kan tveka huruvida den princip, som härutinnan följts, i längden kan vara hållbar, så får man dock icke förbise, att nödvändigheten icke nu fordrar, att man tager ansats till ett steg, som går ut på att helt och hållet draga in detta kreditiv. Det är, såsom jag nämnt, manufakturdiskontens verksamhet kan ses från två sidor, den ena afser olägenheterna, och vid den andra ber jag att man icke må gå för konsiderationslöst tillväga. Utskottet har försökt att efter bästa förmåga hafva blicken fäst på begge dessa sidor och att inslä den väg, som Utskottet ansett vara den rätta, den väg, som enligt Utskottets tanke är den enda, på hvilken man kan komma

till målet och som tillika är i närmaste öfverensstämmelse med industriidkarnes välförstådda intresse. Utskottet har med flit icke vidrört Kommers-kollegii indragning, ehuru det icke kan förnekas, att den frågan förr eller senare på allvar skall komma för, men hvad som då blir af manufakturdiskonten kan man icke nu säga. Jag fruktar dock icke att det skall anses mycket vågadt att förutsäga att, när detta sker, följderna för manufakturdiskonten komma att bli svårare, än man af Utskottets nu föreliggande förslag kan finna. Man bör nemligen gå så försigtigt och långsamt tillväga, på det att man må hafva en längre tid att bereda sig på en öfvergång.

Jag ber att få tillstyrka bifall till Utskottets förslag.

Grefve Sparre, Eric: Jag skulle varit mycket tacksam för den siste värde talarens utredning af förhållandena, om jag icke redan förut hade känt alltsammans af Utskottets Betänkande.

Jag vill nu blott, med anledning af en föregående talares yttrande, erinra derom, att, om man påstår, att någon § i reglementet är oriktig, så vet jag ej hvarför man icke föreslår ändring deri; men sådant har nu icke blifvit gjordt. Jag vidhåller att jag icke anser detta ögonblick vara lämpligt för vidtagande af en reform i den nu föreslagna syftningen, och anhåller fortfarande om proposition på bifall för mitt förut afgifna förslag.

Sedan öfverläggningen härefter förklarats slutad, samt Herr Grefven och Talmannen yttrat, att under densamma hade yrkats dels bifall till den förevarande punkten och, dels att densamma måtte afslås samt stadgandet i 44 §:n af nu gällande Bankoreglements bibehållas oförändradt; framställde Herr Grefven och Talmannen först proposition på bifall till punkten, hvarvid svarades många ja och nej i blandning, samt sedermera proposition på afslag derå och bibehållande af det nu i ämnet gällande stadgandet, då svaren likaledes utföllo med mangasåväl ja som nej; och förklarades ja nu hafva varit öfvervägande.

Flere ledamöter begärde votering.

Uppsattes och justerades följande voteringsproposition:

Den, som bifaller andra punkten i Banko-Utskottets Betänkande N:o 13, röstar

Ja;

Den det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, afslår Kammarerna denna punkt och bibehåller stadgandet i 44 § af nu gällande Bankoreglements.

Sedan voteringspropositionen blifvit anslagen, verkställdes omröstningen; och befunnos vid dess slut rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja — 38;

Nej — 27.

3:dje—5:te punkterna.

Biföllos.

6:te punkten.

Herr Wallenberg: Jag kan icke se något giltigt skäl, hvarföre man ur 52 § i Bankoreglementet skulle utesluta de ord som Utskottet föreslagit. Dessa ord hafva förut varit införda i åtskilliga Bankoreglementen och jag delar gerna de åsikter, som Herr vice Talmannen i sin reservation uttalat; och får på sådan grund anhålla att, med afslag å Utskottets hemställan i 6:te punkten af Betänkandet, Kammaren måtte bifalla att 52 § må bibehållas oförändrad.

Friherre Tersmeden: Jag har blifvit helt och hållet förekommen af en föregående talare och vill nu endast tillägga, att Utskottets motivering af punkten, att det icke vore rätt att tillerkänna förmänsrätt åt vissa slag af säkerheter, icke kan af mig godkännas. emedan det i allmänhet med lånerörelsen är så ställt, att man heldre tager en bättre än en sämre säkerhet. Jag kan därför icke finna något skäl, hvarföre man skulle borttaga ur Bankoreglementets 52 §. ifrågavarande ord, och anhåller att få förena mig i det af första talaren framställda yrkande.

Herr Ekman, Johan Jakob: Jag borde för min del icke yrka på att den förmänsrätt, som blifvit tillagd vexeldiskontering, skulle borttagas, men jag gör det likväl. Då frågan förevar i Utskottet föreslogs, att bland publika papper Statens obligationer borde hafva företräde, jemte vaxlar och jernbelåning. Vid den diskussion, som i anledning häraf uppstod, kom Utskottets pluralitet till den öfvertygelse, att det voro rättast att icke tillerkänna någon företrädesrätt, vare sig åt den ena eller andra säkerheten, utan att man borde till Bankens fullmäktige eller styrelse öfverlemnna att pröfva de ingifna säkerheterna. För min del anser jag det också icke vara skäl att i någon mån binda händerna på dessa Fullmäktige.

Jag kan icke finna annat, än att statsobligationer och åtskilliga andra publika papper äro fullkomligt lika bra som vaxlar, och tycker i öfrigt det icke vara särdeles skäl att man håller så mycket på hela §:en. Jag anser Utskottets förslag vara bättre och anhåller därför om bifall å detsamma.

Herr Selander: I anledning af den siste värde talarens yttrande, att i denna lånerörelse Statens obligationer skulle kunna godkännas utan den af Utskottet föreslagna förändring, får jag upplysa, att denna säkerhet alltid antagits som god, och att något särskildt stadgande derom förut icke behöfts. Men om man borttager detta gamla stadgande, så skulle man deraf kunna sluta, att man velat tillerkänna andra säkerheter bättre förmänsrätt, än dem, som finnas upptagna i de ord, som Utskottet föreslagit att uteslutas ur 52 §. Detta skulle icke lända till någon fördel, och jag får för min del förklara, att jag helst önskar förblifva vid det gamla.

Grefve Mörner, Carl Göran: Jag hade trott det vara meningen, att man med tystnad skulle genomgå de återstående momenterna i Betänkandet, då det nu vore så långt lidet på natten: men då diskussionen nu har börjat, så anhåller jag att få säga några ord om denna punkt.

Jag kan icke neka till att, vid behandling af frågan om manufakturdiskontens kreditiv, det förundrade mig, att den välvilja, som en föregående talare egnade åt manufakturdiskonten, icke sträckte sig äfven till jernkontoret. Nu ser man emellertid, att jernhandteringen och sålunda äfven jernkontoret har andra sympathier, än manufakturdiskonten. Man anser väl naturligt, att de stora och mäktiga böra hjälpa hvarandra. För min del tror jag dock att det icke är skäl göra annat, än bifalla den föreslagna förändringen.

Herr Reuterswärd: Det är nu fråga om, huruvida vid utlåning af medel, jerneffekter böra hafva företräde framför andra säkerheter, såsom statsobligationer m. m. Jag tror mig kunna säga, att Riksbanken aldrig haft någon förlust på lån, som blifvit utlemnade mot dessa förstnämnda säkerheter, och därför anser jag Riksbankens säkerhet kräfva, att 52 § oförändrad bibehålles.

En föregående talare har sagt, att man icke borde binda händerna på Fullmäktige. Detta är alldeles min asigt, och det gläder mig, att ännu, att han nu äfven kommit till en sådan öfvertygelse.

Jag anhåller om afslag å Betänkandet i denna punkt.

Herr Nordenfelt, Enar Wilhelm: Banko-Utskottets bemödande har under loppet af många år gått ut på att efter hand rätta Bankoreglementet och derur borttaga de gamla bestämmelser, som haft sin grund i den princip, att vissa ändamål borde tillerkännas viss förmånsrätt. Vid nästan hvarje riksdag hafva förändringar föreslagits i denna riktning, och man har dervid sökt, att så mycket som möjligt frigöra Bankens verksamhet och att åt Fullmäktige öfverlemnna pröfningen af sådana säkerheter, som de lånebehöfvande erbjuda. Jag anser Banko-Utskottet härutinnan i allmänhet förfarit tillfredsställande och på ett nyttigt sätt löst dessa frågor. I början, då Bankens låneverksamhet ännu var ny och mera inskränkt, så fanns det icke så många sorter säkerheter, som i sednare tider. Då fordrade man hade så få att välja på. Nu har man säkerheter af många slag, och den ena är så god som den andra, och det är därför man icke ansett, att reglementet bör lemna föreskrifter, om hvilka säkerheter som må anses till fyllest, utan att pröfningen af dessa säkerheter mycket väl kan lemnas åt Fullmäktige. Den förändring, som Utskottet nu föreslagit, utgör ett bevis, att Utskottet konsekvent fortgår på samma bana. Jag godkänner för min del dessa principer, och får därför yrka bifall å Betänkandet i denna punkt.

Herr Ekman, Johan Jakob: En ärad talare, som tillhör Fullmäktige i Banken, har sagt, att den nu föreslagna förändringen icke be-

höfdes, emedan statsobligationer alltid kunde belånas uti ifrågavarande lånerörelse. Det förvånar mig verkligen att sådant kunnat ske, då i reglementet uttryckligen står, att utlåning mot jernpant och vexeldiskontering skulle hafva företräde.

En annan talare har sagt, att han gillade min nu uttryckta åsigt, att man icke borde binda händerna på Fullmäktige, men att jag förut icke hyst samma åsigt. Yttrandet får stå för hans räkning; jag bryr mig icke om att vidare besvara det.

Friherre Tersmeden: En talare har yttrat, att Banken i fornda tider haft att företrädesvis lemna lån för vissa ändamål, men att man nu frångått detta, och gjort lånerörelsen mera allmän. Det är visserligen sannt; men här är nu icke fråga om lån för vissa ändamål, utan om lån mot vissa säkerheter och härpå är stor skilnad.

Jag vill dessutom erinna om, att den tid har funnits och är ännu icke ur mannaminne, då bankerna egde att ge ut sedlar på jernbelåningen. Jag anser det således icke vara för mycket begärtdt, att §:en får stå oförändrad kvar.

Herr Wallenberg: Jag ser denna saken icke från någon annan sida, än Bankens egen. Jag anser jerneffekter vara den bästa och vexeldiskonteringar den beqvämaste säkerhet. Då Riksbanken stundom behöfver minska sin utlåning, bör den kunna ställas så, att den har sådana säkerheter, att lånebeloppen kunna minskas. Detta kan man under närvarande förhållanden, och denna punkt återfinnes också i alla bankinstruktioner.

Sedan öfverläggningen här efter förklarats slutad samt Herr Grefven och Talmannen yttrat, att derunder hade yrkats dels bifall till punkten och dels att densamma måtte afslås och det nu i ämnet gällande stadgandet bibehållas, framställde Herr Grefven och Talmannen först proposition på bifall till punkten, hvarvid svarades ja och nej i blandning, samt sedermera proposition på afslag derå, och det nu gällande stadgandets bibehållande, då svaren likaledes utföllo med blandade ja och nej; och förklarades ja nu hafva varit öfvervägande.

Votering begärdes, till följd hvaraf uppsattes och justerades följande voteringsproposition:

Den, som bifaller sjette punkten i Banko-Utskottets Betänkande N:o 13, röstar

Ja:

Den det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, afslår Kammaren denna punkt och bibehåller det nu i ämnet gällande stadgandet.

Omröstningen företogs och vid dess slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja — 28;
Nej — 25.

7:de punkten.

Bifölls.

8:de punkten.

Den å sidan 36 föreslagna §:n.

Samtliga momenten biföllos.

Den å sidan 37 föreslagna §:n.

mom. 1.

Herr Ekman: Såsom af Utskottets Betänkande synes, har Utskottet ansett lämpligt, att tillfälle bereddades dertill, att åtskilliga lånehandlingar måtte kunna direkte insändas till Banken och der belånas, utan användande af kommissionär. Jag förmår icke inse, hvarför icke med samma skäl förbindelse mot hypothek af löpande förskrifning borde kunna, för erhållande af lån ur handels- och närings-diskonten, till Banken och länekontoren insändas, likaväl som andra löpande förskrifningar. Jag skulle tro, att, då det här är fråga om förekommandet af missbruk, och att sålunda icke belåna en handling, då namnteckningarne icke äro kända, så har man ansett att för detta fall en vida större säkerhet fordras, än för andra förskrifningar, t. ex. en vaxel, vare sig på kreditiv eller i öfrigt. Jag har likväl ansett, att de lånesökande i handels- och närings-diskonten böra tillerkännas minst samma fördel, som har blifvit tillagd vaxlar, och har i sådan syftning ock reserverat mig mot Utskottets Betänkande. Lättast tror jag att det af mig åsyftade ändamål vinnes genom en återremiss af Betänkandet i denna punkt, om proposition hvarå jag nu torde få framställa anhållan,

Friherre Tersmeden: Som detta är det första försöket, som göres att borttaga kommissionärsskapet i Banken och göra den sjelf till kommissionär, så anser jag det vara skäl att härvid iakttaga all möjlig försigtighet. Här har Utskottet, just för att förekomma att icke några falska dokumenter genom den nu föreslagna eftergiften må kunna insmyga sig, bestämt, att blott sådana lånehandlingar, som icke gerna kunna vara utsatta för förfalskning, må kunna till Banken på detta sätt insändas. Skulle man nu äfven medgifva för löpande förskrifningar en dylik rättighet, så tror jag att man riskerade för mycket. I alla händelser, jag upprepar det, bör man, vid en sådan reform, som denna, vara varsam och försigtig, och jag anhåller för min del om bifall å Betänkandet härutinnan.

Herr Ekman: Den siste talaren får väl åtminstone medgifva, att, om den af honom åberopade försigtighet tillätit att vexlar och andra dylika papper linge på detta sätt direkte insändas till Banken, så borde väl också sådant kunna ske vid löpande förskrifningar. Det är mindre lätt att förfalska de sednare än de förra.

Jag vidhåller mitt yrkande om återremiss.

Sedan öfverläggningen härefter förklarats slutad samt Herr Grefven och Talmannen yttrat, att derunder hade yrkats dels bifall till det ifrågavarande momentet och dels återremiss deraf, framställde Herr Grefven och Talmannen proposition på bifall till momentet; och då dervid svarades många ja jemte åtskilliga nej, förklarade sig hafva funnit ja öfvervägande.

Votering begärdes: i anledning hvaraf uppsattes och justerades följande voteringsproposition:

Den, som bifaller första momentet af den på sidan 37 i Banko-Utskottets Betänkande N:o 13 föreslagna nya §, röstar

Ja;

Den det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej. återremitterar Kammarerna detta moment.

Omröstningen företogs och vid dess slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja — 30;

Nej — 18.

2:dra och 3:dje momenten.

Biföllos.

De å sidorna 39 och 40 föreslagna §:r.

Biföllos.

9:de—11:te punkterna.

Biföllos.

12:te punkten.

Herr Ekman: I denna punkt har Utskottet föreslagit den förändring, att uttrycket »publika papper» i 61 § af Bankoreglementet måtte utbytas emot »Svenska statsobligationer eller andra publika papper». Jag kan icke finna annat än att Svenska statsobligationer äro publika papper och anser därför §:en genom berörda tillägg hafva blifvit snarare försämrad än förbättrad.

Jag yrkar derföre att §:en måtte oförändrad bibehållas och att Utskottets förslag måtte afslås.

Herr Wallenberg: Jag anser förändringen icke vara mycket att hålla på, men då man nu kommit så långt att föreslå den, tycker jag det icke vara skäl att stryka ut den igen. Jag får sålunda anhålla om bifall till Utskottets förslag.

Sedan öfverläggningen förklarats slutad samt Herr Grefven och Talmannen upptagit de derunder gjorda yrkanden ä dels bifall till punkten och dels afslag derå, framställde Herr Grefven och Talmannen proposition på bifall till punkten; och då dervid svarades många ja jemte några nej, förklarade sig hafva funnit ja öfvervägande.

13:de och 14:de punkterna.

Biföllos.

15:de punkten.

Friherre Tersmeden: Den förändring, Utskottet i denna punkt föreslagit, nemligen att depositioner i Banken må tillåtas ä 100 R:dr och deröfver, äfven i brutna tal, tror jag icke innebära någon stor fördel. Jag tror icke att det ligger i någons intresse att kunna insätta på depositionsräkning brutna riksdalerstal eller öre. Jag skulle derföre önska att orden »äfven i brutna tal» måtte utgå ur Utskottets förslag, hvarå jag med denna af mig nu föreslagna förändring får anhålla om bifall.

Sedan öfverläggningen förklarats slutad samt Herr Grefven och Talmannen yttrat, att under densamma endast hade yrkats bifall till punkten med den förändring, att från mom. a) uteslötos orden: »och deröfver äfven i brutna tal»; framställde Herr Grefven och Talmannen först proposition på bifall till punkten oförändrad, hvarvid svarades många ja, blandade med nej, och sedermera proposition på punktens antagaude med ofvansagda förändring, då svaren utföllo med många nej, blandade med ja; hvarefter och sedan proposition på bifall till punkten oförändrad änyo framställdt samt besvarats med många ja, blandade med nej. Herr Grefven och Talmannen förklarade sig nu hafva funnit ja öfvervägande.

Föredrogs änyo och bifölls Banko-Utskottets den 4 och 6 dennes bordlagda Memorial N:o 14, angående åtskilliga föreskrifter i Bankoreglementets 5—10 artiklar.

Föredrogs änyo Banko-Utskottets den 4 och 6 dennes bordlagda

Utlåtande N:o 15, i anledning af Herr A. O. Wallenbergs motion om införande i Bankoreglementet af vissa föreskrifter rörande expeditionen i Riksbankens kassor.

Herr Wallenberg: I detta Betänkande förekommer ett yttrande af f. d. deputeraden i Riksbanken. Herr Björck, hvilket verkligen är fullt af ganska kuriösa uppgifter. Deri antydes först att det skulle vara kassörerne förbjudet att mot qvitto mottaga penningar till vaxling. Det är likväl vid domstol nu upplyst, att ett sådant förbud ej existerat eller varit känt af tjänstemännen. Vidare förekommer det här, att valuta skall lemnas för de penningar, som inlemnas till vaxling; men att denna uppräknings skulle företagas genast, eller i den ordning man anmält sig, derpå har man ingen förhoppning. Vidare förekommer här att de anmärkta olägenheterna numera blifvit aflägsnade. Godt, men jag kan icke finna att detta kunnat fullständigt göras, då man bestridit mina anmärkningar. Vidare anföres, att ingen klagan öfver dröjsmål i vaxling förekommit under loppet af åren 1865 och 1866 eller sedermera. Ja, detta beror på att man hör illa. Anledning till klagan har förefunnits, och sådan har äfven bemärkts. Slutligen inhemtar man af detta Betänkande, att Herr Björck i Oktober eller November månad 1866 uppgjort ett förslag att rätta missbruken, men »att detsamma dels icke motsvarade ändamålet, dels var vådligt, emedan Banken svårligen kunnat undgå att ansvara för medel, som blifvit skiljda från den vård hvaråt de af inlemnaren måste anses anförtrodda, att Banken sålunda ådragits ansvarighet för beloppet af ännu icke uppräknade medel. Då Herr Björck ansåg styrelsen oberättigad att blottställa Banken för en dylik ansvarighet, måste förslaget frånträdas, sedan likväl under öfverläggningarne derom med tjänstemännen vid kassakontoret, desse förbundit sig att tillfredsställa alla allmänhetens fordringar, så att ingen anledning till klagan skulle ega rum.» Det är verkligen ett af de dråpligaste skäl man kan tänka sig för att motverka reformen och att tillfredsställa allmänheten. Tjänstemännen behöfva blott säga: lät bli att ge oss några föreskrifter; lät oss betjena allmänheten som vi finna för godt. Ytterligare har blifvit sagdt, att stora ansträngningar blifvit gjorda för att uppfylla förbindelsen och att ingen fara, ingen klagan egt rum. Några kassabiträden hade då icke behöfts, utan man kunde blott titta på sedelbundtarne och språka om saken, så hade vaxlingsrörelsen gått sin jemna gång. Om man icke blir hjälpt i dag, så blir man det i morgon. Det skulle verkligen vara intressant att erhålla upplysning af vederbörande öfver följande yttrande: »Med anledning af de öfriga förekomna anmärkningarne torde böra meddelas, att, till följd af en särskild tilldragelse, kassörerne redan år 1865 särskildt erinrades, att de icke finge hänvisa någon inlemnare till en följande dag, utan måste mottaga inkommande expeditioner, för att handlägga dem i ordning som de ingått, och i mån som utväg derför kan beredas». Det är besynnerligt att, ehuru detta skedde 1865, man icke eftersett, att tillsägelserna sedermera blifvit följda. Jag kan nemligen ådagalägga, att samma förfaringssätt fortgått under loppet af de tre derpå följande åren, icke blott vid enskilda banken, utan vid alla större vaxlingar i Riksbanken. Vidare är det antydt, att det icke kunnat utredas. huruvida Stockholms enskilda bank begagnat kassören

Falk till sitt ombud vid denna rörelse. Naturligtvis emedan man vill tro, så tror man, men ett annat förhållande har likväl blifvit utredt inför rätten och skall väl i sinom tid blifva uppdagadt för allmänheten.

Nu kommer det aldra märkvärdigaste och det är att skribenten påstår, att, under det man väntar på valutan, skola af de inlemnade sedlarne de brukbara skiljas från de förslitna, hvilka på samma gång skola suddas och derpå allt räknas. Detta är att förfara efter den gamla principen, men jag tror icke att man under expeditionen har tid att vänta på något sådant.

Man har ock yttrat att, i afseende på den ordning, hvori de trafikerande betjenas, det i det närmaste tillgär så, som motionären önskat, det vill säga att det beror på kassören, huru han vill sköta saken. Hans beredvillighet beror på om man står väl med honom, i hvilket fall han nog lär betjena den ene bättre än den andre; men att någon bestämd föreskrift i detta fall icke blifvit kassören lemnad, är ett grundfel. Af kassörens godtfinnande bör icke allmänheten bero. Här står vidare, »att anslag, till rättelse för de trafikerande, alltid funnits i vaxelkassorna, men att samma anslag nu blifvit utbytt mot ett annat, som lemna närmare upplysning derom, att inlemnaren sjelf står äfventyret för medlen, derest han icke öfvervakar uppräknningen eller icke afhemtar hvad honom tillkommer före expeditionstidens slut». Det är möjligt att nu så är förhållandet, men inför Kongl. Hofrätten har emellertid af banktjenstemän blifvit på ed förklaradt och erkänt, att något sådant anslag förr icke funnits i Banken.

Om jag sålunda har föga anledning till belåtenhet med hvad Herr Björck yttrat och Fullmäktige på grund deraf hemställt, så nöjer jag mig likväl nu med Utskottets förklarande, att det »vill egna sin uppmärksamhet deråt, huruvida de nuvarande anordningarne beträffande allmänhetens betjenande i Riksbankens kassor må i en eller annan del kunna ytterligare förbättras». Under förhoppning att Utskottet vid nästa riksdag skall bringa denna allmänhetens önskan till verklighet, anhåller jag att Betänkandet helt enkelt måtte läggas till handlingarne.

Öfverläggningen förklarades slutad och Utlåtandet bifölls.

Anmälades och bordlades Banko-Utskottets Utlåtande N:o 16, i anledning af landtbrukaren Wilhelm Björcks i Skästa och rusthållaren Anders Anderssons i Skällby anmärkningar om eftergift af Riksbankens hos dem och deras löftesmän egande fordringsanspråk.

Grefve Hamilton, Henning: Jag får vördsamt anhålla, att Kammarerna måtte bevilja mig ledighet från riksdagsgörömlen för tiden från och med i morgon till och med nästkommande Onsdag.

Denna anhållan bifölls.

Kammarerna ätskiljdes kl. $\frac{1}{2}$ 12 på natten.

In fidem
O. Brakel.